Пригодницька повість

Які нам сни в тім смертнім сні присняться,

Коли покров чуття земного зник.

Шекспір. "Гамлет"

1

Телефон дзвонив так довго й уперто, що навіть Любин чоловік Володя, який після новорічних тостів дрімав у кутку дивана, прочумався і здивовано промурмотів:

— Ти диви: дзвонить!

Хоч нічого дивного в тому не було: хтось хоче привітати Оксану з Новим роком.

Новий рік Оксана Винокур планувала зустрічати в батьків у Гуляйполі з маленьким Андрійком, але не дістала квитка на літак, а поїздом уже запізнилася. Колись було просто: прокуратура мала свою броню на квитки — і ніяких проблем. Тепер усі йшли до ринку, а ринок не визнає ніяких привілеїв. Оксані не міг помогти навіть начальник аеропорту Жуляни: всі квитки продано, жодного місця, ніяких надій. Щоправда, в юрмовиськах зрозпачених людей тинялися якісь ханиги і перегарно-сивушно хрипіли тобі в обличчя: "Куда нада? Тюмень? Норільськ? Сахалін?" Ціни — вже не на сотні, а на тисячі. Про Запоріжжя ніхто не хотів і слухати: немає комерційного інтересу. Так Оксана зосталася в своїй панельно-бетонній осоружній квартирці і, рятуючись од самотності, пристала на запрошення сусідки Люби зустріти Новий рік у неї. Оксана поставила телефон під стіною, що розокремлювала їхні квартири, надягла біле плаття, яке зберігала ще з шкільного випускного вечора,

прихопила дві пляшки шампанського (залишки доринкових цін!) і пішла до Люби й Володі.

Будемо залишатися людьми навіть у рік Чорної Мавпи!

По телевізору давно вже йшла зарубіжна естрада, Володя куняв, Оксана з Любою тихенько перемовлялися про суто жіночі секрети, коли за стіною задзвонив телефон.

— Подзвонить і перестане, — відмахнулася Оксана, — кому треба, знайде мене завтра!

Але телефон не вмовкав. Видно, не випадковий дзвінок, щось серйозне і невідкладне. Несподівано Оксані здалося, що дзвонить міжміська, що це не просте поздоровлення, а тривожна звістка, може, й про Андрійка… Робота в неї така, що можуть помститися на дитині, хоч вона була впевнена, що надійно заховала синочка від усіх небезпек.

— Я збігаю вимкну телефон, щоб він нам не заважав, і одразу ж повернуся, — сказала Оксана.

— Приходь, треба досидіти до кінця, щоб Новий рік був щасливий, — засміялася Люба, — бо хто в цю ніч спатиме, то проспить усе щастя.

Поки Оксана відмикала двері, запалювала світло, підходила до апарата, телефон дзвонив і дзвонив.

— Слухаю, — спокійно промовила Оксана, піднімаючи трубку.

— Оксана? Це ти? Я вже не надіявся додзвонитися. Тут така справа…

Вона одразу впізнала голос свого колишнього чоловіка майора Винокура. Він не озивався вже три роки, хоч їх і поєднував Андрійко, та й прізвище майорове Оксана залишила собі заради синочка.

— Це ти? Винокур? — Оксана не приховувала іронії. — Я думала, ти дзвониш, щоб привітати з Новим роком…

— Пробач, будь ласка. Вітаю й поздоровляю. Але тут така справа… З тобою зараз говоритимуть. Передаю трубку прокуророві Повху.

Повх о четвертій ранку? Оксана ладна була розреготатися. Але прокурор Повх навіть у новорічну ніч лишався серйозним, як індик.

— Ось слухайте сюди, — почувся в трубці його занудливий голос. — Зараз до вас під'їде майор Винокур з національної служби безпеки, і ви з ним того…

— Та це мій колишній чоловік!

— Чоловік? Не знав. Може, забув. Ну, однаково. Вам треба з ним підскочити до Чорнобиля, а там зорієнтуєтесь…

— До Чорнобиля? — Оксана не йняла віри почутому. — Як то — до Чорнобиля? Що мені там робити?

— Воно й не до Чорнобиля, а на саму атомну.

— Може, просто до саркофага?

— Може буть. Там зорієнтуєтесь.

Повх поклав трубку, а куди йому дзвонити, щоб перепитати, Оксана не знала. Ідіотська ситуація!

Вона пішла до Люби сказати, щоб її не ждали. Викликають по службі.

— Собача служба, — заявив Володя, що вже прочумався остаточно і підлаштовувався до недопитої пляшки. — Я б на такій службі й за золото не схотів!

— Мовчи вже з своїм золотом! — добродушно засміялася Люба і налила в гранчасті склянки шампанського (кришталем робітничий клас за соціалізму не розжився, а за капіталізму це взагалі відкладалося на невизначений час).

— Давай, Оксанко, на коня!

— На коня, то й на коня! — підняла склянку Оксана.

Майор Винокур ждав Оксану на сходовій площадці. Щоб не будити мешканців, він піднявся на сьомий поверх пішки, без ліфта.

— Може, зайдеш? — запропонувала Оксана.

— Дякую. Нам треба поспішати. Коли хочеш, підожду тебе тут або в машині, поки ти переодягнешся.

— А що мені перевдягатися? Накину свого фарбованого кролика — і гайда!

— Ти в цьому платті? З десятого класу…

— Впізнав?

— Впізнав і згадав.

— Ну, то я в ньому й поїду. Протиатомного комбінезона не маю.

— Як бачиш, я теж.

Уже в машині Оксана спитала:

— Ми справді на атомну?

— Так.

— Знов аварія?

— Ні, тут щось інше. Якась єрундистика. Потрібні об'єднані зусилля. З Міністерства внутрішніх справ туди вже виїхав генерал.

— А нас — для чорнової роботи? Але що там сталося?

— Не можу нічого сказати, бо не знаю й сам. Мене послав наш генерал, тебе — твій прокурор. На місці розберемося.

2

Рік Чорної Мавпи жінкам належало зустрічати в жовтому. На Сході жовтий колір ознака мудрості (буддійські священики носять жовте), у англійців — це колір боягузів, що ж до Америки, то там не знають ні забобонів, ні обмежень і живуть майже за принципом великого Мао: хай розквітають усі квіти.

Алевтина Дмитрівна конструювала своє новорічне вбрання з кравчинею Реною цілих три місяці. Американський жовтий шовк (його носили ще жінки плантаторів-рабовласників з південних штатів), оздоблення: пір'я чорного страуса, делікатне шитво чорним гонконзьким бісером, глибоке декольте. До ніжно-білої шкіри доктора Алі пасуватиме безцінний гарнітур з чорними діамантами: сережки, кулон, обручка. Рена була в захваті.

— Доктор Аля, я ще ніколи не бачила такої розкішної женщини!

Розкішною з них двох була, звісно, сама Рена: море сексу, чоловіки липнуть, ніби вона намащена медом. Але й у вишукано мініатюрної блондинки Алевтини Дмитрівни були свої переваги, і вона милостиво прийняла Ренин комплімент.

Тепер, у новорічну ніч, черга на компліменти настала для давнього друга Алевтини Дмитрівни Анатоля, якого, зважаючи на нові звичаї, можна було звати паном Анатолем, отримуючи навзаєм шовково-лоскітливе "пані Аля".

Особисте життя у пані Алі не склалося, та й не могло скластися з огляду на її супертаємні заняття. Пана Анатоля привіз колись до їхнього закладу генерал Сосин, в своїй хамській манері проіржав: "Прошу любити й жалувати!" і покотив до Москви. Пан Анатоль тоді був ще не генеральним директором, а головним інженером, та доктора Алю зовсім не цікавили його посади, головне для неї на той час було: ось мужчина! Молодий гігант (один до одного славетний американський плавець Мет Біонді, хоч Біонді — це згодом, а пан Анатоль ось тут!), фантастична врода, розум вже й не іскриться, а б'є з нього потужними променями і потоками світла. Боже! Спаси й помилуй і вбережи беззахисну жіночу душу від спокуси!

Пан Анатоль привіз дарунок для закладу Алевтини Дмитрівни. Виготовлений їхнім об'єднанням томограф. Сконструював томограф мовби сам Чазов, начальник Четвертого управління Міністерства охорони здоров'я, а коли точно: медичне обслуговування Кремля. Сам Чазов, звісно, нічого не конструював, здійснили все це вчені пуголовки, набрані ним звідусюди на добрячу зарплату. Конструювання, власне, полягало в тому, хто більше і замаскованіше вкраде у японців та в американців, але Чазов привіз документацію в київське об'єднання (у нього був сентимент до Києва, де він кінчав десятирічку), сказав, що фінансує виготовлення двох томографів, але з умовою: не виготовляти більше жодного! Хай вмирають без точних діагнозів тисячі й мільйони, йому байдуже, він

відповідає за стан здоров'я членів Політбюро і їхніх ближніх, а там хай навіть перевернеться світ!

Генерал Сосин не був би генералом Сосиним, коли б не довідався про томограф Чазова і не забезпечив цією штуковиною свого улюбленого київського дітища.

Так він привіз Алевтині Дмитрівні унікальний томограф, а з ним — ще унікальнішого пана Анатоля.

Які це міщанські дурниці: в усіх адюльтерах звинувачувати самих чоловіків! Мовляв, ах, ці підлі мужчини, брудні, безчесні, зрадливі! Забувають, що коли курка не схоче, то півень не скоче. Пан Анатоль, гігант, красень, технічний диктатор і знахабнілий, мов патонівські електрозварники, електронний монополіст, ставши перед доктором Алею і удостоївшись поцілувати її ніжні пальчики, і в гадці не мав покорити цей гордий і екзотичний жіночий материк. Тридцять сім років, і вже генеральське звання, золота зірка Героя, золоті лауреатські медалі. Не жінка, а суцільна фантастика! Та ще більшою фантастикою для пана Анатоля (тоді ще не пан, а товариш!) була розмова з доктором Алею в парку, під старезними липами, під недремними очима охоронців, поставлених на всіх схрещеннях стежок, під усіма деревами і, звісно ж, попід високим кам'яним муром, зовні замаскованим під зелений дощаний паркан.

— Вас налякали моїми званнями й відзнаками, — сказала доктор Аля головному інженерові оборонного об'єднання, — очевидно, щось схоже я могла б почути й про вас. Але це мене зовсім не цікавить. Це марнота марнот і всіляка марнота, як записано в Книзі книг. Я жінка, ви — чоловік. Це від природи й від Бога, і єдино це — визначальне. Я не можу покласти в свою постіль генеральські погони замість чоловіка, лауреатські медалі не замінять мені чоловічих губ, промені золотої зірки не зможуть оповити мене міцніше за чоловічі обійми.

Молодий гігант став її рабом без заперечень і вмирав од захвату при кожному їхньому побаченні.

— Ти просто африканська женщина! — стогнав він.

— Я ж білява і білотіла! — сміялася Алевтина.

— Але ти вся начинена чорною пристрастю!

— Це покаже хіба що розтин по моїй смерті.

— Який розтин! Яка смерть! Ти не можеш вмерти ніколи!

— Я не можу, не можу, не можу!.. Та коли б ти тільки знав, серед яких загроз я живу!

Він обіцяв порятувати її од усіх загроз. В постелі всі щедрі на обіцянки. Там немає свідків, мовлення безконтрольне й безвідповідальне. Але від Анатоля їй було приємно чути навіть дурниці. Бо тут мало значення лиш тіло, а її тіло було невситиме.

Коли почалася перебудова, Анатолієвого шефа кудись висунули, Анатоль став генеральним директором, мовби зрівнявшись чином з Алиним генеральським званням, від чого став ще полум'янішим коханцем.

Вони домовились, що Новий рік зустрінуть на Алиній дачі, в Лютежі. Генеральський виселок.

Алевтина Дмитрівна, хоч мала генеральське звання, терпіти не могла всіх отих відставних і ще чинних генералів, які оточували її в цьому висілку. Примітивні істоти, одноклітинні організми, допотопне мислення. Всі повинні бути їм вдячні за те, що вони обороняли киян, визволяли їх від

фашистів, посилали до сталінських гулагів, гнали на добровільне будівництво соціалізму. А тут після відставки, на "заслуженому", — тільки й розмов, що виросло, а що не виросло, який порядок на ділянці, а який у державі, який Горбачов, а який Лігачов... Боже, спаси й помилуй, і позбав мене від лукавого!

Вона ніколи нікого не запрошувала до себе, надто на Новий рік. Дві останні новорічні ночі провела з Анатолем, ждала його й сьогодні.

Він мало не спізнився. Не було навіть часу проводжати рік старий, Аля мерщій наповнила бокали, примружено споглянула на миле чоловіче лице крізь золотистий трунок.

Президенти, політики, підгавкувачі щось там обіцяли обдурюваним уже ціле століття громадянам, а ці двоє нічого не слухали, нічого не чули, крім своєї пристрасті, своїх захватів і пожадань, їхні очі іскрилися золотими зірками шампанського, в їхніх доторках була найбільша ніжність світу, їхні голоси шелестіли, мов шовкові вітри над теплими океанами.

— Боже! — знеможено зітхнула Алевтина Дмитрівна, — пане Анатолю, які ми щасливі і які нещасні!

— Пані Алю, давайте тільки про щастя!

— Але куди йде цей знавіснілий світ? Куди йдемо ми?

— Енгельс казав: з царства необхідності в царство свободи; тепер доведеться казати: з царства концтабірної свободи в царство фінансової необхідності. Всі ці роки я чудово влаштовувався, заявляючи дружині, що повинен їхати у відрядження на Байконур. Ми виготовляємо електроніку для космічних систем, і моя дружина розуміла: Байконур є Байконур, тут нічого не вдієш. Але тепер ця незалежність... Навіть моя Леся збагнула, які переваги дає всім незалежність, і збунтувалася: "Досить уже мені

байконурів, хай новорічні ночі в тих диких степах проводять казахи чи хто там хоче, а ти побудь з дружиною і з дітьми і не вигадуй цих безглуздих відряджень". Уявляєш? Довелося організувати дзвінок з Москви, майже з самого Кремля, буцімто мене викликають на Байконур, бо на орбіті десь там теліпаються двоє космонавтів і треба негайно посилати їм технічну підмогу, ну, одне слово…

— Моє лихо в тому, що я люблю тільки тебе! Хочу тільки тебе, — прошепотіла Аля, горнучись до широких грудей пана Анатоля. — Від тебе я не вимагаю нічого. Тільки отак побути з тобою кілька годин раз на рік — і вже блаженство. Якось по телевізору показували фільм про долю трьох жінок-інтелектуалок. Одна з них живе в Парижі. Вона тонкий знавець мистецтва, живе в оточенні талантів і навіть геніїв і зненацька закохалася в літнього чоловіка, батька трьох дітей, добропорядного університетського професора. Любов між ними спалахнула з такою силою, що мало не спалила їх обох, але професор спам'ятався перший і повернувся до дружини і дітей, а ця витончена жінка ще п'ять років по тому щодня під'їздила машиною до будинку, в якому жив професор, ставила машину під каштанами на протилежному боці вулиці і годинами стежила за вікнами будинку в сподіванні, що там промайне бодай тінь коханого. Ось справжнє кохання!

— Не люблю такого кохання, — скривився пан Анатоль.

— Чому? Як ти можеш таке казати?

— Бо кохання не може бути ні настирливим, ні набридливим, ні нахабним. А те, що ти мені розповідаєш, — суцільне нахабство! Рабовласництво. А в любові найцінніше — свобода і незалежність.

— Для чоловіків.

— Для жінок теж.

— Чому ти розписуєшся за всіх жінок?

— А чому ти робиш висновки щодо всіх чоловіків?

Остаточно посваритися їм не дав телефон. Він задзвонив, мов на пожежу. Алевтина Дмитрівна сполотніла. Цього телефону не знав ніхто. Навіть голова їхнього дачного кооперативу, обвішаний орденами генерал, тільки покивував головою, зрідка зустрічаючись з цією загадковою жінкою, засекреченою з усіх боків, зітхав по-старечому: "Не довіряєте нам, ховаєтесь од старих воїнів, гребуєте ветеранами? Ну що ж..."

Пан Анатоль ніскільки не стривожився, почувши дзвінок. Що йому всі телефони світу!

— Ти ж сама розумієш, що я не можу підійти, — спокійно сказав він Алевтині, — мене тут немає, дзвонити можуть тільки до тебе.

— А до мене тільки з роботи, — сказала вона, — звідти ж мають право дзвонити тільки тоді, коли станеться катастрофа.

— Катастрофа? Що — виверження вулкана в центрі Києва?

— Гірше! Кошмарніше! Ти навіть не можеш уявити, що може статися!

Вона зняла трубку телефону. Дзвонив її заступник по науковій частині доцент Сорока, прозваний Продовбувачем Черепів.

— Алевтино Дмитрівно, нещастя!

— Не панікуйте, Сороко! Що там таке?

— Ви чули виступ Горбачова по телевізору?

— До чого тут виступ Горбачова? Це було тиждень тому.

— Тиждень то тиждень, а розбіглися в нас усі сьогодні.

— Розбіглися? Що ви там мелете, Сороко!

— Я ж вам кажу: розбіглися! Першою намастила п'яти вся охорона, тоді персонал, а за ними й "апарати".

— Ви при своєму розумі, Сороко? А де заступник по режиму?

— Дацюк утік з охороною.

— Чому не приведено в дію систему знищення?

— Потрощено всю апаратуру! І командував усіма знаєте хто? Чуйко.

— Чуйко? Не може бути. Він же був на режимі стримування.

— Він потрощив усе! Навіть систему космічного захисту.

— І де він тепер?

— Там, де й усі. А всі кинулися врозтіч. Розгромили каптьорку, познаходили свій одяг — і шукай вітра в полі! Мене щось ніби штовхнуло: поїдь проконтролюй. Випив бокал на Новий рік, а в грудях — тьох та тьох! Я запустив свого "Жигуля" — і туди! А назустріч санітарка Чернюк, її не зачепили, бо стара й добра. Що там коїлося, Алевтино Дмитрівно!.. Та тепер однаково. Всьому кінець.

— Може, вам і кінець, — сказала вона спокійно, — але не мені! Збагніть цю істину, примітивний ви чоловіче, Сороко!

Вона брязнула трубкою, зрозпачено відітхнула. Пан Анатоль підійшов збоку, обгорнув Алю руками, мов теплими крилами.

— Неприємності, пані Алю? Не переймайтеся занадто. Немає такої недуги, якої б не вилікував міцний поцілунок!

Він уже націлився поцілувати її, але вона не далася.

— Не до цього тепер. Слухай мене уважно. Ти ще на Байконурі, отож побудь тут два чи три дні. Все потрібне знайдеш тут.

— Про що ти? — не зрозумів Анатоль. — Тебе кудись викликають?

— На той світ! Слухай далі. Зараз поможеш мені вивести мою машину з гаража, хоча — ні, я сама. Щоб ніхто не бачив тебе тут. Ти ж приїхав на таксі? Виїдеш звідси теж на таксі. Викличеш по телефону. Вони залюбки їздять до мене. Я завжди була щедра.

Вона говорила і бігала по кімнатах, збирала якісь речі, папери, документи, сама не знала, що їй потрібне, що порятує її, та й хіба ж тільки її! В гардеробній дістала заховані там генеральську шинелю й папаху з червоним верхом. Шинелю з золотими погонами накинула наопаш просто на новорічне плаття. Лакованих черевичків перевзувати не мала часу, в господарчу сумку засунула хутряні чобітки.

Анатоль, побачивши шинелю й папаху, аж свиснув.

— Ти що? Генеральша?

— Не генеральша, а генерал!

— Чому ж я не знав?

— Не маю часу пояснювати! Хазяйнуй тут, я поїхала.

— Тебе ждати?

— Не знаю. Нічого не знаю! Не підходь до мене, не цілуй, не згадуй, прошу тебе! О Боже, який жах!

Вона виїздила з висілка на шосе, а ще не знала, куди податися. Чому не обладнала в себе на дачі бодай невеличкого притулку з космічним захистом? Яка легковажність! Її центр розгромлено, там не сховаєшся. Атомний реактор Академії наук? Далеко й ненадійно. Єдиний порятунок — Чорнобильська атомна, надто ж пульт управління саркофагом. Туди, а там вона подумає!

Алевтина Дмитрівна скерувала свою "вісімку" на Димер і Чорнобиль.

3

Ніхто не бачив тут Чуйка, і він теж нікого не бачив, але вийшло так, що на всіх десяти поверхах про нього знали, і, коли здійнявся єралаш і сабантуй, про таємничого капітана авіації згадали, броньовані двері його боксу смачно чмокнули, мовби самі собою, розклекотана братва з'юрмилася біля найтаємничішого місця цієї стоклятої інституції, навперейми один поперед одного загалалайкала.

— Льотчик! Капітан! Живий?

— Ворушишся?

— Вишкрібайся з цієї мишоловки!

— Стрибай до нас!

— Та він розіпнутий, як Ісус Христос!

— Ми апарати, а він — в апаратурі!

— Номенклатура в апаратурі!

— Апаратура — халтура! Бий, хлопці!

— Трощи!

— Ну як, льотчику, вже тебе пускає?

— Та вже, — сказав Чуйко, підводячись з свого майже інопланетного ложа.

— Гопки можеш вдарити?

— Чом би й ні? — засміявся Чуйко і справді пішов навприсядки.

Визволителі подивовано відступили.

— Лежав, а руки й ноги як на гвинтах?

— Тебе що, капітане, доктор Аля на секретних уколах тримала?

— Як це ти вберігся від маразмування?

— А зарядка космонавтів? — засміявся Чуйко. — Це ж вам не хер собачий?

— Та не хер!

— А як тебе звати, льотчику?

— Чуйко, — сказав Василь. — Чуйко, і все. Де мені обмундируватись? Є тут таке місце?

— Та тут все є. Навіть клітка для африканського слона!

— І барліг для бегемотів! Го-го-го!

— А біде з золотими кранами для доктора Алі? Забув?

— Го-го! Може, то для самого генерала Сосина!

Їх було багато, і вони знали, мабуть, усе, а Чуйко не знав нічого, бо майже цілий рік жорсткої ізоляції, і тільки шелестіння ласкавого голосу доктора Алі, яка обіцяла зцілення, райські сади, блаженство і екстаз.

А який же красивий був Василь! Різьблений ніс, різьблені губи, сині очі під чорними бровами, кругла міцна голова, мовби виліплена для бронзового пам'ятника, круті плечі, замашна постать. Всі Чуйки в їхньому селі були красиві, і на їхній куток завжди ласо позирали і женихи, і невісти з усіх інших кутків Лихівки.

Сюди Василя привезли після нещасного випадку в польоті. Доктор Аля казала, що це госпіталь, і все обіцяла Чуйкові, а він вірив, бо й що мав робити. Зрідка приходив з доктором Алею начальник госпіталю, однорукий, одноокий, голова як макітра, голос — притлумлений писк, клацав міцними кігтями по тумблерах, пробував жартувати: "Орлята учатся летать. Що? Га-га-га!"

Коли припустити, що всі начальники ідіоти, то начальник цього госпіталю — найбільший ідіот. І як же, мабуть, мучиться з ним тут доктор Аля!

До своїх визволителів Василь вийшов самоходом, усі вже мали на собі одяг, хто цивільний, хто військовий, тільки він — в армійській спідній

сорочці з трикутним вирізом на грудях, у бавовняних підштаниках з поворозочками внизу. Поворозочки не зав'язані, тягнулися за Василем по підлозі.

Коридор довжелезний, щось середнє між госпіталем і тюрмою або казармою. Зрештою, все воно однакове, скрізь людська нужденність і людська упослідженість.

— Мені б одягнутися, — сказав Чуйко, — де тут госпітальна каптьорка?

Коридор зустрів його слова реготом:

— Каптьорка? Ну й сказонув!

— Та ви його послухайте: госпіталь!

— Який тут, брате, госпіталь? Це мишоловка!

— Генеральський звіринець!

— Господарство доктора Гальванеску!

— Аби ж то! Не доктора, а генерала, і не Гальванеску, а Сосина!

— Генерал Сосин? — спитав Чуйко. — Хто це?

— А той безрукий і безокий! Був він у тебе?

— Безрукий був. Ніби веселий.

— Веселий? Як тигр після антилопи!

— Бандит!

— Бузувір!

— Компрачикос!

— Інквізитор!

— А доктор Аля? — розгублено поспитав Чуйко. — Як же доктор Аля? Це ж таке нещастя для неї.

— Нещастя? Вона, мабуть, і тебе вже закохала в себе? Сюсі-пусі, капітанчику!.. Як я тебе, так ти мене… А скільки дірок продовбала вона в твоєму черепі? Не полічив ще?

Чуйко мимоволі мацнув себе за голову. Хіба справа в черепі? Головне: що діється під черепом. А в нього діялося страшне, тому й вірив доктору Алі.

Так звана каптьорка була на першому поверсі, поки Чуйко дійшов туди по сходах у добровільному супроводі товаришів по нещастю, його просвітили, можна сказати, вичерпно і капітально, тоді помогли знайти його обмундирування, бо в каптьорці панував порядок, як у танкових військах, все під номерами, в реєстрах, акуратно розвішане, вичищене, хоч і для параду. Форма Чуйкового одягу — вихідна. Цього він не знав, бо привезли його сюди в непам'яті. Новий мундир, нові ботинки, новий кашкет, шинеля тонкого сукна, на френчі значок льотчика першого класу, афганська медаль, орденські планки, ґудзики сяють, мовби вчора начищені. Але в кишенях — нічого. Ніяких посвідчень, жодного папірця, жодної монетки чи якоїсь дрібнички.

Його втішили:

— У всіх так.

— А де ж документи? Повинні десь бути.

— Чорт же їх знає, де вони! Шукати ніколи, треба мотати звідси, поки не прискочив генерал Сосин!

— Та він у Москві! Шампанське хлище на Новий рік!

— Дістане й з Москви!

— Капітане, топай тепер до харчоблоку, заряди батарейки!

— Та я не хочу їсти, — сказав Чуйко.

— Не хочеш — візьмеш щось сухим пайком. Тобі ж, мабуть, далеко добиратися?

— А я не знаю.

— Як то не знаєш? Звідки тебе притарабанили — хоч це знаєш?

— Приблизно. Враження таке, ніби просто з космосу.

Його стали розпитувати докладніше і водночас просвіщати. Він вжахнувся, почувши, де перебуває.

Втікати звідси, втікати!

Короткочасна дружба кінчалася за високою брамою цього похмурого закладу. Всі йшли врозтіч, ніч ховала їх під своїми темними крилами. Бог трусив над Києвом морозцем, в державних просторах лунали пусті слова, але Чуйко не чув тих слів, а морозцю не помічав, в нього горіла душа від прекрасного відчуття волі.

Він жодного разу не озирнувся ні на високу браму, ні на страхітливий паркан, ні на вивіску "Центр по боротьбі з епізоотіями", не хотів ні знати, ні запам'ятовувати, ні згадувати. Бо й навіщо, коли все — мов кошмарний сон!

Стоп! Його ніби вдарила незрима зла сила. Він став, перехопило віддих, не мав сили вхопити бодай крихти повітря. Сон! Ось його нещастя і його прокляття! Коли його щойно розпитували, що з ним, Чуйко не міг відповісти. Не знав. Слухав їхні розповіді, дивувався, обурювався, жахався. Що робили з людьми! На що їх перетворили! Як перекалічили саму природу людську! А що було з ним самим — не знав, не пам'ятав, забув.

Тепер згадав і мало не закричав од відчаю. Що в ньому? Яка жахлива сила? Хто її впустив до його тіла? Дорога йшла попід темною горою уздовж текучої води, яка ледь чутно дзюрчала внизу по праву руку, затиснута в камінь, в жолоб чи в труби, по той бік води простяглися рейки, по яких ішов пасажирський поїзд. Далеко попереду, куди йшов поїзд, було багато світла. Мабуть, вокзал. Чуйко зрозумів, що він теж дійде до вокзалу, коли прямуватиме паралельно поїзду. До вокзалу? А що він там робитиме? Куди їхати і як? Ні грошей, ні документів, ні цілковитого усвідомлення, хто ти і що, чи ти повернувся і знову став Василем Чуйком, двадцять вісім років, одружений-розлучений, капітан авіації, військовий льотчик першого класу, випробувач військової техніки, літальних апаратів останнього покоління, бойових машин Небаченої конструкції, космічних знарядь убивства, косм… ко… к… Що тоді сталося? Розгерметизація? Порушення космічного захисту? Щось із скафандром? А скафандр як у космонавтів. Оберігає, але може й убити. Коли якась система відмовить. Система… сист… сис…

Що з ним було, і коли, і чому сон, і звідки сила, і яка? Він знову зупинився. Поїзд, за яким він ішов, уже плив десь у жовтих озерах вокзального світла, а сюди наближався новий поїзд, вони йдуть тут один за одним, вдень і вночі, йдуть безупинно, мов час, як життя, ніби наша цивілізація. Цивіліза… Що? А коли він спробує перевірити свою силу на

цивілізації? Чуйко прикрив повіками очі, щоб не бачити поїзда, який ішов по той бік дзюркотливої води, а тільки мати його зображення в загадкових дзеркалах своєї пам'яті, свого мозку, це тривало якусь частку секунди, він розклепив повіки і побачив, що поїзд стоїть. "Зупинився перед світлофором", — заспокоїв себе Чуйко і пішов далі назустріч текучій воді, яка текла тут вже цілі тисячі років, не те що поїзди, ці незграбні запацьорені породження цивілізації. Докладної топографії Києва Чуйко не знав, але, судячи з того, що вода тече від вокзалу, вирішив, що це річка Либідь. Не зупиняючись, Чуйко моргнув очима, переносячи в свою пам'ять видіння текучої води в чотирикутному бетонному жолобі, і з жахом почув, що вода перестала текти. Йому навіть здалося, ніби під ногами захлюпало, бо здалеку вода напливала й напливала, а затримана тут — переповнювала бетонне ложе і виливалася на шосе.

Він втішив себе, що то тільки омана, просто бетонний жолоб ближче до вокзалу перейшов у бетонну трубу, і Либеді вже не чутно звідти — ось і все.

Він заспокоївся. Відчув, що став замерзати, і, щоб зігрітися, швидко пішов туди, де було багато світла.

4

Шиповані колеса клацали по асфальту, мов зуби голодного звіра. Машина була повільна, мов спасіння від смерті. Боже, чому вона у всьому слухалася генерала Сосина? Це ж його ідея: зробити для неї броньовані "Жигулі", колеса — гусматики, що не бояться навіть обстрілу бронебійними кулями, урядова сирена, два прожектори для засліплювання. Засліплювання кого? Зайців? Машина тяжка, незграбна, неповоротка. Вже коли навішано на неї стільки всілякого причандалля, то чи не найкраще було б подбати про космічний захист, бо загрози ждуть саме звідси. Але старий пірат Сосин тільки іржав, слухаючи несміливі побажання Алевтини Дмитрівни.

— Може, вам дати персональний БТР, вистелений зсередини свинцевими плитами?

— Вам БТР личив би більше! — зухвало відповідала вона.

— Ну-ну! — побулькував жирною горлянкою генерал. — Нам сваритися негоже. Орел и трепетная лань… Але в тому самому запрягу… "Никто не даст нам избавленья…"

Вона й сама гаразд відала: ніхто. Стоїш на запаморочливих висотах і щомиті ждеш, що тебе низвергнуть в тартарари. Алевтина Дмитрівна Фіалко. Головлікар і всемогутня повелителька Центру створення альтернативних видів зброї. Академік Академії медицинських наук. Унікальні досягнення в галузі нейрохірургії. Нетрадиційні методи розкриття механізмів людських снів. Революційні відкриття, що знаменують справжній переворот у науці. Герой соцпраці (указ без оголошення в пресі). Лауреат Ленінської премії (без оголошення в пресі). Лауреат Державної премії (без оголошення в пресі). Все закрите. Закриті теми. Закритий заклад, закрите існування. Закрите життя. А головорізи, понаставлювані генералом Сосиним, теж закриті від усього світу?

Маленька машинка тяжко пхалася по пустельному нічному шосе. Люди зустрічають Новий рік, а тебе викинуто в цю пустелю, бо не знайшлося тобі місця ні в старому році, ні в новому, ні під кучмастою Білою Вівцею, ні в космачах Чорної Мавпи. Надто ти ніжна, надто атласна твоя шкіра, бракує тобі кошлатості біблійного Ісава і завжди бракувало, хоч і застерігав тебе генерал Сосин:

— Коли не обросла шерстю зверху, то треба обрости зсередини!

І, навіть коли вже й вона стала генералом (без оголошення в пресі, без будь-якого оголошення!), він одноруко (не безруко, а саме одноруко!) грозився, однооко (не безоко, а однооко!) метав блискавиці:

— Не ти генерал, а я генерал! Для тебе це бірюльки, цяцька до цицьок! Га-га-га!

Вона й сама знала: один хибний крок, найменша невдача — і все злетить з неї, як дим, бо то не золото, а сухозлітка, і труди її не праведні, а злочинні.

Але вона не хотіла вмирати! Хотіла жити, і її прекрасне тіло, ще таке молоде, молоде, молоде, жаждиво прагло насолод, захватів і розкошувань!..

Але на волі опинився Чуйко, і світи затьмарилися, як після загибелі Немезіди.

Вона згадала, що в машині є радіотелефон. Є навіть система космічного зв'язку. Генерал Сосин кохався в технічних дивоглядах. З військового аеродрому до "Центру епізоотій" (хто тільки міг вигадати таке маскування!) добирався завжди на звичайному зеленому "газику" з блідою опояскою довкола кузова: "Ветеринарная помощь". Та чого тільки не було в тому так званому "газику"!

— Не вилізаючи з цієї "ветеринарной помощи", — хвалився генерал Сосин, — я міг би завоювати невеличку європейську країну або кілька слаборозвинених державок.

Старий пірат, негідник і тварюка, але…

Здавалося, все було передбачено, все обчислено, всі можливі варіанти в пекельній рулетці переграні… Лишався ще один варіант: капітан Чуйко на свободі. Але цього не могло бути просто тому, що не могло бути взагалі.

І от саме це сталося!

Вона обережно звернула на узбіччя, пригальмувала машину. Потужний двигун ледь чутно клекотів. Теж не жигулівська диркалка, а дизель чи то з "мерседеса", чи мало не з танка. Фантазії генерала Сосина.

Алевтина ввімкнула світло в салоні. Набирати номер московського телефону генерала Сосина. Простягла руку до цифрової клавіатури і відсмикнула. Ніхто не знає, де вона, то чи треба озиватися? А що, коли почує Чуйко? Якась машина промчала повз неї, ріжучи світлом фар простір. З Чорнобиля. Звідти можуть їхати навіть у новорічну ніч. Туди — ніхто. Тільки вона в своєму смертельному розпачі. Бог уже давно відцурався від неї, а тепер позбавляв і решток розуму. Як вона могла подумати, ніби Чуйко почує радіотелефон? В нього тільки руки в кишенях і більше нічого. Окрім того, йому не треба ніяких механізмів, бо він володіє наймогутнішим з усього існуючого механізмом: пам'яттю. Від пам'яті не сховається ніхто і ніщо, ніде й ніколи. Все стає її поживою і жертвою, вона свавільно жбурляє жертви, мов у ненаситну пащу Молоха, в космічні нетрі Чуйкових снів, а там — сліпе нищення, загибель, анігіляція!

Алевтина Дмитрівна рішуче й швидко набрала номер московського телефону. Довгі гудки. Ніхто не відповідав. Вона вимкнула телефон, трохи почекала, знов набрала одинадцять цифр. Знов гудки. А тоді хрипкий сонний голос:

— Алє.

— Тут генерал Фіалка з Києва. Прошу генерала Сосина.

— Нема.

— Справа надзвичайної державної ваги. Ви розумієте? Треба негайно розшукати його!

— Я ж сказав: нема. І взагалі не буде.

Вона розгубилася перед цим хамським голосом.

— Як то нема? А де ж він?

— Генерал Сосин повісився.

— Що-о? Коли? Як? Де?

— Годину тому в своєму кабінеті.

— Цього не може бути! Як то — повісився!

— На шнурі телефону урядового зв'язку.

— На шнурі?..

— Абсолютно синій.

— Синій — шнур?

— Генерал!

І мовчання залягло в просторах між Києвом та Москвою, де йолки-палки і трин-трава, солов'ї-розбійники і нечесані тисячу літ мужицькі чуби, сірі брянські вовки й біржові спекулянти, свіжі, мов гідропонні метрові огірки, спогади про славу КПРС і залізна тоска поїздів, що везуть крізь прозорі єльцинські кордони студентів, свиняче сало, інтуристів і митрополитів, а для цієї нещасної жінки немає ніде ні притулку, ні сховища, ні вибавлення.

Вона б усе віддала, від усього відмовилася, всього зреклася, ось тут вискочила б з машини голою на мороз, без генеральства, без лауреатства, без золотозірковості, без професорства — тільки б жити, існувати, зберегтися, хай навіть не жінкою, не гомо сапієнс, не приматом, не істотою вищого гатунку, а комахою, личинкою лугового метелика або шовкопряда, сховатися в кокон, обплестися тисячокілометровою ниттю, зависнути на тонкій галузці, загубитися хоч би й навіки в гущавинах дерев у первісних неторканих світах.

Та вона добре знала, що Чуйкові немилосердні сни знайдуть її і на землі, й під землею, в зеленому листі й у шовковому коконі і розплутають усі ниті, розіпнуть їх на мертвих деревах рудого чорнобильського лісу і вб'ють кожну найтоншу ниточку так само, як сліпа радіація вбила ліс над Прип'яттю, землі з травами і квітами і води, на яких спочивало благословення Господнє.

Алевтина Дмитрівна вивела машину на шосе й погнала до Чорнобиля. Від смерті порятуватися біля смерті! Вона ляже біля саркофага, мов дитя в сповитку і… Душу свою вона занапастила навіки, то хай зостанеться їй хоч тіло, ця нікчемна плоть, марна марнота, спокуса спокус…

В зону ніхто не рвався. Троє патрульних, поставивши свій "газик" впоперек шосе, щоб перегородити дорогу, спокійно сиділи в теплій машині і попивали самогон. Шампанського не дістанеш, горілка дорога и погана, а домашній продукт перевірений і доведений до найвищих кондицій.

— Диви, — сказав один з патрульних, — щось їде!

— Не їде, а преться! — вніс уточнення другий.

Третій сидів мовчки, бо знав, що черга виходити на мороз цих двох, а йому — лишатися в машині. Їде, преться, телющиться — яке йому діло!

Двоє, крекчучи, зітхаючи, пересипаючи свою мову вставними словами і реченнями, виповзли з машини, розкарячилися на шосе, але вимушені були продемонструвати неймовірну жвавість, розскакуючись на боки, бо та божевільна машинка мало не почавучила мужніх охоронців мирного атома.

Так само жваво прискочили вони до "Жигуля". Один смикнув за дверцята, інший клешнясто надавлював товстою п'ятірнею на бокове скло, погрожуючи розтрощити його, але ні дверцята, ні скло не піддавалися, водій у темному салоні, виблискуючи золотом, мов новорічна ялинка, сидів спокійно, тоді несподівано машинка загриміла залізним радіоголосом, аж міліціонери злякано відскочили від неї.

— Приберіть "газика"!

— По-моєму, баба, — сказав один з міліціонерів. — Радіорубку обладнала!

— Негайно приберіть машину! — знов загриміло з "Жигуля".

— Ач, чого захотіла! — засміявся інший міліціонер, та так і закляк з роззявленим ротом.

"Жигуль", несамовито заревівши зовсім не жигулівським двигуном, вдарив їхнього "газика" в бік, попхав поперед себе по шосе, тоді зіштовхнув його в кювет, а сам спокійно покотив у зону.

Перехняблений "газик", ледь тримаючись на самому краю дорожнього насипу, загрожував от-от перевернутися, водій безпорадно матюкався, побоюючись зробити бодай один необачний рух, товариші підтюпачили до машини, кинулись підпирати її плечима.

— Заводь мотор, Володько! — гукнув один.

— Треба ж вибиратися з цього гівна, в яке вскочили! — додав інший.

Довелося трохи понапинати пупи, але зрештою вони знов сиділи в теплі й затишку, і самогон булькав у кухлики.

— Може, піднять тривогу? — сказав один.

— І що ти казатимеш? — хмикнув інший. — Що нас трьох оковпачила одна баба?

— Так уже й баба!

— А хто ж?

— По-моєму, воно в генеральській папасі.

— А голос же бабський?

— І погони вроді генеральські.

— А під шинелею бачив? Плаття і цицьки так і стріляють.

— Та й машина ж і не машина, а цілий тобі танк!

— Буде тобі завтра танк, як начальство прискочить!

— Воно ще й сьогодні буде, — похмуро озвався водій. — Безпека ж не пропустить цю заразу, засурбелить її на своїх постах, а тоді нас за хихола!

5

Генерала Сосина вбив Чуйко.

Відтоді, як він згубив слід води і поїзди вже не летіли повз нього, мов залізний вітер, а тихо прокрадалися до вокзалу, капітан став обачнішим, вже не пробував гратися очима й пам'яттю, ішов тихо, задумливо, ще не знав, чому прямує до вокзалу, що там робитиме, як поведеться. Ішов, щоб іти, щоб бути якомога далі від того зачумленого місця, де його з людини хотіли перетворити на апарат убивств.

"Орлята учатся летать..."

Коли підходив до вокзалу, над його кострубатою спорудою, схожою на величезний курінь, над бетонними смужками перонів, над цоканням сталевих коліс і залізними поцілунками буферів з невидимих гучномовців кремлівські куранти видзвонювали останні,секунди року Білої Вівці.

А Чуйка стригли, мов сірого барана.

З Новим роком, з новим щастям, десь дзвеніли бокали, іскрилося вино, жіночі плечі, й жіночі груди, і ніжний шепіт. І лихом об землю, а тут мовби ніхто й не помічав настання Нового року. Два людські потоки — один вивергався з вокзалу, інший всмоктувався вокзалом — невпинно текли тут поза часом і простором, Чуйка теж підхопило в потоки, він опинився в центральному вестибюлі, під високим скляним склепінням, броунівський безладний рух ошалілих від поквапу людей, гострі повітряні протяги між дверима на перший перон і на вокзальну площу, а з високих дверей, що ведуть до залів очікування, б'є таким густим і тяжким духом людської нужди й безнадії, що Чуйкові мимоволі згадалося слово, яке він вичитав ще школярем у "Бориславських оповіданнях" Івана Франка: "сопух".

Запаморочливий, майже вбивчий сопух рвався із запечатаних тисячами немитих тіл посудин-залів, задуха від дихання тисяч ротів, смердючий дим дешевих сигарет, отруйні випари, міазми, циганський піт, солдатські шинелі, самогонка, лушпиння соняшникового насіння, брудні буфети з кошмарним продуктом розвиненого соціалізму, званим "тещин

язик", безногі афганці, чорноокі красуні, міліціонери й спекулянти, — Чуйкові стало страшно від тої збиранини, він уже шкодував, що дав себе всмоктати вокзальній пащі, став проштовхуватися до виходу, до дверей, що вели на вокзальну площу.

Перед самим виходом його мовби штовхнуло щось у спину. Він став, озирнувся, ніяк не міг збагнути, чого тут бракує. Трохи осторонь стояло двоє чоловіків, здається, їм треба було до квиткових черг, але вони не хотіли змішуватися з безладною чергою, мабуть, ждали, поки там трохи розсмокчеться. Чоловіки були в дорогих дублянках, з пишними шарфами, в норкових шапках, у руках мали акуратні імпортні кейси.

— Можна вас спитати? — звернувся до них Чуйко.

— Будь ласка, — озвався той, що був вищий на зріст. Може, й становищем?

— Я давно тут не був і ніяк не збагну, що змінилося в залі.

— А що ж? — сказав нижчий. — Вождь народів тю-тю! А на його місці — аравійська пальмочка!

Справді, Леніна не було там, де він стояв завжди, скільки пам'ятав Чуйко[1].

— Прибрали, значить, і тут, — задумливо промовив Чуйко. — Ну, я не чув.

— У незалежній Україні кривавому узурпатору немає місця, — пояснив високий.

— У суверенній Україні, — уточнив Чуйко.

— Та ні, таки ж у незалежній! Ви що — не знаєте про референдум? Дев'яносто два відсотки за незалежну Україну.

— Може, чоловік був у зарубіжному відрядженні, — сказав нижчий. — У групі військ. Або інтернаціональний обов'язок…

— Я справді оце тільки повернувся на Україну, — пояснив Чуйко.

— Не на Україну, а в Україну, — поправив його високий. — Так тепер треба казати.

— Ага, — розгубився Чуйко. — Дякую за роз'яснення.

Він злякався, що ці двоє стануть його розпитувати, і мало не бігцем кинувся до виходу. На мороз, на простір, на волю. Він пролежав у доктора Алі і не знав, що діється на Україні. "На" чи "в"? Ці два, мабуть, інтелігенти. Інтелігенція завжди щось викомарює. В школі ж учили: на Україні. І в Шевченка: "На Вкраїну ідіть, діти, ідіть на Вкраїну". І в пісні: "А на Україні там степи широкі, дівчата хороші, чорноокі". Вчителька Людмила Петрівна пояснювала, що словосполучення "на Україні" на відміну від загальноприйнятого "в Росії, у Франції, в Америці" вживається за аналогією "на Уралі, на Кавказі, на Кубі, на Мадагаскарі", бо Україна здавна сприймається всіма мовби піднятою над материком, завдяки своїй історії, своїй первородності в усьому слов'янському світі, а також звідси походить і її мовби острівна відокремленість від усіх сусідніх держав, її самостійність…

Тепер, як кажуть ці два інтелігенти, Україна ніби й самостійна, і вже був референдум, але хтось поміняв наше виняткове "на" на звичайне собі "в". І де ж тепер живе він, Василь Чуйко: "на" Україні попід небесами, над степами й лісами, чи "в Україні", як у копиці сіна?

Ой ти куме, ти Мусію, чи ти бачив чудасію?..

На вокзальній площі Чуйко не затримувався. Давно тут був, а все пам'ятає. Он там стоянка таксі, там — приміський вокзал, метро, електричка на всі чотири сторони. Як співають в Одесі: "Север, юг, восток и запад. А как у вас дела насчет картошки?" Там і електричка на Ірпінь. Щоправда, краще сідати не тут, а в Святошині, а до Святошина — на метро. В Ірпені він був три роки тому. Три чи чотири? Чуйко став загинати пальці. До Афганістану він випросився після Тамари. Була Тамара, і нема Тамари. Спробувала поїздити з ним по аеродромах і плюнула. Хто це може витерпіти? Коли молодий офіцер прибуває на місце служби сам-один, він для командування — внутрішній ворог. Муха, комар, москіт. Можна відмахнутися. Коли одружений та ще з дітьми — це вже як орди Батия або Тохтамиша, нашестя, з яким треба боротися. Життя в офіцера починається, коли він командир частини або з'єднання, з полковника й генерала. А так… Тамара не витерпіла, Чуйко запив гірко, а тоді пробився до Афганістану. Поцілуватися з американськими "Стінгерами" не встиг, бо його відкликали в рідну частину: прибула нова техніка, її треба освоювати, а класних льотчиків мало. Ну, він і освоював. А тоді його послали в санаторій для класних льотчиків. З Волги до Ірпеня. І не чув ніколи про таку річку. Так. Скільки ж це років? Два чи три? Два без того року, що він убив його в свинцевому боксі доктора Алі. Ах, доктор Аля, доктор Аля! А на додачу ще й генерал Сосин. Хоч і на бігу, але братва встигла розповісти про цього бандита. Христопродавець!

Погравши на пальцях, Чуйко зрозумів, що ірпінський санаторій далеко. Три роки, медсестричка Галка, може, й не забула Чуйка, але могла вискочити заміж. Бо грозилася, що зробить це, коли він не писатиме! Он скільки в неї тут льотчиків! Вибирай яких хочеш. Звісно ж, він не писав. Матері та й то тричі на рік, на свята або під настрій. А так — вимотуєш жили з новою технікою, а тоді маракуєш щодо випивона… "Орлята учатся летать…"

Ноги самі несли його до перонів приміських електричок, він знав, що до Галки їхати отак уночі, не довідавшись, що з нею, — цілковите безглуздя, але не мав куди податися, взагалі не знав, що робити, куди себе подіти…

Жах обіймав його…

Електричка на Тетерів саме відходила. Чуйко стрибнув у вагон. Поїде, а там буде видно. Можна й не сходити в Ірпені, а просто до Тетерева, а тоді назад… Людей у вагоні було мало. Четверо хлопців грали в карти. Хлопці модні. Куртки — "аляски". Джинси, кросівки, кучмасті голови. Спортсмени, рекетири, перевдягнені оперативники? Під лавкою в них термос, по черзі причащаються з нього.

— Сідай до нас, капітане!

— Хочеш поляпати картишками?

Чуйко підійшов до них.

— Що це у вас? Дурачок?

— Дурака нам руські підсунули! В незалежній Україні свої ігри. Хвилька. Чув?

— Чути чув, а грати не доводилося.

— Ну, тоді випий з нами, капітане, за Новий рік.

— Не п'ю. З госпіталю.

— Ну, дивись…

Він ще не знав, чи можна йому пити. А дихати?

Пройшов далі від картярів, сів біля вікна, щосили тримався, щоб не заплющити очі, і незчувся, як заснув. Сон тривав, може, тисячну частку секунди, Чуйко відчаєно рвався з нього і, здавалося, вирвався, та коли

розплющив очі й побачив жовті дерев'яні лави, спокійних молодих картярів, тьмаве світло і темні вікна, за якими мчала кудись морозяна ніч, то мало не застогнав уголос. Скочив на рівні, зірвав з голови кашкета, розстебнув шинелю. Був мокрий як хлющ, усе в ньому двигтіло і мовби скімлило від розпачливого безсилля. Десята чи й тисячна частка секунди, а сон був довгий і жорстокий.

Ніби знову він в Афганістані. Майор Костюнін привіз його до вертольотників на коньяк. Чудесний трунок і пречудова релігія — іслам. Пророк Мухаммед заборонив вино й горілку, заборонив лихварство і все, що шкодить людині. Але він не забороняв того, чого не знав, чого тоді ще не було. Не було коньяку, отже, його тепер можна пити, не було ракет "Стінгер" і радянських "Мігів", отже, тепер можна стріляти і літати, не було Політбюро в Кремлі і Бабрака Кармаля й Наджібули в Кабулі, отже… Ах, яка ж таки пречудова мусульманська віра!..

Вони сиділи над гірським потоком і попивали смачний, ароматний коньячок. Без закусі. Закусь псує всі напої, а коньяк — то й занадто. Вода в потічку, перестрибуючи через кругле відшліфоване каміння, текла нізвідки в нікуди. Текла й дзюркотіла. Найчистіша в світі афганська вода між найміцнішим у світі афганським камінням.

— Знаєте, хто ми такі? — спитав майор Костюнін.

— Хто ж? — мляво поцікавився вертолітний полкаша. Герой, відчайдух, фантастична особистість.

— Керосинщики!

— Та ну?

— Кажу ж: керосинщики!

— Вертольоти на бензинчикові, — нагадав полкаша.

— Чи не один чорт! — маленький Костюнін намагався осідлати великий круглий камінь, але був уже такий п'яний, що ніяк не міг втриматися і сповзав униз. — Ти, полковнику, тут уже он скільки, а ми з Чуйком тільки прилетіли і, може, завтра полетимо додому, та однаково ж… Де тільки з'явимося з своїми засраними апаратами, так і ллється керосин в річки, в потоки, в арики, в колодязі, мало не в роти цим бідним людям, так наче вони оті циркачі, що ковтають вогонь. Ну, воювати, може, й треба, начальство газети читає, воно знає, що там і як. Але паскудити землю оцим керосином? Ну, звиняйте, громадяни начальники, командуючі й головнокомандуючі!

— А ти своєму генералові пробував це казати? — поцікавився полкаша.

— Знайшов кому казати! Він мені знаєш що? Починає скиглити: який я генерал? Он Громов генерал! Он Варенников генерал! Ото генерали, так генерали!

І тут Чуйко побачив свого генерала Сосина, який виник на тім боці і мірився перейти потічок.

— Тихо! — скомандував Чуйко. — У вас там з генералами ні чорта не получається, так я вам суну в зуби свого генерала!

— Ну старлей, ну Чуйко! — засміявся Костюнін. — І оце він завжди таке відчубучує! За це й люблю! Ну який генерал? Де ти його взяв?

— Коньяк плюс гірське повітря, — пояснив полкаша. — Тут не те що генерал, а сам генералісимус Сталін примандюриться!

— Та ви що? — закричав Чуйко. — Не вірите? Не бачите генерала Сосина? Ви всі ще в гузні були, а генерал Сосин уже був генералом у самого товариша Сталіна!

— Не я був у товариша Сталіна! — подав голос однорукий з того берега. — Не я, а мій батько, академік, і генерал, і лауреат, і Герой, але я пішов ще далі і вище, ось тепер познаходив і вас усіх, переберуся через цю воду, перестрибну, перескочу…

Він гримів голосом, мов усі мусульманські дияволи, мов див із "Слова о полку Ігоревім", мов голос Москви, і Чуйко ніяк не міг збагнути, чому ж його товариші не чують того гриміння і тільки регочуть, коли він пробує показати їм на генерала Сосина.

А той безрукий і безокий, щоб доскочити до цих дивно байдужих і незалежних офіцерів, чомусь вирішив змаліти на ніщо, мало не на бактерію, мікроба, поринув у гірський потік, поринув і проринув, мокрий, холодний, жалюгідний, змерзлий, як собака, ліліпутом і гномом виникнув біля Чуйка, стрибнув йому до вуха, прохрипів заморожено:

— Орлята учатся летать!.. Держись за мене, старлей, і буде те, що нада! Доктор Аля? Плюнь ти на неї! Вона в мене знаєш де?

— Спокійно! — звелів йому Чуйко. — Не пхайся межи очі. Тут зібралися порядні люди, а хто ти такий? Та ще весь мокрий як хлющ! Ось у мене вірьовочка з синьої вовни, треба тебе повісити на просушку…

Генерал не встиг відповісти, бо Чуйко прокинувся, не спавши. Електричка прогриміла на залізнім мосту через Ірпінь і підходила до станції, яка звалася іменем річки "Ірпінь".

Може, тут його порятунок?

Чуйко кинувся до виходу, молоді картярі галасували вслід:

— Капітане, жми на педаль!

— Дави дрозда!

— Вперед і вище!

— До маршала Шапошникова і далі!

Далі, далі, далі… Ах, яке ж прекрасне українське слово, десь там у багатій Європі була співачка, звана майже нашим загадковим словом — далі — Даліда, був ще й всесвітньо-відомий художник ніби з цим українським іменем, а може, й з наднаціональним і європейським, звався Далі, а ім'я мав Сальвадор, що означає: салют націй, триста тридцять дві гармати палять на честь таланту, на честь генія, на радість життя і краси, і хто там бахкає, хто закладає заряди, кому впокорюється тиша, і хто володарює там, де все німотствує, здригається й конає…

Далі, далі, далі…

Він став на пероні, звів погляд до холодного неба. Електричка, постогнуючи над радіоактивними лісами й болотами, покотила далі, дотримуючись затвердженого графіка руху. А який його графік?

Чуйко не пішов до підземного переходу, а добрався до кінця перону, стрибнув униз, перебрався через рейки, вибрався на коротку, пряму вуличку між меблевою фабрикою і письменницьким будинком творчості. Далі буде широкий луг, річка, ліс і два доти на піщаних горбах над Ірпенем, в одному з них він цілував Галку… Яке це все дивне: війна, смерть, бетонні страховиська і гарячі жіночі поцілунки…

Тоді була гарна волога осінь, щоки в Галки пахли холодним березовим листям, ніч летіла над ними, мов проміння далеких зірок, і вони не могли ні наздогнати, ні стримати її, а ця холодна новорічна ніч лиш починалася, десь сушився на синій поворозочці генерал Сосин, ще десь творилися неправедні діла, і Чуйко теж міг творити праведне і неправедне, він жахався і страждав од цієї своєї здатності, тому намірився вбити ніч, мандруючи понад річкою, в лісі й на узліссях, аби тільки не заснути, не склепити повік…

Не сотворити зла, поки він не знає, де добро, а де зло…

6

— Ти як, в порядку? — спитав Оксану Винокур.

Вона знизала плечима.

— Можна подумати, що ти все це влаштував тільки для того, щоб спитати, чи я в порядку.

— Я ж тобі пояснював. Чорнобиль вийшов паралельно і на ваші служби, і на наші. У них там щось як у п'єсі Дюренматта "Візит старої дами". По-моєму, ми з тобою колись дивилися екранізацію цієї п'єси з Інгрід Бергман.

— Те, що ми дивилися, звалося "Візит дами". Інгрід Бергман наполягла, щоб слово "старої" прибрали з назви.

— Значить, забув. Ну, а тут така штукенція. Для слідства бажаний жіночий елемент.

— І ти підказав мою кандидатуру.

— Хто б мене питав! До того ж ти не потребуєш протекцій. Кажуть, ти розкрутила грандіозну справу з національними цінностями?

— Ти б краще ввів мене в курс цієї справи.

Винокур і його водій були в цивільному. Для конспірації. А машина — чорна "Волга" з номерами, що починаються на 05, — кожен київський хлопчак знає, що це — служба національної безпеки.

— Ти пробач, я зараз подзвоню, спробую дещо розвідати, — сказав Винокур.

— Та будь ласка! Коли б у мене була машина з радіотелефоном, я б з неї й не виходила. Щоправда, до моїх послуг усі телефони-автомати Києва, вісімдесят процентів яких з відірваними трубками.

Винокур довго слухав свого далекого співрозмовника, вимкнув рацію, повернувся до Оксани.

— Ситуація ідіотська. Дві години тому на пульт четвертого блоку Чорнобильської атомної вдерлася якась дамочка і заявила, що вмре, а звідти — ні руш ногою!

— Четвертий же блок під саркофагом. До чого тут пульт четвертого?

— Ну, не робочий пульт, а для стеження за цією атомною бамбулою. Чи я там знаю!

— Хто ж її пустив туди? І що це за дамочка?

— Не проста. Генерал!

— Хай і генерал. Уяви собі: всім генералам закортить на Чорнобильську атомну.

— Не такі вони дурні. А в цієї — особлива перепустка. На обкладинці і всередині одне тільки слово: "Везде!" І підпис чоловіка, якого й досі бояться.

— Чий же підпис? Сталіна? Берії?

— Ну, ти вже надто далеко сягнула. Бери ближче. Андропова.

— Гіпноз імені?

— Сила традиції?

— Скажи вже, сила страху.

— Можливо. Коли хочеш, щоб тебе боялися, то треба боятися самому.

— Що? Служба національної безпеки успадкувала від КДБ доктрину страху?

— Ну, прокуратури теж усі бояться.

— Тоді чим же пояснити обвальний зріст злочинності?

— Прилучаємося до світової цивілізації.

— Ми з тобою не бачилися вже скільки? Два роки? А тут зійшлися і гриземося. Ти не одружився?

— Так само, як і ти.

— Стежиш за мною?

— Може, просто люблю?

— Це мені для мемуарів: коли в новорічну ніч ми проїхали Димер, Винокур став освідчуватися в любові.

— А ти зустріла це іронією. У нас немає виходу. Рано чи пізно ми повинні знову зійтися.

— Ти знов став мужчиною? Вітаю!

— Я не переставав ним бути.

— Розкажи комусь іншому! Ти лікувався?

— Це минає само. Коли минає взагалі. Нам треба викроїти трохи часу, щоб спокійно обговорити все..

— Тобі відомо, як можна викроювати вільний час? Коли нам не дають спокою навіть у новорічну ніч, то про що вже тут можна говорити!

— Не знаю, як ти, але я поїхав з охотою. В мене нюх на незвичайні справи. По-моєму, ця справа — щось фантастичне! Ти коли-небудь чула, щоб дами з генеральськими чинами ховалися на атомних станціях? Від чого вона може там ховатися?

— Принаймні не від коханця.

— Згода.

— І не від Політбюро.

— "Вы жертвою пали в борьбе роковой…"

— І не від ГКЧП.

— Само собою. Надворі січень, а не серпень.

— Здаюсь! Арсенал моїх припущень вичерпався. А яка твоя версія?

— По-моєму, тут щось може бути пов'язане зі зброєю?

— Із зброєю?

— До того ж з нетрадиційними видами зброї.

— А чому жінка і зброя? Хіба мало для цього чоловіків?

— Зверни увагу на таку особливість: коли говорять про нові види озброєнь і про вчених, які над ними працюють, то завжди згадують тільки чоловіків. Жінок — ніколи.

— Ну, в нас не згадують ні жінок, ні чоловіків. Про це свого часу подбало ваше всемогутнє КДБ.

— У нас — так. Але про зарубіжних пишуть? Пишуть. І жодної жінки. А хіба жінки не можуть працювати в цій галузі? З їхнім витонченим розумом, з тонкою інтуїцією, з непередбачуваними перескоками думки…

— І ти вважаєш, що одна з таких злочинно-геніальних жінок сама прискочила на Чорнобильську атомну, сіла біля саркофага і заявила, що хоче провести прес-конференцію для зарубіжних журналістів?

— Ще не знаю точно, але щось тут може бути доволі сенсаційне.

Генерал міліції, мабуть, проїхав поперед них, бо пости перед зоною і в самій зоні діяли чітко, як на параді.

Оксану й Винокура ждали. Їх одразу повели безкінечними міжблоковими лабіринтами, можливо, тим самим шляхом, яким дві години тому вели загадкову даму з генеральськими погонами.

Щоб не гаяти часу, пояснення давали на ходу.

— Генерал уже там. Начальник атомної в Славутичі, але вже дзвонив їй, розмовляв. Тепер біля неї — його представник. Ми з нею постійно контактуємо.

— Вона що — справді генерал?

— Генерал-лейтенант медичної служби. Академік. Лауреат. Герой. Алевтина Дмитрівна Фіалка.

— Киянка?

— Так точно. Вже встановлено: батьки — пенсіонери. Живуть на Тарасівській. Батько відставний полковник, мати медсестра. Обоє — ветерани війни.

— А ця наша тепер генеральша, вона що? Де працювала?

— Невідомо. Встановити не вдалося. Неодружена. Квартира на Щорса, але вона там не живе, тільки прописана. З усього видно: щось тут зв'язане з Москвою. Алевтина Дмитрівна дає нам нові й нові номери московських телефонів і домагається, щоб їй знайшли якогось генерала Сосина. Ми кілька разів виходили на ті номери, відповідь та сама: генерал Сосин повісився дві години тому.

— Ви їй казали про це? — спитала Оксана.

— Казали, але вона не вірить. І весь час говорить про якусь страшну загрозу для всього живого. Враження таке, ніби вона жде, що десь щось от-от шалдабахне!

— То хай же скаже про це!

— Може, вам вона й скаже.

Та коли вони нарешті добралися до того загадкового пульту (непропорційно видовжене приміщення, одна стіна якого вигнута велетенською підковою, у ту підкову на всю широчінь і довжину впаковано тисячі приладів, що безгучно виблимують зловісними вогниками, а перед приладами на вертких металевих дзиглях чатують за пультами оператори, з настороженими очима, напруженими спинами, майже закам'янілими потилицями), коли переступили тричі стережені пороги, то мало не остовпіли від неочікуваного видовища, яке відкрилося їхнім очам.

Мініатюрна білокоса жіночка, в неуявлено жовтому вечірньому платті, в притаєних переблисках чорних діамантів, танцювала з сивим, сірим, як кирзовий чобіт (о, наша міліцейська уніформа!), міліцейським генералом, а на не зайнятих черговими операторами дзиглях викручувалися троє гострооких стандартних хлопців (чи не з тих, що стережуть усі недоступні пороги?) і випринди кували на губах марш "Прощання слов'янки". Чи то вони не знали іншої музики, чи вважали, що для генералів безпремінно потрібен марш, — хто ж то знає?

Химерний танок, мабуть, тривав уже досить довго, бо генерал змокрів і захекався, — жінка в чорних діамантах теж, видно, втомилася, уповільнила рухи і вередливо звеліла своєму партнерові:

— Генерале, прошу вас, відведіть свою даму до її крісла!

"Кріслом" мав бути один з вільних дзиглів: на атомному пульті не до розкошів і не до комфорту.

— Ах! — по-пташиному вгнізджуючись на дзиглі і витріпочуючи над обличчям наманікюреними пальчиками, вигукнула жінка (теж генерал, бо на сусіднім дзиглі, недбало кинута, зависла її шинеля з двозірковими генеральськими погонами). — Мені не вистачає музики! Якось я була в Одесі, і мені грали "Сонату фіалок" для скрипки і віолончелі. Бо моє прізвище — Фіалка. А це музика і ніжність. Вони грали, але я помітила,

що там мало ніжності, тільки якийсь скрегіт і гудіння. Я спитала, що то, і вони відповіли: може, то гудіння бджіл або джмелів над фіалками. Але ж фіалки розквітають уночі, а хіба бджоли літають у цей час, а джмелі хіба літають ночами? Може мені хтось відповісти? Я просила зв'язатися з Москвою. Чи вдалося це зробити?

Оксана ще й до того відчувала чиюсь присутність позад себе, тепер, після останніх слів жінки-генерала, з-за її плеча поштиво висунувся акуратний чоловік, у картатому, як у мера Санкт-Петербурга Собчака, піджаці, з пшеничними пишними вусами, ледь нахиливши (чи вдавши, що це зробив) голову перед жінкою в жовтому, промовив:

— Ми виходили на Москву вже кілька разів, Алевтино Дмитрівно.

— І що?

— На жаль, усе підтвердилося.

— В це тяжко повірити. Він щось залишив? Посмертну записку. Розпорядження. Ясна річ, мене найперше цікавить… Ну, стосовно Києва…

— Нічого. Все сталося абсолютно несподівано. Він навіть не допив шампанського з новорічного бокала. Бокал стоїть на його столі майже повний. Всі були шоковані.

— Шоковані? Ви вважаєте, що це саме те слово?

— Я просто намагаюся точно передати їхні слова. Тепер вони всі там страшенно здивовані.

— Здивовані?

— Генерал Сосин став прозорий.

— Прозорий? Що ви хочете цим сказати? Як це — прозорий?

— Ну, — чоловік у картатому піджаці затнувся, — я б сказав: прозорий, як мило в дорогих зарубіжних отелях.

— Вам доводилося жити в дорогих зарубіжних отелях?

— Мабуть, що так.

— Бачите, генерале, до чого ми дожили? — вигукнула Алевтина Дмитрівна, звертаючись до міліцейського генерала. — Радянських генералів зрівнюють із шматком зарубіжного мила!

— Я не радянський генерал, — спокійно зауважив той.

— А який же, коли не радянський?

— Я — український генерал.

— Дозволите запитати відколи?

— З першого грудня минулого року.

— Припустимо. Це ваша особиста позиція. Що ж до мене, то я — генерал радянський, і генерал Сосин, якого оце… одне слово, він був не просто радянський, а справжній радянський генерал!..

Тут вона помітила, що її слухає не тільки сусід у сірому мундирі, а й вусань у піджаці мера Санкт-Петербурга і ще якісь невідомі люди, втомлено змахнула пещеною ручкою, промовила владно:

— Гаразд. Дякую за інформацію. Всі вільні.

А коли за мить, глянувши в напрямку виходу, побачила, що якісь двоє не підкорилися її велінню, запитально посміхнулася до них, і в тій посмішці Оксана вичитала не тільки глузування, але й погрозу, щоправда, безсилу.

Оксана виступила поперед Винокура, відрекомендувала спершу його, тоді сказала про себе.

— Ах, так? — вже зовсім іншим усміхом розсяялася химерна жінка-генерал. — Ви поповнюєте число моїх друзів? Але яка оперативність! Ну, я розумію, генерал, у нього служба, а ви така молода і прекрасна жінка, і вас одривають од новорічного столу… І все це я, мої витівки, мої…

— Ми люди обов'язку, товаришу генерал-лейтенант, — сказала Оксана, — ні про що інше не може бути мови.

— Друзі мої, — проворкувала генеральша, — не треба ніяких генералів! Звіть мене Алевтиною Дмитрівною, прошу. Я звернула увагу, що у вас однакові прізвища. Може, ви чоловік і жінка?

— Мабуть, що ні, — усміхнулася Оксана.

— Сьогодні якась дивна ніч, — прошепотіла Алевтина Дмитрівна. — Навіть говорять усі зовсім незвично. Ви звернули увагу? Той чоловік щойно казав: "Мабуть, що так", ви мовите: "Мабуть, що ні"… Сум'яття в подіях, сум'яття в словах, сум'яття в світі… Прошу вас, Оксано і майоре, сідайте біля нас із генералом, нам треба порадитися.

— Ми вас уважно слухаємо, Алевтино Дмитрівно, як бачите, ми всі з різних відомств, але прислані саме для того, щоб вас вислухати і надати відповідну допомогу… Директор АЕС не зміг до вас прибути, він у Славутичі, але…

— Він говорив зі мною по телефону. Досить чемний товариш. Прислав свого уповноваженого, — Алевтина Дмитрівна супроводжувала кожне слово сяянням очей, сяянням уст, сяянням всього лиця, надто ж своїх чорних діамантів (сережки, кулон, браслет, каблучка), але сяяння те чомусь видавалося Оксані жорстким, як радіоактивне випромінювання, — на жаль, вони нічим мені не могли зарадити… Я приїхала не до них… Трагічний збіг обставин… Сталася жахлива катастрофа… Ще некерованіша, ніж Чорнобильська… Запобігти якоюсь мірою можу тільки я. Для цього мені потрібен захист… Навіть не такий, як оце тут, не радіаційний, а космічний, до того ж вищого гатунку… Тому я опинилася тут, хоч знову ж таки…

— Але ми нічого не розуміємо, дорога Алевтино Дмитрівна, — пробурмотів міліцейський генерал.

— Так, усе так, і все ж я не можу нічого… Це вищий, найвищий ступінь радянської секретності…

— Радянської? — не стерпіла Оксана. — Але це ж анахронізм! Радянський Союз розвалився! Горбачова немає. Кремля немає. Нічого більше немає. Хіба ви не чули заяви Горбачова по телебаченню?

Алевтина Дмитрівна поблажливо зітхнула.

— Я не питаю, скільки вам років, Оксано, бо й так бачу, яка ви молода. А те, що знаю я, вимушена знати, на превеликий жаль, ходить тільки з роками, з досвідом, з кошмарним досвідом, коли хочете… Ще тільки приторкнувшись до мене ось тут, на цьому пульті, тільки побачивши мене і нічого не почувши, нічого не знаючи, ви вже стали заложниками тайнощів, незмірно вищих за всі державні й людські утворення, заложниками сил, яких не знав світ, можливо, вищих за сили диявола, а то й самого Бога… Але я вмовкаю, я не можу сказати більше, я взагалі нічого не можу сказати, доки не відчуватиму себе в абсолютній безпеці.

— А хіба тут немає такої безпеки? — подав голос міліцейський генерал.

— Тільки тимчасова і тільки вимушена. Я кинулася сюди, не маючи іншого виходу, не знаючи про долю мого Центру… Але вже сюди мені подзвонив… Точніше, це я йому подзвонила… Одне слово, довірений працівник повідомив мені, що Центр уцілів і що я можу… Тепер мені за всяку ціну треба дістатися туди. Там ми все б обговорили, виробили план дій… Однак я не уявляю, як можна перенестися на сотню кілометрів, не маючи бодай такого захисту, як оце тут…

— Це де? — обережно поспитав генерал. — Ми могли б знати?

— У Києві, — відповіла Алевтина Дмитрівна.

— В самому Києві?

— Уявіть собі.

— І ніхто… Я хочу сказати, ніхто не знав про цей ваш Центр?

— Уявіть собі. Навіть ваше Політбюро. Не думаю, щоб знало про це й кремлівське Політбюро.

— Тоді що ж це таке?

— Спитайте Сталіна, спитайте Берію, спитайте генерала Сосина…

— Того, що повісився дві години тому?

— Саме його. Але, як казав президент Трумен, поїзд далі не йде. Я повинна дістатися до свого робочого місця, і тільки там ми зможемо все обговорити… У вас є пропозиції, мій генерале?

— Небагато, але є.

— Наприклад?

— Наприклад, є БТР для урядової комісії з чудово обладнаним радіаційним захистом. Може, навіть надійнішим, ніж отут.

— Ви даєте гарантії?

— Абсолютно!

— Але я не можу ризикувати навіть секундами. Перейти в БТР я могла б хіба що… ну, скажімо, способом своєрідного шлюзування…

— Ви хочете, щоб я вкотив БТР просто сюди?

— Чому б і ні!

— Це неможливо. Але ми під'їдемо якомога ближче, а вас… Ну, скажімо, ми перенесемо з майором у спеціальному контейнері…

— А що скаже Оксана? — примружилася пустотливо Алевтина Дмитрівна. — Контейнер — це для радіоактивних відходів? Як романтично! Алевтина Фіалка — в контейнері для радіоактивних ізотопів! Може, я вже й не жінка, ізотоп? Що ж, я не маю виходу, я згодна, генерале!

7

В долинах рік завжди віє вітер. Влітку він приємно холодить, взимку проймає до кісток. Чуйко відчув крижані подуви, щойно перевалив через високий піщаний пагорб і ступив на добре протоптану стежку, що вела до пішоходного містка через Ірпінь. Вітер був просто нестерпний, не

вірилося, що позаду в провулку залишилася тиша майже божественна. В льотному училищі викладачі теорії те й знають, що долдонять про аеродинамічність та турбулентність, про повітряні маси і потоки, але все те — тільки з погляду того, як впливають ці маси й потоки на тверді тіла, на літальні апарати, на пристрої, сконструйовані людиною. А на саму людину? Потім Чуйкові не хотілося про це думати, він пам'ятав, що за річкою майже одразу берег здіймається округлими валами пісків, а за ними густий ліс: сосни, дуби, берези, і там завжди затишок, спокій, зачаєність і затаєність, які особливо дивували Чуйка, бо він народився в степу, а там усе відкрите, як небо, і розпростореність мов у душі після випивки.

За містком стежка роздвоювалася літерою У. Права стежка відхилялася до залізничного мосту через Ірпінь і виводила в гарний березовий гайок, де вони колись стояли з Галкою і слухали, як опадає з білокорих струнких дерев осіннє листя ("С берез, неслышен, невесом, спадает желтый лист..."), і він цілував Галину, а вона випручувалася й шепотіла: "Побачать же з електрички! Всі ж он виглядають з вікон!" Електрички й правда гриміли через міст майже безугавно, і прямокутні прорізи їхніх вікон були заліплені заздрісними обличчями, від чого Чуйкові ще дужче хотілося притискувати Галку до себе і цілувати, цілувати...

Ліва стежка через грудкувате кукурудзище (яка там кукурудза на торфі!) і крізь густі кущі ліщини ("Ой у лісі на орісі...") виводила до розбитого в 41 році бетонного дота і в'юнилася далі, в самі гущавини, безкінечна аж до втоми.

А Чуйкові потрібна була саме втома, і він попростував правою стежкою. За руїнами доту треба було перетнути лісову дорогу, піднятися на високий, густо порослий старими соснами пагорб, а тоді буде довгий і приємний спуск у розлогу лісову долину, до кінця якої вони з Галиною так і не дійшли жодного разу.

Сьогодні він дійде, бо не має чого робити іншого. Йому треба втомитися так, аби хоч на короткий час убити в собі прокляті сили, що

заволоділи його мозком чи то після нещасного польоту на новій машині, чи, може, внаслідок настирливого длубання доктора Алі в його черепі (і в мозку ж?). Доктор Аля була схожа на Галку, може, тому Чуйко їй вірив, хоч про Галку тоді й не згадував. А про кого згадував? Згадав свою маму Килину і вбив її самою згадкою, своїм безтямно-злочинним сном… Прокляття, прокляття!

Тепер, заснувши в електричці, вбив безокого й безрукого. Може, так і треба. То страшний чоловік. Хлопці встигли дещо розповісти, визволяючи його…

Але вбивати людей? Ні, ні! Він військовий льотчик, його професія — воювати, стріляти, знищувати, але все це відбувається в якомусь абстрактному світі, де існують тільки матеріальні об'єкти нищення: літальні апарати, наземні вогневі точки, визначені командуванням цілі для ракетних ударів. Людина там не передбачається, про неї забуто так само, як в аеродинамічних теоріях.

А доктор Аля щось зробила з його мозком, націлила його на людей, мов смертоносну ракету, і тепер цей мозок здатен спопелити мало не все людство, не розбираючи, де винні, а де безвинні, хоч винних, може, взагалі немає на світі, бо хто суддя?

А може, то й не доктор Аля, а безокий генерал всьому виною? Недарма ж він перший приснився Чуйкові, хоч був у Москві, а доктор Аля десь тут, зовсім близько.

Відстань не грає ніякої ролі. Доктор Аля стверджує, що у Всесвіті немає ні часу, ні простору, а є тільки форма і вона панує повсюди, а над нею панує ще більша сила: океан космічної енергії Бруно. Ми всі — вже усталені форми, тому ми викинуті з океану Бруно, коли ж до когось з нас долітають його сплески, то люди ці зазнають щастя або нещастя у вимірах уже й не земних, а космічних. Ну, і так далі. Цілий рік Чуйко був єдиним слухачем божевільних теорій доктора Алі і ні там, у напханому

нержавійкою й склом боксі, ні тепер так і не збагнув, що ж приносить людям ця мініатюрна, ласкава жіночка: щастя чи нещастя, радість чи горе?

Не треба думати про доктора Алю, щоб не вчинити мимоволі зла.

Задумавшись, Чуйко не помітив, як поминув руїни доту і вже дійшов майже до того крутого підвищення, на якому густо темніли високі сосни. І тут він побачив перед собою величезного вовка. З очима в Чуйка завжди був порядок. На медоглядах він бачив на таблиці для перевірки гостроти зору не тільки всі десять "конституційних" рядків літер і каблучок з несподіваними розрізами, а й ще два нижні рядочки зовсім дрібненьких значків. У боксі доктора Алі з очима стало коїтися щось дивне. То він бачив мало не крізь броньовані стіни своєї лікарні-катівні, то несподівано на цілі тижні зір йому туманився, і він не бачив нічого, сприймаючи все тільки на слух.

Вовка він побачив, ще й не бачивши. Сіра темрява, сіруватий од лісової сутіні сніг, сірий звір — помітиш, тільки підійшовши впритул. Чуйкові не треба було цього робити, вовк теж відчув людину на відстані. Кожен ждав, як поведеться супротивник.

Вовк не думав, бо не вмів цього робити. Може, тільки ліниве здивування зворухнулося в його хижому мозку, бо ніч сьогодні, мабуть, якась особлива, раз усі люди замкнулися в своїх домах і ні в лісі, ні побіля нього немає жодної живої душі. А цей чоловік чомусь опинився на вовчій путі.

Чуйко теж не подумав, звідки тут вовк, адже в довкола-київських лісах цих звірів давно вже не чутно. Може, забіг сюди з волинських лісів, може, з Біловезької пущі — хіба не однаково? Може, цей вовк навмисне посланий, щоб Чуйко міг ще раз випробувати відлякуюче-жахливу силу свого мозку?

Він стояв і згадував, як пробував свою силу над нічною Либіддю. Зупиняв поїзд і гамував течію древньої річки. Як він це робив? Приплющував на мить очі, уявляв собі поїзд або Либідь і входив у них, стаючи ними, вбираючи їх у себе. Поїзд повільно прокрадався до високого темного вокзалу, зграбно вигинав потужне тіло, сяяв золотими вікнами теплих вагонів, мов велетенський золотоокий звір. Чуйко входив у ту золотоокість, сам ставав золотооким, блаженно завмирав, і все завмирало довкола. У Либеді він брав шум її води. Той шум линув до Чуйка з правічності, шум і гомін давнини, він входив у нього, гамував і втишував, вода переставала шуміти і вже не текла, бо вона може текти вічно тільки тоді, коли тече й не тече, тече, та не витікає. Як у Шевченка: "Тече вода в синє море, та й не витікає..."

А вовк? Що взяти у вовка? Моторошне виття, злобливий оскал, нашорошену цупку шерсть? Чуйко взяв вовчий сморід, безнадійний дух тління і смерті, дух кінця всього живого. Він увійшов у той сморід, опустивши на мить повіки, і відкинув його, коли ж підняв повіки, то побачив вовка далеко від себе, мало не на вершині високого пагорба; пожбурений невидимою силою, вовк незграбно впав на задні лапи, якийсь час, мовби безмірно дивуючись, сидів по-собачому і шкірив зуби, щоб злякати те, що злякало його самого, тоді підхопився і, не озираючись, потрюхикав у гущавину.

Вовки не вміють озиратися.

А Чуйко зненацька згадав, що сьогодні не проста ніч, а новорічна, і збагнув, що в санаторії "Сокіл" ніхто не спить, льотчики з медперсоналом відзначають радісну подію, стріляє шампанське, грає музика, танцюють пари... А він ганяє вовків у темному зимовому, лісі!

Коли пройти кілометрів зо два узліссям, буде ще один дот, уцілілий з війни, тільки тепер страшенно засмічений. Там вони з Тамарою ховалися від дощу, і Чуйко цілував Тамару, а вона шепотіла: "Гріх же! Тут, мабуть, і досі лежать убиті..." Вона завжди чогось боялася, відтручувала Чуйка, виривалася з обіймів, стогнала, зойкала, так ніби ось-ось сконає, і від

того ставала ще привабливішою — не відірвешся… Від старого доту до Галки зовсім близько. По дамбі на той бік річки, тоді побіля дач і перелісків — і вже "Сокіл", власність повітряно-збройних сил, високі загорожі, прохідна, перепустки, порядок, режим — усе як належиться.

До санаторію Чуйко дістався швидко, на прохідну не пробував (туди сунуться тільки останні вахлаки!), знав у загорожі "секрети", крізь які проникають на територію ті, хто загуляв у селищі або в Києві.

В санаторній їдальні сяяли вогні, грала музика. Столи у великому залі прибрано, тільки під стіною щось мовби буфет, святкова ялинка, розтанцьовані пари, на виході з кухні найняті лабухи — місцеві модерняги, які грають за всі ансамблі, на всі смаки, потурають усім модам, викрикуючи і про капітана Каталкіна, що носить "кожаный берет", і про підпільника Кіндрата, що сховав автомата, і про Маньку-облігацію, що "денег не берет", і про…

Чуйко залишив у гардеробній шинелю й картуз, поправив на собі мундира, підніс руки, щоб поправити волосся, і тільки тоді згадав, що голову йому голили, мов монгольській ламі, то готуючи до чергової операції, то для гігієни після чергової операції, і доктор Аля сама стежила за цією процедурою і щоразу ахкала: "Ах, яка у вас прекрасна голова, Чуйко! Ідеальна форма черепа! З вас треба було ліпити римських цезарів!"

Ото радість: бути моделлю римських цезарів! Адже в усіх підручниках стверджується, що всі вони були розбишаки і, кажучи по-нашому, останні подонки!

На голомозого майора в святковому залі одразу звернули увагу, надто вже вирізнявся він серед чубатих офіцерів, але ніхто не припинив свого заняття: хто танцював, той танцював далі, хто обіймався попід стінами — обіймався, хто ще не допив — допивав, хто не договорив тостів — договорював, а веселі музиканти вдарили "Ты рыбачка, я — моряк",

так ніби Чуйко морський льотчик, щоночі долітає до турецької території, на честь чого прийняв мусульманство і став голомозим.

Галка танцювала з високим льотчиком-підполковником. Була в жовтому, як соняшниковий цвіт, платті, стала ще гарнішою, ніби аж помолодшала. От чортові жінки! На Чуйка Галка навіть не поглянула. Всі дивилися на його голу голову, а вона хоч би зиркнула!

Чуйко боком, попід стінами, побіля парочок в обіймах, в шепотах, у поцілунках став пробиратися до саморобних буфетів, але не добрався, бо його смикнув за полу френча лисий підполковник, що сидів не на стільці (стілець стояв перед ним, виконуючи роль столика), а просто на підлозі, підігнувши ноги так, що мало не впирався колінами собі в обличчя. В правій руці підполковник тримав гранчасту склянку з чимсь коричневим, лівою вхопився за полу Чуйкового френча.

— Майор! — гукнув підполковник. — Ти звідки? Чому я тебе не знаю? Я тут усіх знаю, і мене всі знають, а тебе я не бачив.

— Не бачив, бо мене тут не було, — сказав Чуйко. — Випити в тебе знайдеться?

— Випити? Та ти свій хлопець! Бери мою посудину! Самогон — екстраклас! Настояний на зелених горіхах. Бальзам молодості й мужської сили! А де ж ти був, що не був тут з нами?

— Далеко.

— Що, в гарячих точках?

— Далі.

— Може, на Курилах?

— Ще далі.

— А далі — куди?

— Може, й у самий космос.

— В космос? Не заливай! Слухай, а ти здорово п'єш! Налити ще? Тебе як звати? Мене — Славою, Владислав, значить. А ото мій друг підполковник Вова. Танцює з отією жовтою стервою. А тебе як звати?

— Василь.

— Тобто Вася.

— Хай буде. А хочеш. Славо, я скажу, як звати оту, що танцює з Вовою?

— Скажеш, як звати? Упав з космосу і вже все знаєш? Не заливай!

— Її звуть Галкою. Правильно?

— Точно! Слухай, а може, ти справді з космосу? Як твоє прізвище? Я всіх космонавтів знаю. Прізвища знаю.

— Прізвище — пусте. От ти ж Слава?

— Слава.

— А я Вася. Хіба не досить?

— Досить!

— Ну, то давай вип'ємо за це.

— Давай! Слухай, а чого в тебе голова гола?

— А в тебе чому?

— В мене лиса. А ти ж поголений, як турецький святий. Це що — мода?

— У нас генерал наказав, щоб увесь льотний склад голив голови. Волосся забирає з мозку енергію, не дає думати.

— Не дає думати? А по-моєму, я однаково думав, що з чубом, що лисий. Тільки тепер дівчата не беруть танцювати, думають: старий. А мій друг Вона сьогодні тут вигадав девіз: "Дами запрошують панів офіцерів". От я й сиджу з цим самогоном. Добре хоч ти прилетів з космосу. А в космосі хіба й генерали літають?

— Літають.

— І що вони там?

— Командують.

— І оце, значить, щоб голі голови всім, значить, теж вони?

— Вони. Та це не страшно. Це помагає знаєш як. От я ж угадав про цю жовту?

— Вгадав. Точно!

— Хочеш, вгадаю, де ви з Вовою служите?

— Ану, спробуй!

— Ви обидва баоцзедуники. Вгадав?

Після училища Чуйко служив у Монголії і там уперше почув цей незлобивий жарт. Колись були батальйони аеродромного обслуговування — БАО. Льотчики завжди підсміювалися з тих, хто в них ніс службу. На прикитайських аеродромах і виникло слівце "баодзедуники".

Слава не образився, навпаки, чомусь мовби зрадів.

— Хочеш ще випити? — підморгнув він Чуйкові.

— Давай.

— Будь!

— Будь і ти!

— А тепер я тобі скажу, Васю, що ти ніякий не ясновидець, а простий чув'як! — зовсім тверезим голосом заявив підполковник. — Хочеш, щось покажу?

— Ну, показуй!

Підполковник засунув руку в кишеню брюк, з-під лоба насмішкувато глянув на Чуйка.

— Показувати?

— Показуй, показуй!

Підполковник поволі дістав з кишені щось зав'язане в носову хустку, виважив на долоні, смикнув за ріжок хусточки, мов фокусник за вірьовочку. В хустині була ціла пригорща дорогоцінних металів: срібло,

золото, навіть платина. Бойові відзнаки за класність, за відвагу й мужність, значки, медалі, ордени — і всього чимало, тут справді полисієш у тридцять років.

— Ти що ж це дурочку клеїш? — прошепотів Чуйко. — Заховав усе в засоплену ганчірочку. І твій друг Вова заховав?

— І він. В нього ще більше цього добра.

— Чому ж не носите? Соромитесь? Кого?

— А кому показувати? Горбачову? Чув, як він ридав по телевізору; "Я приостанавливаю исполнение президентских функций…" Чи, може, маршалу Язову в Матроській Тишині?

— В якій Тишині? До чого тут маршал Язов?

— А до того, що наш маршал Язов сидить у беріївській тюрмі, в Матроській Тишині, разом з усім ГКЧП.

— Що це за ГКЧП?

— Не чув?

— Ні.

— І того, що міністром оборони наш главком Шапошников, теж не чув?

— Теж.

— Ану, дай я не тебе подивлюся. Ти таки справді, мабуть, з космосу.

— Хіба я не казав? А тепер знаєш що? Піди й поклич сюди оту жовту.

— Галку? Та вона мене!.. Ти її не знаєш. Як я її покличу?

— А ти поклич разом з Вовою. Скажи, що я хочу з ними познайомитися.

— І сказати, що ти з космосу?

— Можна.

Підполковник заляпав у долоні.

— Вова вмре від захвату!

П'яно заточуючись, він побрів між танцюристів, довго не міг натрапити на тих, кого шукав, нарешті добрався до них, якийсь час витинав то біля Галки, то біля Вови свого власного кривулястого танця, кінчилося тим, що Вову він все ж привів до Чуйка, а Галка зосталася стояти на тім кінці залу. Стояла і не дивилася сюди, навіть не повернулася.

Підполковник Вова ще здалеку простягав до Чуйка обидві руки.

— Це все правда, що тут мені Слава натріпався? Каже, майор прямо з космосу, спусковий апарат ще гарячий, аж шкварчить, у нас за прохідною. Давай знайомитися, майоре!

— Хвилиночку, — сказав Чуйко. — Почекайте мене, я миттю!

Він мало не бігцем кинувся туди, де стояла Галка, підлетів до неї нечутно, вона не бачила і не чула, але вгадала його наближення і здригнулася шиєю, спиною, всім тілом.

— Галко, — гаряче зашепотів Чуйко, забігаючи наперед неї, — здрастуй, Галко!

Вона мовчала.

— Чого ж ти мовчиш? Не впізнала, забула? Я Василь Чуйко. Ну, тоді капітан, тепер майор, але це єрунда. Ти мене чуєш?

— Ти п'яний, Василю.

— Ну, п'яний, п'яний! Все це єрунда, справа зовсім не в цьому. Слухай мене уважно, Галко. Треба поговорити!

— Післязавтра прийдеш на процедури, там і поговоримо. Ти ж по путівці?

— Ти здуріла. Галко! Яка путівка, які процедури, яке післязавтра? Нам треба негайно! Це…

— Я зайнята.

— Зайнята? Ну, єрунда! Хочеш, я цього підполковника… Не те! Не слухай мене! Тут інше. Ти навіть не уявляєш, що це таке! Ти повинна відвести мене до себе додому, і ми…

— Я ж тобі сказала: я зайнята!

— Галко, ти ніяк не можеш… Значить, так. Ти повинна все кинути к чортовій матері і піти зі мною, за мною, і бути зі мною, не відходити від мене, коли хочеш, триматися за мене! Ти чуєш, що я кажу?

— Тобі ніде спати? Хочеш, я відведу тебе до Лариси? Вона зараз незайнята.

— Зайнята-незайнята! От єрунда! Ти нічого не зрозуміла?

— Я зрозуміла, що ти п'яний.

— Гаразд, — вже зовсім тверезим голосом промовив Чуйко, — я ж знаю, яка ти вперта. Коли так, слухай: я вбив людину, і мені треба негайно сховатися, і сховатися тільки в тебе, більше ніде на світі! А коли будемо в тебе, я все тобі розкажу. Тепер ти розумієш?

Галка сполотніла, мовчки дивилася на нього.

— Хоч тепер ти розумієш? — беручи її за обидві руки, прошепотів Чуйко.

Вона показала самими очима: так.

— Скажи комусь із дівчат, що ти береш відгул на тиждень, на місяць, там побачимо… А з Вовою — не турбуйся. Я його заспокою.

Він приплющив очі й прикував обох підполковників до того місця, де вони стояли, на якийсь час перетворивши їх на статуї командорів, на тих закам'янілих ідолів, яким ми всі поклонялися і ще, мабуть, довго поклонятимемося, знаходячи ідолів нових і нових. Щоб упокорити бойових підполковників, входив у їхні ордени й відзнаки, в їхнє дзвеніння, блиск, сяяння.

Тільки ордени в нас однакові, а нещастя в кожного своє. І яке до нього діло Горбачову, маршалу Язову чи якомусь загадковому ГКЧП, про який майор Чуйко навіть не чув!

8

БТР прогримів пустельними вулицями Києва, проскочив крізь розпанахані височенні ворота "Центру епізоотій", заляскав гусеницями по ще зовсім недавно пильнованих — миша не проскочить — доріжках старого парку, побіля високого, стандартної хрущовсько-брежнєвської архітектури корпусу, побіля присадистих будівель і зупинився за командою Алевтини Дмитрівни перед гарним павільйончиком, поставленим над водоймою доволі понурого вигляду: чи то штучний басейн чи природне озеречко у формі неправильного чотирикутника (трапеція, чи що?), бетонні береги, поблизу — жодного деревця.

— Ближче до павільйону! — скомандувала водієві Алевтина Дмитрівна. — Впритул до дверей! Ви бачите двері? Так. Чудово. Тепер за моєю командою відчиняйте люк, я піду першою, прошу пробачити за таку неґречність, але тут інакше не можна. Увага! Приготуватися! Пішли!

Вона дістала з сумочки щось схоже на видовжений тюбик французької губної помади і, коли відчинився люк, націлила тюбик на двері павільйону, двері вмить відчинилися, Алевтина Дмитрівна буквально перелетіла з БТР в павільйон, і двері так само миттєво зачинилися за нею.

— Фокус! — прицмокнув генерал.

— Може, це новорічні жарти нашої милої Алевтини Дмитрівни? — намагаючись зламати загадкову похмурість того, що відбулося перед їхніми очима, сказала Оксана.

— Аби ж то! — зітхнув Винокур. — А тепер: хто далі?

— Поступаємось місцем дамі, — сказав генерал. — Оксано, ви!

Двері павільйону вже відчинялися. Оксана спокійно видобулася з броньованої машини, увійшла до того приміщення. Теж ніби броня, ніби сейф, кольори нержавійки і бронзи, ідеальна чистота, абсолютно

гладенькі площини, коли двері за нею зачинилися, виявилося, що тут немає світла. Цілковита темрява панувала буквально мить, бо негайно відчинилися двері в протилежній стіні, звідти засяяло світло, і голос Алевтини Дмитрівни ласкаво покликав:

— Сюди, будь ласка. Оксано, це ви?

Оксана перейшла з одного замкненого простору до іншого, трохи більшого, але так само відполірованого і мертво-неприступного, і зрозуміла, що тут щось мовби шлюзова система, створена за принципом переходу космонавтів з транспортного корабля на орбітальну станцію.

Ні вона, ні Алевтина Дмитрівна ще не знали, що саме тоді, коли повелителька цього таємничого царства барвистим метеликом перелітала з багатотонного БТР до свого такого грайливого зовні павільйончика і на якусь мить опинилася у незахищеній сфері, тобто в цілковитому розпорядженні Чуйкової страшної сили, Чуйко в лісовій тиші болісно роздумував, хто ж вона, доктор Аля, добра чи зла, винна чи невинна, і це врятувало доктора Алю, себто Алевтину Дмитрівну.

— Я просила б усіх вас, — сяючи неповторною своєю усмішкою, звернулася до своїх мимовільних гостей Алевтина Дмитрівна, коли вже всі, зоставивши БТР назовні з наказом водієві не відлучатися й на секунду, зібралися в другій камері шлюзу, — я прошу вас тепер звати мене тільки доктор Аля — це простіше і відповідає моєму теперішньому становищу. Нарешті я вдома і можу робити те, що повинна робити. Нарешті, нарешті!

Перехід на пульті Чорнобильського саркофага від "товариша генерал-лейтенанта" до "Алевтини Дмитрівни" сприйнявся всіма як вищий ступінь довіри, тепер виявлялося, що то був ще тільки ступінь перший. "Доктор Аля" означало ступінь другий. Чи буде ще й третій?

Жінки чутливіші за чоловіків як до всілякого добра, так і до небезпеки. Оксана тільки тепер подумала, які вони, власне, довірливі й необережні. Адже всіх трьох кинуто посеред новорічної ночі на Чорнобильську атомну, щоб усунути звідти цю свавільну жінку, і на цьому їхня місія вичерпувалася. А вони покірливо й безрозсудно віддаються на волю цієї жінки, їдуть з нею не знати куди, нікому про це не повідомляючи (бо таку умову поставила "доктор Аля"), опиняються на цьому, з усього видно, засекреченому об'єкті і… Як співали колись: "И никто не узнает, где могилка моя…"

Однак чоловіки, ці тупі, самозакохані істоти, забули про всі загрози, ніякі передчуття не терзали їхніх затверділих на службі (репресивна служба, репресивна, хоч би як хто намагався заперечувати!) душ, обидва чоловіки на новий ступінь довіри милої Алевтини Дмитрівни, а тепер доктора Алі, негайно розсипалися компліментами і принизливими розшаркуваннями.

— Дякуємо, дякуємо, докторе Алю, — забурмотів міліцейський генерал. — З вашого боку це, знаєте… Може, й мені вже без генерала, а просто, як од батька й матері: Іван Трохимович?

— Ну, а я, — похопився Винокур, — я ще там, на пульті, повинен був… я просто Валерій, та й усе. А то все: Винокур та Винокур, ніби отой естрадний пародист.

Оксана подумала: може, вони обидва хитрують? Чоловічі хитрощі завжди якісь примітивні, мовби конячі, чи що, та зате набагато підступніші за жіночі.

— Мені здається, не треба змінювати свого статусу, докторе Алю, — сказала вона, — всі знають, що я Оксана, інших титулів не маю…

— Чудово, друзі мої, чудово! — продиригувала своїми вишуканими ручками доктор Аля. — Тепер я запрошую вас стати моїми гостями вже

насправді. Обережно, прошу! Тримайтеся за мною, я й далі змушена виконувати роль Віргілія в дантівських мандрах у позасвіття!

Знов у її руці з'явився так званий тюбик помади, але тепер уже таємничі двері розсунулися не в стіні, а в підлозі, і наступна "камера шлюзу" ждала їх унизу. Щойно загерметизувавшись, "камера" стала кабіною супершвидкісного ліфта і шугонула кудись мало не до центру Землі з таким прискоренням, що в Оксани витіснило з грудей повітря до останньої молекули.

— Як у ракеті! — подивувався Винокур.

— Маленька незручність, але ми вже прибули, — заспокоїла всіх доктор Аля.

"Ліфт" був стилізований під капітанську рубку в стилі ретро: штурвал, ілюмінатори, підзорні труби, сигнальні пристрої, дорогі сорти дерева, лискуча мідь, товсте, опукле скло з підсвіткою, канати із сизаля.

— Ви як капітан Немо! — похвалив Винокур.

— "Наутілус" давав змогу капітану Немо пізнавати світ, — обдарувала його великодушним усміхом доктор Аля, — а моя вілла "Затишок" дозволяє панувати над світом. Прошу вас бути її гостями! Повинна зауважити, що досі тут, крім генерала Сосина, не був ніхто.

"Генерал Сосин — це той повішений московський генерал, — подумала Оксана. — Чи не готує доктор Аля такого подарунка й для нас?"

Доктор Аля, мовби відганяючи будь-які похмурі передчуття в душах своїх гостей, була — сама привітність і ласкавість.

— Будьте як удома, прошу, — вела вона гостей (знов "шлюзами", та нарешті в нормальне людське житло, хоч і заховане глибоко чи то під землею, чи під водою, — розташовуйтеся в моїй вітальні, ми зараз найперше повинні випити за Новий рік, тоді вирішимо наші справи, опісля я можу показати вам свій "Затишок", тут усе доволі скромне, але є все необхідне і для роботи, і для спочинку: кабінет, лабораторія, книгозбірня, звісно ж, опочивальня, всі допоміжні служби — кому треба помити руки, ось тут. WC, або, як жартують на Заході, Вінстон Гергіль, теж там…

Шампанське було з Криму, "Новый свет", марочне, брют, Оксана ніколи й не пила такого, навіть не чула про його існування, але змовчала, щоб не осоромитися, бо слідчий не може чогось не знати, слідчі зобов'язані знати все!

Після тостів і деякого розслаблення від шампанського доктор Аля, попросивши пробачення за те, що покине гостей самих, вийшла з так званої вітальні (розкішні старовинні меблі, килим ручної роботи, картини в тяжких коштовних рамах, бронза, порцелянові вази) і повернулася за деякий час, тримаючи в руках звичайну казенну теку, з тих, що в них кадровики зберігали (та й досі зберігають) особові справи.

— Тепер, друзі мої, — сказала вона, сідаючи за великий різьблений стіл, уставлений дорогим кришталем, — прошу сідати ближче, щоб усім нам разом…

Недбалим жестом, не остерігаючись розбити щось з цінного посуду, вона відгорнула бокали, поклала на звільнене місце течку, розв'язала поворозки.

— Ось перед вами фотографія, — показала доктор Аля знімок молодого круглоголового чоловіка, дуже гарного, з незвичайними, розіскреними очима, — це майор авіації Чуйко Василь Васильович. Він тривалий час перебував у Центрі на дослідженні й лікуванні. Перебував на особливому режимі, в абсолютній ізольованості від… Ну, це несуттєво.

Головне. Цієї ночі, коли тут сталося… Я ще не можу сказати, що і чому сталося… Отже, коли з Центру втекли всі піддослідні, Чуйко втік разом з усіма, хтось допоміг йому втекти, хоча це теж несуттєво. Головне ось що. Цей Чуйко володіє жахливою здатністю надприродної сили: він може тільки дією свого мозку вбити будь-яку людину і взагалі будь-яку кількість людей одразу або послідовно, відстань при цьому не має значення, час так само. Захист можливий тільки на космічному рівні, як у космонавтів у їхніх апаратах. Ну, — тут вона дозволила собі усміхнутися, — і на віллі "Затишок", відповідно обладнаній.

Іван Трохимович навіщось поторкав свої генеральські погони.

— Не доводилось, — сказав він, — досвід, самі розумієте, якийсь маю, але з такими злочинцями ще не доводилося…

— Я теж уперше чую, — розвів руками Винокур, — страшенно скидається на фантастику. Хоч теж не зустрічав, не доводилося читати.

Оксана добре знала, чому не доводилося: тупий, лінивий, книжок не читає, ні письменників, ні героїв творів не запам'ятовує…

— Це щось ніби "Мобі Дік" Мелвіла? — сказала вона.

— У Мелвіла здатністю заманювати капітанів китобійних суден в місця катастроф наділено мозок кита, — пояснила доктор Аля, — сам мозок не вбиває, а тільки спровоковує людські загибелі. Там просто якась стихійна зла сила, більше символ зла, ніж саме зло. А тут зло втілене і наділене фантастичною енергією нищення. Чуйко, це вже я сказала, може вбити будь-кого за власним вибором, навмисне, а також цілком несвідомо, навіть проти своєї волі, для цього треба тільки одне: щоб ця людина чи ці люди… Чуйкові приснилися… І особливо підкреслюю: цей мозок не визнає ні керування ним, ні контролю… Він стихійний, може, справді, як у Мобі Діка.

— Тоді цей Чуйко не злочинець, а просто нещасна, хвора людина? — вигукнула Оксана.

— Тому він і перебував у нашому Центрі, — пояснила доктор Аля, — але про це можна поговорити згодом. Зараз для нас головне: зробити все, щоб цей чоловік не накоїв великого лиха. Я зовсім не хочу, щоб його називали злочинцем, звіть його просто нещасним, трагічною особистістю, найупослідженішим представником людського роду… Мені здається, він і сам згодився б так себе назвати… Але його страшна сила на свободі, а цього не можна дозволити. Під загрозою, повторюю, весь рід людський, винятків ні для кого: ні для президентів, ні для фельдмаршалів, ні для красунь, ні для мільярдерів, ні для матерів, ні для дітей…

— Як я зрозумів, — зауважив Іван Трохимович, — наше завдання ізолювати не цю силу, а її носія. Так? А вже силу ви, докторе Алю, зумієте приборкати, як робили це досі?

— Саме так, генерале, — ствердно закивала доктор Аля. — Саме так!

— Тоді немає нічого простішого! Ми негайно звертаємося до засобів масової інформації: тебелачення, радіо, преса, — даємо команду по своїх каналах, національна безпека, сподіваюсь, використає свої канали й можливості, прокуратура поможе. Так, товариші, чи то пак — панове? — вже перебираючи справу до своїх досвідчених рук, впевнено пророкотав генерал.

— Не зовсім, — спокійно промовила Оксана, — все набагато складніше, Іване Трохимовичу.

— Що ви маєте на увазі, Оксано? — повернулася до неї доктор Аля.

— Я маю на увазі закон паніки.

— Оксано, не сміши людей! — вигукнув Винокур. — Який закон паніки? Що ти вигадуєш? Паніка — це стихія, вона не має законів!

Оксана вперто нахилила голову.

— Закон паніки полягає ось у чому: все, що повинно бути відоме людям, стає відоме негайно і всім, хоч би для цього довелося перевернути світ!

— Це скорше не закон, а формула, — внесла уточнення доктор Аля.

— Гаразд, хай буде формула паніки.

— Формули вимагають пояснень і роз'яснень. Ви могли б це зробити?

— Будь ласка. Я не питаю, скільки було піддослідних у вашому Центрі. Але щойно ми в БТР проїздили по території і бачили головний корпус. Візьмемо тільки видиму частину айсберга. Там десять поверхів. Під землею може ще бути і десять, і всі двадцять поверхів, але ми беремо десять видимих. Кожен поверх — десять палат, крім усіх інших приміщень: лікарських кабінетів, процедурних, маніпуляційних, лабораторій, харчоблоку… Коли в палаті по одному хворому, то й то ми маємо сто чоловік. Тепер уявіть собі: кілька годин тому сотня піддослідних, хворих чи просто ув'язнених, розбігається по місту з тримільйонним населенням, столиці держави, яка має зв'язок з усім цивілізованим світом. Які наслідки?

Доктор Аля нервово ламала свої пальчики. Досі розмовою володіла тільки вона, і там, на пульті, і, звісно ж, тут, у себе. Ще нікому вона не дозволяла, завдяки своїй витонченій шовковій диктатурі, говорити так довго і так непоштиво-брутально.

— Помиляєтеся, Оксано, — щосили намагаючись зберігати ласкавість у голосі, зауважила доктор Аля, — у нас не палати, а бокси.

— Ну, ясно ж. Бокс — це скринька, у вас секретний об'єкт, тобто "поштова скринька номер такий-то". Але боксів може бути ще більше, ніж палат, тобто моя цифра сто може бути відповідно теж збільшена, хоч досить і ста, й десяти, навіть одного! Закон чи формула паніки діятиме безвідмовно й невідворотно!

— І які ж наслідки? Що може стати на заваді здійснення плану, запропонованого Іваном Трохимовичем? — поцікавилася доктор Аля.

— Наслідки передбачити нетрудно. Уявімо собі, що ось ви, доктор Аля, диктор телебачення. З вашою зовнішністю — тут нічого незвичайного…

— Ви мали на увазі свою зовнішність, Оксано, — підказала доктор Аля.

— Дякую за комплімент. Припустимо, що диктором я. Згідно з уже відомою вам формулою паніки я вже знаю про Чуйка. Може, ще не все, але щось уже чула. І тут мені приносять фотографію Чуйка і текст повідомлення. Треба показати телеглядачам фотографію і прочитати текст. Мене на екрані бачать мільйони, бачить також Чуйко. Може бачити. Що далі? Негайна помста. Я снюся Чуйкові, і він розправляється зі мною. Стане диктор рискувати життям? Не думаю. Ще вчора нас лякали абстрактним гуманізмом, абстрактним героїзмом не треба й лякати: він не потрібен нікому і просто аморальний, коли не смішний. Дикторам телебачення уподібняться всі: працівники радіо, преси, службові чини міліції, навіть усі ті, кому звелять виконати найпримітивнішу акцію: наклеїти на дошку оголошень повідомлення про розшук і негайне затримання (аж до застосування крайніх заходів) особливо небезпечного злочинця Чуйка В. В.

— Перебільшення, шановна Оксано, перебільшення, — заспокійливо прогудів міліцейський генерал, — масові засоби, може, й утримаються, бо

тут же то свята, то вихідні, зате по наших каналах... Все без шуму і зайвої огласки, все як належиться… Докторе Алю, запевняю вас…

— Я вам вірю і надіюся на вас, — потрясла його тяжку правицю доктор Аля. — Надто що йдеться про безпеку… Ви самі розумієте, які тут масштаби!..

— То, може, дозволити мені, на гаючи часу, вже й відкланятися, щоб… Фотографію і довідочку я зміг би?..

— Очевидно, мені так само краще — до свого відомства?.. — підвівся Винокур.

— Хвилиночку терпіння, друзі мої, — заспокоїла їх доктор Аля. — Зараз я приготую вам ксерокопії. Своєрідне маленьке досьє. Щоб не гаяти часу, ви одразу можете передати своїм службам по факсу… Номери факсів у мене є в інформаційній службі. Все це просто. Нам треба буде тільки перейти до апаратної. Ну, а тоді… Я не маю права затримувати вас, самі розумієте — це межувало б зі злочином… Але… Оксано, ви зрозумієте мене як жінка. В таку хвилину зоставатися тут самій… Могла б я просити вас розділити мою самотність? Хай чоловіки приступають до виконання своїх нелегких службових обов'язків, а ми з вами… Надто що ваша посада — це діяльність суто індивідуальна, власне, так само, як і моя, робота науковця. Я ознайомлю вас докладніше з усім, що стосується феномена Чуйка, це допоможе вам у ваших мозкових атаках на проблему... То як, згода?

Вміння обеззброювати ворогів ще до того, як вони проголосили себе ворогами, — блискуче вміння! Оксана не могла не захоплюватися доктором Алею. Це тільки впертий і неповороткий у своїй впертості чоловічий світ вважає жінок дурними і заздрісними, а насправді вони такі, як леді Макбет або доктор Аля.

— Згода, — сказала вона. — Вдячна вам за довір'я.

9

Валерій Винокур не давав урочистих обітниць перед доктором Алею, не малював райдужних планів, бо відомство, до якого він належав, привчає своїх співробітників до стриманості й скромності в словах і запевняннях, вважаючи за краще надолужувати все діями.

Він попросив Івана Трохимовича підкинути його до місця служби (діяти треба негайно), подякував генералові й водієві, пересвідчився в чергового, що вже прийшла з Чорнобиля чергова службова машина, яку він брав, і пішки, без ліфта, піднявся, перестрибуючи одразу по два й три східці, на свій поверх.

Свято не свято, а чергові служби їхнього відомства діяли. Розвалився Радянський Союз, голова колишнього КДБ Крючков сидів у Матроській Тишині, на Луб'янці звалили пам'ятник Дзержинському; незалежні держави, якими стали колишні радянські республіки, утворили СНД, Україна ліквідувала КДБ і створила Службу національної безпеки, але все, що треба було зберегти, було збережене, потрібні зв'язки підтримувалися, обмін інформацією тривав, нові кордони (хай навіть умовні) не ставали на перешкоді спільним діям, коли в цьому виникала потреба, одне слово, все було як у давньому солдатському жарті: солдат спить, а служба йде.

Винокур одразу зрозумів, якою близькою була до істини Оксана з її формулою паніки. Знав він також, що широкомасштабна акція, якою похвалявся шановний Іван Трохимович, дасть нульовий результат. Надто вже унікальний випадок перед ними і надто багато тут недомовок, таємничості і… злочинності не в імовірних діях цього нещасного Чуйка, а в діях самої доктора Алі і її покровителів.

Найдивніше, що про її відомство ніхто в них не знав. А колишнє українське Політбюро знало? Навряд. Про нинішнє керівництво державою аж до самого Президента навряд чи треба й говорити. Їм і на гадку не

спадає, які ягідки можуть визрівати довкола під засекреченими штучними сонцями, запаленими такими московськими генералами, як той Сосин, що несподівано повісився цієї новорічної ночі, а швидше за все примушений повіситися отим загадковим Чуйком, коли його мозок справді володіє такою страшною силою.

Помста за колонізацію наших душ і нашого розуму!

У служби, на якій перебував Винокур, вироблено усталені, перевірені способи розв'язання найнесподіваніших проблем. Усі проблеми зводяться зрештою до двох найменувань: події і люди. Подію треба вивчати, аналізувати, кваліфікувати, оцінюівати. Людину — найперше простежити від її народження до моменту, коли вона стала предметом зацікавленості, і вже на цій прямій лінії шукати точку (чи точки) відхилення від прямої.

Отож треба було украсти якнайдокладніше досьє на майора авіації Чуйка Василя Васильовича.

Доктор Аля дала Винокуру примірник ксерокопії з особистої справи Чуйка, яка прийшла слідом за ним, з його військової частини, де, мабуть, були впевнені, що їхнього товариша взяли на лікування. Зрештою, їх ніхто не питав. Спершу забрали самого Чуйка, помітивши чи запідозривши в ньому феноменальні здатності, а тоді звеліли передати його справу. Мабуть, робив це все отой повішений генерал Сосин, це можна з'ясувати згодом, як і ряд інших деталей.

Винокур побіжно переглянув особисту справу Чуйка, там було все що треба: рік і місяць народження, батьки, рідні, освіта, сімейний стан, проходження служби, нагороди, подяки, характеристики, документи про стан здоров'я, бо цього щоразу вимагав характер Чуйкової служби…

Інший на місці Винокура цілком вдовольнився б тим, що мав під рукою. Названо всі дальні й ближні гарнізони, де проходив службу Чуйко,

від льотного училища до спеціального підрозділу, де освоювали найновішу суворо засекречену бойову техніку. Що тут іще роздумувати? Уточнити адреси, розіслати повсюди шифрограми з інструкціями і, склавши руки, спокійно ждати, де затримають втеклого майора Чуйка, бо за всіма писаними й неписаними законами чоловік вертається тільки туди, де вже був, намагається сховатися неодмінно в тих місцях, які знає (невідомість відлякує всіх: і винних, і невинних), при цьому треба пам'ятати, що дурень спробує ховатися одразу, тобто найближче від місця свого випадкового визволення, а розумний дбатиме тільки про те, щоб опинитися якомога далі звідти, хоч би на яку небезпеку йому довелося наражатися. Чуйко, поза всякими сумнівами, наділений надзвичайним інтелектом, може, й нелюдської сили, тому до нього слід ставитися з найвищою повагою і відповідно прогнозувати його вчинки теж за найвищими критеріями. Він міг кинутися навіть у найвіддаленіший з гарнізонів, де йому доводилося служити!

Винокур ще раз перечитав справу Чуйка. Де йому довелося бути найдалі? В Монголії? Наші війська виведено звідти, але Чуйко міг про це не знати. Скільки часу він уже в доктора Алі? Рік, більше? Отож Винокур не здивувався б, почувши, що Чуйка затримано десь на кордоні з Монголією.

Він склав коротку доповідну про план дій, передрукував її сам на машинці, поніс до начальства, вислухав деякі поради і зауваження, вніс до плану необхідні зміни, знову був у начальства, отримав схвалення і приступив до дій.

Довелося розбудити чимало людей у кількох незалежних державах СНД, вислухати, крім позіхів і здивувань, нарікання на цих "службистів-хохлів", але Винокур не зважав ні на які образи, бо твердо знав: головне — це діло, а діло треба доводити до кінця!

Винокур працював у службі безпеки вже не перший рік, доводилося вести справи, які географічно охоплювали мало не всю територію Радянського Союзу, але тоді все якось ніби губилося, згладжувалося й

нівелювалося московським чиновним одноманіттям, і як же вражений був тепер, зв'язуючись то з одною, то з іншою державою, яка ще вчора вважалася лише часткою великого цілого, а сьогодні сама вже стала і цілим, і великим, а всі вчорашні так звані складові частини держави-монстра, "єдиного народногосподарського простору" творили мовби цілий світ, новий, дивовижний і прекрасний!

Це захоплення від несподіваного відкриття (він вирішив неодмінно поділитися ним з Оксаною) помогло Винокуру мужньо перебороти всю нудьгу і рутинність плану, який він сам для себе вигадав, і два дні, втрачені на здійснення плану, минули для Винокура майже непомітно.

Він трохи подивувався, не почувши дзвінка від Оксани. Подзвонив їй додому — не відповідає. Прокурор Повх не знав про неї нічого відтоді, як по телефону звелів їхати до Чорнобиля. Винокур подзвонив до Івана Трохимовича.

— Іване Трохимовичу, ви зв'язувалися з доктором Алею? — спитав він.

— Вона дзвонить мені регулярно через кожні дві-три години. Я дав їй навіть свій квартирний телефон.

— А вона дала вам свій? Як з нею зв'язуватися? Мене вона, як останнього телепня, так зачарувала своєю люб'язністю, що я забув навіть спитати про телефон…

— А може, це від шампанського? — добродушно похмикав у трубку Іван Трохимович.

— Може, й від шампанського. Воно справді було надзвичайне. Сподіваюся, на вас ці чари не подіяли?

— Уявіть собі: на мене теж!

— І ви не знаєте, як зв'язатися при потребі з доктором Алею?

— Виходить, не знаю. Вона дзвонить так часто, що я й не подумав про це. Вам вона хіба не дзвонила?

— Жодного разу. Мабуть, не вірить у наші можливості. Ми ж у стадії реорганізації, на нас багато хто махнув сьогодні рукою.

— Не дзвонить, бо ви ж засекречені.

— Тільки не для доктора Алі. Ви помітили, як вона довідалася про номери факсів наших служб? Натиснула дві клавіші на комп'ютері — і готово! В мене таке враження, що вона зв'язана із штаб-квартирою НАТО і самим Пентагоном, хоч їхні служби безпеки про це ні сном ні духом!..

— Перебільшуєте, шановний, перебільшуєте! — засміявся генерал. — Та ви, коли треба, під'їдьте просто туди, до неї. Я виставив охорону того Центру, щоб був порядок, але вас пропустять, я дам команду.

— І що ж я там робитиму? Візьму тюбик губної помади і напишу на непробивних, добре відомих вам дверях павільйону: "Докторе Алю, я люблю вас"?

— Справді, — пробурмотів генерал, — я й не подумав… Ну, та вона ось-ось задзвонить, я їй скажу, що ви цікавилися. Який ваш телефон? Кажіть, записую…

Винокур сказав номер свого телефону і порадив генералові поцікавитися, який же телефон у доктора Алі.

— Ну, тепер я вже неодмінно, — пообіцяв той, — тепер наверстаємо…

А Винокур подумав: яка ідіотська ситуація! З одного боку — майор, з іншого — цілий генерал, а поводяться ніби дурнуваті поручики й капітани, що командували колись бравим солдатом Швейком.

Він з'їздив додому, прийняв душ, поголився, надягнув свіжу сорочку, спати від збудження не міг, просто так сидіти в непривабливій холостяцькій квартирі не хотілося, і Винокур знову поїхав на роботу.

Там йому повідомили, що його розшукує начальство.

— З'явитися на ясні очі чи повідомити про присутність?

— Це вже ваша справа.

Винокур знав, як генерал не любить лакиз, що без потреби висиджують у приймальні, тому зв'язався з ним по внутрішньому телефону.

— Ви що — не вдома? — здивувався генерал. — Навіть не відпочили?

— Якось не можу знайти собі місця. Надто вже незвичайна справа.

— А в мене тут якраз по цій справі… Могло б і підождати, та вже раз ви тут… Набридає з самого ранку якийсь шизофренік… Відставник, живе десь під Києвом, приїхав електричкою спеціально, щоб розповісти про того, кого ви розшукуєте.

— Про майора Чуйка?

— Ніби так.

— Звідки ж він може знати? Про це ще ніхто…

— Це вже ви самі, коли схочете, можете його розпитати. Він, щоправда, добивався неодмінно до мене, але я сказав, що це у вашій компетенції.

— Він у бюро перепусток?

— Гуляє по Києву. Завтра підвищення цін, він сказав, що зайняв чергу за сметаною. Купить сметану — з'явиться. Замовте йому перепустку. Черговий по управлінню знає його прізвище…

Відставника Винокурові довелося ждати допізна. Міцний чолов'яга, на піджаці чотири ряди орденських планок (Винокур налічив два ордени, решта — медалі), щоки в склеротичних рум'янцях, зуби — вставні, з нержавійки, очі без окулярів, але підсліпуваті. Не дуже милостива природа до людини.

Недаремно ж застерігав Іван Володимирович Мічурін, що не треба ждати милостей від природи.

— Турченко! — відрапортував відставник. — Теж майор, як і ви, і такої ж служби, але фронтової. СМЕРШ, коли доводилося чувати.

— Чували й про СМЕРШ, і про дещо інше, — запрошуючи його сідати, сказав Винокур. — А як із сметаною? Дістали?

— Ви вже й про сметану знаєте?

— Така служба.

— Хіба в цих спекулянтів чесний чоловік щось може купити? Півдня стирчав у черзі, а дійшло до мене — сметана кінчилася!

Винокур навіть з деяким співчуттям дивився на побитого склерозом колишнього смершівця. Скільки невинних душ відправив на той світ, нікому не прощав ні провин, ні слабкості духу, а сам не може здолати навіть такої примітивної пристрасті, як любов до сметани.

— З сметаною з'ясували, — сказав він. — Тепер я вас слухаю.

— Ви ведете справу майора Чуйка? — видовжуючи шию, щоб для більшої таємничості прошепотіти Винокурові мало не в саме обличчя, спитав Турченко.

— Давайте зайдемо з іншого кінця, — порадив Винокур, — не ви мене питайте, а я спитаю вас. Вам щось відомо про майора Чуйка?

— Так точно. Відомо.

— Звідки? Про це знають тільки службові особи.

— Я… У мене… — відставник затикав-замикав, нарешті продерся крізь хащі свого склерозу, випалив: — Я зустрів майора Чуйка в новорічну ніч, коли він ішов з лісу!

— Так. Кажете, в новорічну ніч. Де це було?

— В Ірпені. Я там живу. Мій будинок навпроти дамби. Я вийшов поглянути… П'яні, всяке буває… Ну, постояв трохи. Хтось наче йде від річки. Ну, я, щоб не той… Замаскувався, перейшов у тінь… Льотчик, все як в розшуково-оперативному, значить… З лісу, з того боку… Перейшов, значить, дамбу і сюди, в посьолок… Ну, і…

— Він ішов од електрички?

— Та ні! З лісу. Електричка — це з другого боку. А він пішки. Хто ж сідатиме в електричку при такій оперативно-розшуковій, значить?..

— І ви переконані, що то був саме майор Чуйко?

— А хто б же то був? Він сам і був. Погуляв у лісі і пішов у свій санаторій.

— Тепер давайте повернемося до мого першого запитання, — сказав Винокур. — Звідки вам стало відомо, що ми розшукуємо майора авіації Чуйка?

— Звідки? Та це вже всім…

Винокур застережливо підніс руку.

— Не треба про всіх. Не всі, а тільки ті, кому треба.

— Ну… Ну, сказать вам по секрету, від зятя… Він у міліції… Ну, вчора прийшов і каже: опаснійший преступник майор авіації Чуйко, і щоб нікому, каже, бо совершенно секретно під лічную отвєтствєнность…

— І тоді ви згадали про новорічну ніч…

— Бдітельность должна буть і в незалежній державі Україні! — випалив Турченко. — Чи як ви понімаєте?

— Так, як треба, — невизначено відповів Винокур, підводячись, щоб потиснути руку відставникові. — Дякую за допомогу, пане Турченко. Не заперечуєте проти "пана"?

— Чого б же це? Пане Турченко — звучить. Звучить же ж?

Винокур запевнив його, що справді "звучить" і що повідомлення його буде неодмінно… Вже коли Турченко був біля дверей. Винокур спитав навздогін:

— А скажіть, будь ласка, пане Турченко, ваш зять… знає про вашу зустріч з майором Чуйком?

— Зять? З якої речі! Щоб я государственну тайну якомусь міліціонерикові? Та ви знаєте, яка це публіка? Там же одні взяточники! Ні, ні! Я тільки своїм рідним органам!

— Так я й знав. Дякую вам ще раз.

Старий донощик! Почув од зятя про розшук небезпечного злочинця, склав докупи в своєму склеротичному мозку все, що знав із свого оточення: льотчик, санаторій, ніч, ліс, річка — і вже готово! Логіка всіх сталінських донощиків: моє діло просигналізувати, а там хай розбираються.

Винокур ще раз перечитав досьє майора Чуйка. Ірпінський санаторій військово-повітряних сил там значився. Чуйко був у ньому в 89 році. Але припустити, що він після втечі з "наукової" катівні доктора Алі вирішить сховатися саме в Ірпені, за тридцять кілометрів від Києва, — це однаково що шукати його, скажімо, в бюро перепусток управління національної безпеки.

Винокур з усіма деталями доповів генералові про відвідувача, обережно натякнув, що в його "сигналі" відсутня будь-яка логіка, і вже рішучіше став на позицію свого начальника, який наперед вгадав, що то за чоловік, влучно назвавши шизофреніком.

— Значить, шизофренік? Я не помилився?

— Абсолютно точно, Тимофію Володимировичу, шизофренік! Дозволите діяти згідно з схваленим вами планом?

— Дійте! Бажаю успіху!

Один сповідував точне логічне мислення, інший найперше дбав про твердість і непохитність в оцінках і судження, бо тільки завдяки цьому люди стають генералами.

Це врятувало Чуйка.

10

Провівши чоловіків, доктор Аля звернулася до Оксани:

— Ви не заперечуватимете, Оксано, коли я вас покину на деякий час, щоб переодягнутися? Принаймні я повинна познімати з себе всі оці декорації! Хто не знає, то думає, що це діаманти. Насправді ж — фіаніти.

— А яка різниця? — поспитала Оксана.

— Власне, камені природні й вирощені фізиками — мають ті самі властивості, як, скажімо, перли татуся Мікі-мото і видобуті з глибин моря арабськими рибалками. Але ж людський снобізм перевищує навіть закони природи! Може, й ви переодягнетесь у щось домашнє? А вже тоді я покажу вам свій "Затишок", після чого ми нарешті щось з'їмо. Ваша святкова вечеря, мабуть, так і лишилася на столі. І все з моєї вини. Згадайте, ви вхопили хоч крихітку після новорічного бокала?

— Повірите: навіть не знаю.

— А я знаю точно: жодної крихітки! Тому обидві ми маємо незаперечне право на маленький банкет. В мене тут знайдеться все що

треба. Уявіть собі: генерал Сосин створив тут справжні стратегічні запаси на тридцять років автономного існування! Навіть питна вода.

— І повітря?

— І повітря. Кисень.

— А енергія?

— Поки ніяких катаклізмів, "Затишок" підключено до загальних електромереж, далі йдуть таємні підключення до систем урядових, військових, медичних, коли все буде виведено з ладу, тоді спрацьовує своя власна система.

— Атомний реактор?

— Я не можу розкривати всі таємниці, але атом — ні! Тут немає нічого, що мало б відношення до будь-якого випромінювання. Надто небезпечна гра. Ви вже пересвідчилися, до чого це може призвести. Хіба нам не досить Чорнобиля? А тепер з цим майором Чуйком! Крихітна часточка космічної енергії вирвалася на волю, і скільки лиха вона може накоїти! Але облишмо бодай на короткий час наші проблеми і… Ну, хоча б згадаймо, що ми жінки. Я весь час думаю про те, що ви, Оксано, найперше Єва, а вже згодом усе інше. А яка домінанта Єви? Цікавість! Я хочу задовольнити вашу цікавість і показати все-все.

Вона все ж умовила Оксану переодягнутися, вибрала для неї і для себе барвисті халати-максі з подвійного шовку, дала домашні капці, що приємно пахли новою шкірою.

— Тепер їсти, пити, а тоді вже гарно походити! — вигукнула вона. — Запрошую вас до храму життя, або до моєї кухні!

Кухня була справді мов храм. Просторий зал, холодильні шафи "Вестінгауз" на всю стіну, електричні плити і духовки, в яких можна запекти цілого вепра, ультрахвильові печі, електрогріли, міксери, круппівські кавоварки з золотими ситечками для перемеленої кави, італійський автомат для м'якого морозива — міжнародна виставка, а не кухня, Оксана аж очі приплющила, бо в неї пішла обертом голова від того багатства, про яке кожна жінка мріє все своє життя, але мріям тим ніколи не здійснитися.

Доктор Аля стала відчиняти холодильні шафи, показувати їхні переповнені чрева, відчиняла морозильники — той для м'яса, той для риби, той для делікатесів, той для екзотів, а це для скромної домашньої садовини й городини.

— Вибирайте, прошу вас, Оксано! Що вам до смаку?

— Покладаюся на ваш смак, — сказала Оксана.

— Ну, коли так…

Знов закрутилася карусель достатку, відчинялися й зачинялися холодильні шафи, з'являлися на світ Божий бляшаночки, скляночки, штудерні посудинки, все барвисте, все в привабливих етикетках, все дороге й неприступне, так само як неприступні химерні моделі одягу, що демонструються в театрі моди стиліста Зайцева, для замотаних роботою й вічними нестатками жінок, які неспроможні купити собі елементарних трусів або бюстгальтера.

Демонстрація гастрономічних див скінчилася досить скромно. Доктор Аля вибрала салат із крабів під майонезом (консерви), болгарську спаржу (консерви), копчені франкфуртські сосиски (консерви) і омлет з яєчного порошку з консервованою грудинкою. На десерт — компот з турецьких персиків (звісно ж — консерви!).

З великої хмари дрібний дощ.

— А що будемо пити? — доктор Аля відчинила двері, що вели до приміщення, схожого на винний погріб. — Брют з "Нового света" ми питимемо й далі, але цього ж не досить! Як ви до коньяку, Оксано?

Оксані пити більше не хотілося, але й не хотілося показуватися ханжею. Вона промовчала, і доктор Аля вирішила за неї:

— Коньяк! І не французький, не вірменський, а грузинський. Грузинські коньяки саме для жінок. Вони м'які, як шовк. Хоча українські патріоти тепер надаватимуть перевагу, мабуть, тільки українським коньякам.

— Здається, ця проблема перед українськими патріотами ще не постала, — зауважила Оксана. — Коли йдеться про життя або смерть цілої нації, тоді не до коньяків і лікерів, про які колись писав Рильський.

— Здається, Рильський був чи не єдиним з-поміж українських поетів, який не боявся писати про вино і навіть, як ви кажете, про коньяк?

— Та ні, я згадала: там тільки про лікери, та й то з "класових позицій": "Докурюйте сигари, допивайте лікери й каву…" Мовляв: "час твой последний приходит, буржуй!" А про вино теж не було. Тільки про виноград. Бажан, той, здається, хоч і не оспівував вина, але дав українські назви деяким їхнім сортам: рислінг назвав "Наддніпрянським", каберне — "Оксамит України".

— Вина гріх перейменовувати! Це однаково, що перейменовувати вродливих жінок. Тільки уявити собі, щоб оцей коньяк "Гремі" назвали, скажімо, "Советская Грузия" абощо! Гремі — монастир десь у Кахетії, його монахи давно-давно заклали виноградну лозу, з якої згодом стали виготовляти цей божественний напій. Генерал Сосин привіз мені якось його кілька бочоночків. Не в пляшках, а в дерев'яних барильцях!

Погляньте. Чопик, краник, все як у давні добрі часи. Маючи такий бочоночок, можна дозволити собі розслабитися, надто пам'ятаючи, що сьогодні перший день нового року!

"Розслабитися, — подумала Оксана. — А майор Чуйко?" Вона вже зрозуміла: доктор Аля хоче, щоб його вбили. Відверто про це не казала, але всіма отими жахами, які розповідала про Чуйка, вона непомітно схиляла всіх трьох: міліцейського генерала, Винокура й Оксану, — до думки, що найкращий, найпростіший і практично єдиний вихід — це усунути льотчика, тобто вбити. І Оксана не мала сумніву: вони вб'ють його! Своєю формулою паніки вона хотіла застерегти їх, налякати, показати марність їхніх зусиль, але це не помогло, чоловіків тільки підхльоснула її зневіра, вони затялися в своїй упертості: ах, ти нас лякаєш? То ми тобі покажемо! Оксана зрозуміла, що вони змобілізують весь свій хист, викажуть все своє професійне вміння, щоб упіймати майора Чуйка, знешкодити, відвернути небезпеку, яка нависла, може, й над усім людством. І тоді вона зрозуміла, що її роль — врятувати майора Чуйка! Але як врятувати того, кого ти не бачиш, кого взагалі немає? Ось був, та й нема… Щоб врятувати Чуйка, треба його… впіймати, затримати, знешкодити, ізолювати… Оксана зовсім заплуталася і тому навіть зраділа, почувши запрошення доктора Алі лишитися в неї. Треба випитати в неї все, що можна випитати і про Чуйка, і про її Центр, і про того московського генерала. Десь є розв'язання, повинно бути.

Хто ви, докторе Алю? О, хто ви, хто — кат чи жертва, леді Макбет, яка хоче змити з своїх рук невинну кров і не може цього зробити, а чи зловісна відьма, що душить людей обіймами, солодкими словами і ще солодшими снами?

Доктор Аля швидко сп'яніла. Може, тільки вдавала сп'яніння? Оксані й самій гуло в голові од суміші шампанського з коньяком.

— Мозок час від часу треба оглушувати алкоголем, — повчала Оксану доктор Аля. — Як дресирувальники приборкують могутніх тигрів і пантер, так ми повинні приборкувати загадкового хижого звіра, що

дрімає в найміцнішому з сейфів, який будь-коли був створений, — в нашій черепній коробці. Наш мозок — це практично безмірна супергалактична спіральна пружина, запакована в череп зовсім не для того, щоб спокійно лежати там стиснутою, а для того, щоб розкручуватися, рватися на волю, розхльостуватися і розприскуватися! Генерал Сосин любив жартувати: "Докторе Алю, як старший за званням, раджу вам хоч і нерегулярно і в невеликих кількостях, але вживати..."

— Ви так часто згадуєте генерала Сосина. — Оксані хотілося знайти якісь шляхи до зізнань коли й не інтимних, то принаймні якоюсь мірою відвертих, інакше вона приречена слухати ці вправи у безпредметному розбалакуванні доктора Алі. — Генерал зіграв значну роль у вашому житті?

— Він був для мене — все! Від самого початку того, що можна б назвати моєю науковою кар'єрою!

— Боже, це ж так цікаво! Мій прокурор Повх жде не діждеться нагоди, щоб якось спекатися мене, і Повх — це типовий випадок, а виходить, є ще на світі благородство!

— Благородство? — доктор Аля блідо усміхнулася, вмочила губи в коньяк, але пити не стала, довго дивилася поперед себе, мружила очі, мабуть, згадуючи. — Коли хочете знати, генерал Сосин хам і негідник. Може, він і не винен. Його батько, теж генерал, академік, лауреат, Герой, усе життя винаходив нові або вдосконалював уже існуючі вибухові речовини, тобто засоби вбивства людей. Коли стали працювати над атомною бомбою, Берія включив Сосина-старшого і до атомного проекту, тоді особливо не перебирали. Його знав Сталін. Навіть прізвище в Сосиних — від Сталіна. Це вже розповідав мені "мій генерал Сосин". Нібито коли Сталіну подали на підпис матеріали про присвоєння звань Героїв соцпраці, він побачив там прізвище Соскін (бо таке їхнє справжнє прізвище) і сказав: "Соскин? Зто от детской соски? Нехорошо. Такой большой ученый — и такая маленькая фамилия? Зто надо исправить!" Подумав і викреслив "к", вийшло: "Сосин". Сталін ще нібито додав

згодом: "Можно было бы вычеркнуть не "к", а "с", но тогда получится Сокин, очень похожее на "Сукин сын", а так выдающийся советский ученый становится вроде бы даже близким самому товарищу Сталину!" Він мав на увазі своє юнацьке наймення Сосо, яким Сталін дозволяв називати себе тільки найдовіренішим своїм соратникам. Старий генерал Сосин помер в 1958-му, а "молодого" я вперше побачила в 1968 році. Він тоді вже був генерал-майор (Чуйко повісив його генерал-полковником, не дуже велике просування по службі, згодьтеся!), безрукий і безокий, точніше: однорукий і одноокий, так він хотів, щоб про нього казали…

— Він був на війні?

— Ніколи про це не казав. Не казав, де й коли втратив руку й око. Коли я пробувала питати (це вже згодом), вдавав, що не чує запитання. Здається, не було в нього ні нагород, ні премій, ні наукових звань, взагалі нічого не було, іноді здавалося, що й самого генерала Сосина немає на світі, але саме тоді він з'являвся і… Так він з'явився і в моєму житті. Шістдесят восьмий рік. Я перейшла на останній курс медичного. Влітку була в Одесі, верталася разом із знайомими їхньою машиною. Пам'ятаю: дощ, низькі чорні хмари, все темне, і на темному шосе безкінечна валка військових вантажних машин, якесь дрантя ще з часів війни, обшарпані "студебекери", наші сталінські марки… В Києві мені сказали, що Брежнєв увів танки в Прагу, що все наше Політбюро сидить на кордоні з керівниками соцкраїн, розпинають Дубчека, приструнюють Чаушеску (Шелест там стукав кулаком по столу, погрожував, що до Бухареста радянським танкам теж недалеко)… Студенти — це люди, які знають завжди більше, ніж прості обивателі. Вже не згадаю, від кого, але вже тоді я довідалася, що в Москві хтось протестував на Красній площі проти введення військ в Чехословаччину… Ну то в Москві. У Києві не знайшлося ні Красної площі, ні відважних людей… Хоча тепер кажуть, ніби були і в нас… Може… За тиждень у нас починалися заняття, але почалися вони не з лекцій, а з виступу якогось партійного ідіота, якого прислали з ЦК для ідеологічного зміцнення нетвердих умів, у зв'язку з останніми політичними подіями, ну, зрозуміло… Увечері в мене вдома (батьки були в санаторії на півдні) зібралися дівчата-однокурсниці, ми пили

перейменоване Бажаном червоне вино, слухали музику, танцювали, знущалися з партійного ідіота, який виступав в інституті, а заодно й ще з декого, але так… З жартів і сміху мовби сама собою зродилася в мене ідея. "Дівчата! — вигукнула я. — Ми оце сміємося з номенклатурних ідіотів, а про свою професію й забули. А ми ж майбутні нейрохірурги. Є пропозиція створити "Товариство трепанації номенклатурних черепів". Хто "за"?" Пропозиція пройшла на "ура" одностайно, з підстрибуванням і підскакуванням, з реготом, обіймами і навіть поцілунками. В дівчат таке часто.

Одразу ж ми сіли укладати статут свого товариства. Цей продукт колективної творчості складався з п'яти параграфів.

Параграф перший: для трепанації придатні тільки черепи справжньої номеклатури.

Параграф другий: трепанація здійснюється в приміщеннях, оздоблених кумачем і гаслами "Слава КПРС" і "Народ і партія єдині", в присутності партійного активу, під звуки "Інтернаціоналу".

Параграф третій: трепанаційні отвори неодмінно повинні мати форму п'ятикутної зірки.

Параграф четвертий: за браком необхідних хірургічних інструментів, дозволяється використовувати для трепанації серп і молот.

Параграф п'ятий: щоб не викликати образ у представників тваринного світу, абсолютно неприпустимо плутати номенклатурні черепи з черепами коней, буйволів і носорогів.

Дівчата хотіли дописати ще кілька параграфів, але я сказала: "Досить!"

Назавтра весь інститут знав наш статут, а ще за день ми всі (нас було п'ятеро) сиділи у камерах внутрішньої тюрми Комітету державної безпеки на Володимирській.

Одна з нас виявилася "стукачкою", що й треба було довести.

Допитів наших не починали тільки тому, що ждали московського генерала Сосина. Про це я довідалася згодом. Вже коли була тут, у Центрі. Так само довідалася й про те, що КДБ, міліція, Міністерство оборони, медичні заклади, ну, перелік може бути дуже довгий, всі мали таємну інструкцію: справи, так чи інакше пов'язані з проблемами мозку, передавати відомству генерала Сосина.

— І "психушки" теж?

— "Психушки" — це репресивний апарат, з ним генерал не мав нічого спільного.

— Але ж КДБ — це апарат на сто відсотків репресивний.

— Генерал Сосин був на порядок вище КДБ!

— Вище КДБ? Хіба тоді щось було вище?

— Ви забули про Політбюро. Але в мене таке враження, що відомство генерала Сосина було вище за саме Політбюро.

— Як же це може бути?

— Ну, в усіх цивілізованих державах існують закриті самодостатні системи для вищих цілей державної політики. В країнах багатовікової класичної демократії, як Англія, існує посада заступника міністра фінансів, який відає асигнуваннями, не підзвітними навіть короні. До

влади можуть приходити консерватори, лейбористи, а той чиновник залишається. Очевидно, щось подібне є і в Америці, так само в нас. Про генерала Сосина не знав ніхто: ні Брежнєв, ні Андропов, ні Горбачов. Зараз у Кремлі сів Єльцин, він так само не знає нічого. Про мій Центр у Києві не знав Щербицький, взагалі не знав ніхто, коли хочете, в мене навіть телефонні номери — московські.

— Не може бути! — не повірила Оксана.

— Спробуйте подзвонити в місто — у вас нічого не вийде. Треба набирати вісімку, тоді нуль сорок чотири, як міжміський київський, коли ви дзвоните з Москви, а вже тоді — київського абонента.

— А як вам дзвонитимуть Іван Трохимович і Винокур?

— Ніяк. Дзвонитиму я до них. До мене з Києва подзвонити ніхто не може. Мене тут немає. І взагалі немає ніде. І нічого немає. Містика?

— Але ж у вас перепустка, підписана Андроповим!

— То й що? Йому принесли, сказали: "Пожалуйста, Юрий Владимирович, подпишите. Ето нужно для дела. Профессор Фиалка работает над закрытыми темами". І все. Містика?

— І цей страшний генерал… Як же міг він розумну, прекрасну студентку?..

— Як? Дуже просто. Згадайте: студентка сидить у камері внутрішньої тюрми КДБ. Звинувачується… Ну, це ясно… Коли мене привели на допит до цього троглодита, я вжахнулася… Як Дездемона: о дівчинко, бліда як полотно! Гладке, знеформлене, безруке, безоке, абсолютно голий череп формою нагадує чеський унітаз, голос — писклявий, як у ліліпутика. І при цьому — абсолютно ідіотські захвати щодо власної так званої дотепності.

Мене він зустрів так:

— То що? У Києві бузина, а на вгороді дядько?

І довго іржав, йому хотілося по-жереб'ячому, а виходило щось ніби котяче, чи що. Я не витримала і усміхнулася. Тоді він показав мені величезний, побуряковілий від стиску пальців кулацюру і пропищав уже погрозливо:

— Київ знаємо, на бузину чхати, на вгороді срати, а от про дядька ви, красунечко, мені все розкажете, як попові в церкві!

Шукав наших натхненників і керівників. Може, ЦРУ? Я не стала відповідати на його ідіотські запитання, і генерал прогнав мене з кабінету.

Що мене допитував московський генерал, я довідалася від свого конвоїра. Дуже симпатичний хлопець. Не мав права казати, а сказав. Згодом я взяла його в охорону свого Центру. Вчора, (це вже вчора і торік) він утік разом з усіма іншими охоронцями. Найсекретнішими, найдовіренішими… Генерал не викликав мене рівно чотири дні (патрав моїх дівчат!), тоді викликав і став загинати пальці на своїй єдиній руці, іржати і щедро обіцяти мені: "робочий мінімум" — сім років таборів і п'ять заслання, коли добре пошкребти, то можна піднятися вище: десять-п'ятнадцять років таборів, а як пошкребти ще краще, то можна й ще вище!..

Я тоді була ще дурна й легковажна. Відсміювалася: яке "ще вище" за студентські пустощі? Тепер знаю: могло бути все.

Генерал знов прогнав мене, а коли викликав знову, то спробував вдати наївну овечку.

— Ну, що трепанація — це ясно, — пищав він, — ви ж нейрохірурги. У вас там усі ці лобні долі — сім'ядолі, гіпоталами — епіталами… А от чому трепанація саме номенклатурних черепів? Чому так припекло продовбувати номенклатурні голови?

— Хочете знати? — прийняла я правила гри. Однаково ж втрачати нічого.

— Не хотів би знати — не питав. Поясніть старому дурневі. Сам не докумекаю.

— В pendant, — сказала я.

— Що за звір? Педант, педаль… Ви мені простіше, по-нашому.

— Ну, я читала колись один роман… Про древній Єгипет… Там розповідалося, що в єгипетських фараонів серед придворної челяді обов'язково була посада трепанатора фараонового черепа.

— Фарао… — цього генерал, ясна річ, ніколи не ждав не тільки від мене і від авторів історичних романів, але й від єгипетських фараонів, — і для чого ж держав фараон цього трепанатора?

Я пояснила:

— На випадок нещастя з фараоном: те, що ми сьогодні звемо інсультом, інфарктом, клінічною смертю. Щоб довідатися — ще живий чи вже мертвий фараон, кликали придворного трепанатора, той робив отвір у черепі володаря, зазирав туди, тобто дивився на мозок і робив відповідний медичний висновок.

— І коли фараошка був мертвий, то він так і зоставався мертвим, а коли був ще живий, то після такого зазирання в його мозок врізав дуба вже остаточно? — заіржав генерал.

— Цілком можливо.

— "Цілком можливо" — це геніально сказано! — підхопився він з-за столу, і я вперше побачила генерала в усій красі: опецькувате, незграбне, неохайне… Він побігав, посопів, тоді нахилився наді мною і прошепотів мені на вухо: — А ви можете мені сказати таку штуку?.. От робили вони з мертвих фараонів мумії… Ну, як ми з Леніна. Але ми без ритуалу, бігцем, тихцем, випорожнили Володимира Ілліча, поклали в мавзолей футляр від вождя — прийдіте поклонітеся! Правда, мозок взяли в оцинковане відро й перенесли в інститут мозку. А з фараонів виймали все і клали в особливі сосуди і захоронювали разом з мумією: серце, печінку-селезінку, легені, нирки, статеві органи… А мозок виймали через ніздрі особливими гачками… Питається: навіщо ж марудитися, видряпуючи мозок по крихті через ніздрі, коли в черепі вже пробита дірка?

— По-перше, ми не знаємо, як вони здійснювали трепанацію, — відповіла я, мов на екзамені. — Може, це робилося не так примітивно, як в наші часи, може, вони вміли довідуватися про стан мозку зондуванням, з допомогою спеціальних голок… Коли ж навіть це робилося ще примітивніше, ніж тепер, то ви самі й відповіли на поставлене вами запитання: ритуал! А ритуал — це завжди урочистість, вміння все легке зробити трудним, все просте ускладнити до неймовірності, а все розумне довести до крайнього ідіотизму.

Він довго дивився на мене, тоді підтюпцем оббіг стіл, упав на своє місце, перехилився через стільницю і прошепотів (шепіт у нього чомусь був гучний, куди й поділася писклявість):

— Все розумне — до ідіотизму? Геніально! Послухайте, дівчинко, ви студентка-випускниця, так?

— Так.

— Яка тема вашої дипломної роботи?

— Мозок і сон.

— І як ви думаєте її написати?

— Дуже просто: попереписую з брошур усю лайку на адресу Фрейда, Юнга та інших буржуазних вчених, процитую щось із Маркса-Енгельса-Леніна і академіка Павлова — і п'ятірка забезпечена.

— Майже геніально! А далі? Вам не захочеться вдаритися в науку?

— Все може бути. Сяду, попереписую тепер уже не з брошур, а з солідних академічних монографій всю лайку на адресу, процитую класиків і корифеїв — кандидатська готова: "Мозок, сон і механізм сновидінь".

— Ще ближче до геніальності! А тепер слухайте мене. Все, що ви оце мені процвірінькали, — єрунда собача! Я вам гарантую таке, що не присниться в найкошмарнішому сні! А можу гарантувати ось що: академік, лауреат. Герой і генерал, як оце я!

— Хіба ви генерал? — вдала я дурочку.

— Та не про мене, овеча ви голово, не про моє генеральство, а про ваші мордовські табори думайте! — запищав він, тоді знов перейшов на шепіт: — Згоджуйтеся, поки я добрий, бо я дуже рідко буваю добрим!

Я сказала:

— Мені треба подумати. І взагалі… Ви ж нічого не… Що, як, над чим працювати?

Він став ляскати по своєму унітазу. Рука була важка, я злякалася: ще розіб'є свій унітаз, а мені пришиють замах на службову особу. Виявилося, що тим поляскуванням він себе заспокоює.

— Дівчинко, — сказав він майже добродушно, — я б вам радив не розпитувати і не виламуватися, як Майя Плісецька в Великому театрі. Перед вами відчиняють двері, яких ні перед ким! Ви займатиметеся такою наукою, яка нікому й не!.. Ну?

Щось мені підказало, що я йому подобаюсь, і я почала: подумати до завтра, відпустити всіх дівчат і всіх потім влаштувати, попросити пробачення у всіх нас, задокументувати це…

Генерал тільки іржав своїм клоунським голосочком на оте белькотіння, викликав конвоїра і знов, як це робив досі, фактично прогнав мене з-перед очей.

А назавтра забрав мене з собою до Москви.

— Ви згодилися? — Оксана не знала: вірити цій майже казковій історії чи списати її на рахунок унікального коньяку кахетинських монахів?

— Згодилась — не згодилась, тепер це не важить. З дівчатами було все гаразд, своїх батьків я заспокоїла… Генералові Сосину вистачило року, щоб оформити мені інститутський диплом і кандидатське звання, а наступного року я вже була тут, у цьому старому парку, що десь над нашими головами…

Вона струснула волоссям, чокнулася з Оксаною.

— За це треба випити. Я не сповідалася ні перед ким, а от перед вами, Оксано… Може, від заздрості до вашої молодості…

— Ви стали його дружиною? — тихо спитала Оксана.

— Дружиною? Ніколи!

— Тоді… Тоді як же? Він взяв вас силою? Зґвалтував?

Доктор Аля вдавано суворо покивала пальчиком:

— "Она была дама, а в дамах нельзя будить хаоса[2]". У мене величезна книгозбірня, і я можу наводити безліч висловлювань. Книжки я вам покажу, як і все інше. А зараз знаєте що: давайте перейдемо до моєї спочивальні! Я не люблю слова "спальня", більш до вподоби старовинне "ложниця", а ще краще спочивальня. Ну? Щоб не "будить хаоса"!

Доктор Аля була ніби п'яна, однак це ніяк не позначалося на лінії її поведінки щодо Оксани. Мабуть, не там, на пульті атомного саркофага, ця небезпечна жінка точно визначила, що з трьох присланих їй на поміч чоловіки безвідмовно стали на її бік, а жінка чи то вагається, чи хоче зайняти позицію ворожу. Оксанина ворожість повною мірою виявилася в "Затишку", коли вона ні сіло ні впало виклала перед ними свою формулу паніки. Доктор Аля знала залізний закон боротьби за виживання: коли не можеш знищити ворога, спробуй зробити його другом, найголовніше ж: не відпускай від себе, прив'яжи коли не залізними ланцюгами, то шовковими путами, зачаруй солодкою мовою, заколисай, приспи.

Так Оксана стала мовби почесною гостею доктора і водночас ніби й ув'язненою (бо звідси не втечеш) і заложницею (сподіватися на визволення вона могла тільки тоді, коли там, на великій волі, здійсниться веління доктора Алі негайно нейтралізувати її небезпечного піддослідного).

Тепер Оксана могла пересвідчитися, що її в'язничний режим погіршується. Доктор Аля не хотіла відпускати від себе свою заложницю, навіть переходячи з кімнати до кімнати, хоч щоразу вміло й ласкаво маскувала це гостинністю.

Оксана не хотіла здіймати передчасного бунту. Ще не все сказано, не все почуто, а найтрагічніше: в голові в неї досі не було навіть натяку на те, як можна помогти нещасному майорові Чуйкові.

Може, в безладних блуканнях лабіринтом цих вишуканих, напханих усілякими дивоглядами помешкань "Затишку" вона знайде щось таке, що наштовхне її на щасливу думку, якийсь натяк, якусь зачіпку, мимовільну алюзію!

— Докторе Алю, ви тут господиня, а я ваша покірлива рабиня! — картинно вклонилася Оксана. — Ведіть, а я за вами!

— Як це чудово, дорога моя Оксано! — заляскала в долоньки доктор Аля. — Кожна бере свій бокал — і гайда!

З бокалами коньяку в руках, збуджені й розвеселілі, плутаючись у довгих полах шовкових халатів, хляпаючи по паркету ремінними підошвами пантофельок, вони вирушили в мандри, доктор Аля недбало змахувала вільною рукою: оце кабінет, ото бібліотека, там апаратна, далі лабораторія, вона з кількох блоків, на саме знайомство потрібна сила-силенна часу, сейфи, гардеробні, зимовий сад, а вже за ним — мета їхніх мандрів…

Зимовий сад займав довгу, видовжену скляну галерею. Навіщо тут скло? Однаково ж ні сонця, ні неба, все штучне: світло, земля, вода, повітря. Стіни галереї можна обкласти чорними керамічними плитками, і тропічні рослини ростимуть тут так само, як у скляних стінах. Не ростимуть, а проростатимуть, як картопля в погребі, не житимуть, а животітимуть, як оця добровільна ув'язнена з її фальшивими званнями й чинами, сухозліткою нагород і регалій і вигаданою ученістю, за якою зяють безодні…

— Консерви! — зітхнула мимоволі Оксана. — Боже ж ти мій, які це все консерви!

І те, що вони перед цим їли, і їхній одяг, і повітря, яким дихали, і ці пальми, орхідеї, різнокольорові папуги з невеселими голосами з-за позолоченої дротяної сітки — все ненатуральне, все неживе, все — консерви!

— Що ви сказали? — озирнулася доктор Аля. — Консерви? Як це точно! Повірте: я часто ловлю себе на думці, що вже й не знаю: жива чи вмерла, я це насправді чи тільки мій двійник, якийсь київський зомбі? От ми їли з вами цей омлет з порошку. Продуктів на тридцять років, а я щоразу нічого кращого не можу вигадати, як цей набридливий омлет. І генералові Сосину — теж омлет. Якось я спитала його: вам не набрид цей смажений американський порошок? Ні, відповів генерал, а хіба що? А те, сказала я йому, що я б оце за два свіжі яйця з-під зозулястої селянської курки віддала б усе своє генеральство, весь академізм, цей так званий "Затишок" з усім московським генералітетом на додачу, з явним і таємним!

У наступний свій приїзд він привіз мені лоток свіжих яєць. І знаєте, що я зробила? Я розхекала всі три десятки на його унітазному черепі! Генерал стояв і навіть не пробував витертися. Коли білки й жовтки постікали з унітаза і можна було розліпити губи, генерал пропищав: "Те, що ви стєрва, я знав, тільки побачивши вас сонливою студенточкою! Але що стєрва та ще й така вередлива, каюсь, не знав! А то плакали б по тобі, дитинко, мордовські комарі! А вони там — знаєш які великі? Як гелікоптери!

Оксана промовчала. Будь-які співчуття недоречні стосовно цієї сановної вченої дами, яка вміє поспівчувати й сама собі. Надто що вони нарешті входили до "спочивальні", де панував червоний морок, лунала притишена далека музика (апаратура, звісно, задекорована, тільки тьмаво проблискують екрани кількох телевізорів навпроти ложа. Ложе з височенним узголів'ям ("возглавниця", казали монахи), під червоним балдахіном, глибоке червоне крісло (тільки одне, бо доктор Аля тут сама), та не це прикувало Оксанину увагу, а химерна споруда, що займала майже половину цієї кімнати-склепу (бо жодного ж вікна, тільки

декоративні штори в тих місцях, де в нормальних приміщеннях повинні бути вікна): посеред закутого в білі мармурові береги водограю мало не до самої стелі здіймалося безладне нагромадження коліс, маховиків, зубчастих шестерень і трибків, циліндрів, сфер і напівсфер, штоків, поршнів, важелів, скло і бронза, неіржавіюча сталь і сірий чавун, анодований алюміній і кераміка, дика збиранина різнорідних предметів, здавалося б, ніяк не могла створити бодай подобизну чогось гармонійного, стати хоча б віддаленим натяком на найпримітивніший допотопний механізм або принаймні скластися в кострубату модерністську конструкцію.

І все ж воно було і гармонійним твором, і саморухомим механізмом, і модною конструкцією. Всі ці коліщатка, трибки, маховики, насоси, важелі рухалися, оберталися, гойдалися, кивали, вклонялися, бризкали водою, з їхньої оголеної видимості зроджувалася таємнича невидимість, і в тій невидимості щось пульсувало, здригалося, судомилося, чмокало й чвакало, зітхало, стогнало і зойкало, а тоді лунав несподівано ледь чутний свист чи пискотшня, залягала моторошна пауза, все вмовкало, ніби провалювалося без надії на вороття, і ставало так страшно, неначе висотали тобі з легенів повітря, вирвали з грудей серце, висмоктали з жил кров, а мозок засипали червоним жаром, та саме тої миті знов починався рух, починалося пульсування і здригання життя в неживих механізмах, стогони й зітхання наповнювали простір, і зойки радості, життя поверталося, пробуджувалося, незнищиме навіть у цих мертвих його покидьках.

— Сядьте в крісло, Оксано, я можу сидіти в ньому годинами і думати поряд з цим модулем Тангі. Це швейцарський художник і філософ. Його виставка була в Москві, я насилу вблагала генерала Сосина, щоб він дозволив мені на один день вирватися туди, я познайомилася з метром Тангі, це було фантастично! Він сказав: "Всі мої речі — це попіл моїх снів". Попіл снів! Ви чуєте? Я замовила йому оцей модуль (шалені гроші, валюта, але генерал Сосин пішов на жертву), і незадовго до своєї смерті метр устиг прислати його мені (ну, звісно ж, через Москву!). Тепер я цим замінюю мужчин. Ось вам відповідь на ваше запитання про наївну

студентку-дурочку і підступного Карабаса-Барабаса. Чи зґвалтував переполовинений генерал юну квітку з київських садів? Заспокойтеся, Оксано. Злочину не сталося. Кримінальної справи заводити не доведеться. Як майже всі генії (а він справжній геній організаторства!), генерал Сосин імпотент. Тому кинемо і його останки в попіл наших снів і послухаймо голос вічності великого філософа Жака Тангі! — Вона пустотливо впала на червону постіль, надпила з бокала.

— Ви мовчите, Оксано, і я розумію вас. Доволі безглузда картина: дві жінки в замкненому просторі, механічний модуль, іцо вперто нагадує про звуки й незнищимість життя, і безнадія, безнадія… Як у вас із сексом? Пригадую історію з медінституту. Після Сталіна, який з трибуни заявив, що "жить стало лучше, жить стало веселее" (здається, це після голоду 33 року!), всі наступні генсеки полюбляли спілкуватися з масами і так турботливо, так демократично допитувалися: "Ну, как живете, товарищи?" До нашого інститутського гуртожитку теж заблукав такий демократ, тільки рангом нижче, зайшов до дівчачої кімнати (шість студенток на 12 квадратових метрів!) і став нудити світом: "Ну, як живете, дівчата?" Дівчата йому відповіли: "Нерегулярно!" Скандалу не сталося тільки тому, що до керівникового мозку "не дійшло".

Несподівано вона перескочила на інше.

— Як ви до кіно, Оксано? Я в кінотеатрах, самі розумієте, не буваю. Але в мене чудова відеотека. Вам подобається Тарковський?

— Терпіти його не можу, — обізвалася з крісла Оксана, — в мене в житті все повинно бути твердо визначене, а в його фільмах… Та їх ніхто не дивиться!..

— А я обожнюю "Сталкер". Там ніби самі чоловіки, їхній світ, і я теж ніби стаю чоловіком, а тоді бачу — все жіноче, наш світ і наше життя теж! Ота залізна гайка з її непотрібністю і безпритульністю… І оті троє людей в абсурдному світі з головами як у генерала Сосина… Я дивилася

"Сталкера" безліч разів, і тільки тепер мені відкрилося, що там було передвіщення, яке здійснилося після втечі Чуйка. Ті троє — сталкер, професор і письменник — блукають в залізній радіоактивній пустелі, сваряться, наскакують один на одного, мов брейгелівські сліпі, шукають виходу, порятунку, правди, істини і… Я тепер думаю: хто з нас сталкер, хто професор, хто письменник? Генерала Сосина немає. Зосталося двоє — Чуйко і я. Хто з нас хто? Оксано, ви не знаєте?

— Я не бачила "Сталкера", — сказала Оксана.

— У вас є годинник? Котра година?

— По-моєму, дванадцята.

— Що-о? Дванадцята дня? Вже половина першого дня 1992 року? А ми й досі… Ви дозволите, я подзвоню до нашого дорогого Івана Трохимовича? Алло! Мені треба вісімку плюс нуль сорок два і тут: двісті дев'яносто три, двадцять… Агов! Вітання від двох ув'язнених. Щось втішного, наш любий генерале? Чудово! Кажете, всі ваші структури задіяні? Державний механізм набирає обертів? Чудово! Ви дозволите потурбувати вас наприкінці робочого дня? Він у вас ніколи не кінчається! Так само й у нас з Оксаною. Ні, ні, я сама… До мене — це неможливо… Я не хочу вас обтяжувати. Бай-бай!

То хто ж є хто, люба моя Оксано?

11

Чуйко тягнув Сидора, якого йому втулила Галка, і навіть засапався.

— Ти що, цеглу в ньому з санаторію переносиш? Хата й досі недобудована?

— Може б, ти заплатив за добудову?

— Ну, не будь тигрою! Ти ж знаєш: я все віддав Тамарі при розлученні, а тоді посилав матері… І цілий рік — без нічого… Казав тобі чи не казав?

— Казав, казав… А в сидорі — харчі. Ти коли сьогодні їв?

— Сьогодні? По-моєму, я й учора нічого не їв. Та ти плюнь!

— Сам і плюй! Потримай мою сумку, я відімкну. Замок тугий…

Вона жила з матір'ю й дідом. Мати вмерла, тоді вмер і дід, будинок, який вони споруджували, так і зостався недокінчений, для житла — тільки одна кімната з кухнею… Був у Галки чоловік, шофер з цукрозаводу, — прогнала за пиятику.

В кімнаті було холодно, як у Гренландії.

— З учорашнього дня не топилося, — сказала, роздягаючись, Галка. — Ти не скидай шинелі, ще простудишся. Я швиденько… Розпалю трісочки, а тоді підкладу дров — нагріється хутко…

— Що холод? — Чуйко ніяк не міг добрати властивого тону: чи йому далі бути "п'яним", чи справді плюнути на все, протверезіти, обняти Галку. — Мене доктор Аля — знаєш? — тримала як у холодильнику!

Він пожбурив подалі від себе кашкет, спустив з плечей просто на підлогу шинелю, підійшов до Галки, що навпочіпки присіла перед грубкою, поцілував її в коси.

— Відстань! — крутнула вона головою. — Іди до своєї доктора Алі!

— Тю, дурна! Та вона стара! Сорок вісім років. В матері мені годиться.

— Паспорт показувала?

— Навіщо паспорт? Так розповідала. Робити ж нічого. Я лежу весь у трубках і присосках. Вона прийде, сяде і говорить, говорить, говорить. А то приведе з собою одноокого генерала. Пірат такий і мракобіс. Не говорить, а пищить, а гад — яких пошукати! Той і собі говорить, говорить… А я сплю… Ти такий фільм "Сталкер" бачила?

— Одчепись!

— "Сталкер", питаю, бачила? Нам в Афганістані привозили. Засекречений чи заборонений, вже не згадаю, а туди везли. Ну, бойовий склад, сама знаєш… Який "Сталкер"? Яке кіно! Прилетів живий, знайшов що випити — ось тобі й усе кіно! А я подивився разів зо три. Ніхто не дивиться, а я прийду і кажу механікові: "Ану, сержанте, крутони ще раз отих апостолів!" Він і крутить. Там оті апостоли, що біля Ісуса Христа лежать в саду і сплять. Він ходить, а вони сплять. І Юда, той, що Христа продав, спить.

Він не відходив від Галки, гладив її коси, роздумливо, мовби сам до себе, казав:

— Апостоли, значить, сплять у цім саду, забув, як він зветься, ну, це ж давно було, дві тисячі років тому, а сьогодні у нас тут після Чорнобиля, чи що, троє чудиків з такими головами, як у того московського генерала, тиняються, тиняються, бродять, блукають і говорять, говорять… Ті сплять, а ті говорять… Ті…

Він раптом замовк, обняв Галку за плечі, підвів з підлоги, наблизив до її лиця знекровлене обличчя, прошепотів:

— Ти мене чуєш. Галко? Ті говорять, а ті сплять. І Юда спав, а тоді прокинувся і продав Христа… А я не прокидався, а… Казав же тобі? Ну, казав?

— Ну, що ти казав? — спробувала випручатися з його рук Галка. — Що ти там таке казав? П'яний ти весь, ото й казав!

— А про матір казав? Що матір свою вбив, казав? Спав і вбив. Як Юда. Гірше Юди, бо той прокинувся, а я не прокинувся…

Він притиснув Галку до себе і заплакав, і вона теж заплакала від переляку, співчуття, жалю.

— Ну, що з тобою, Васю? — розгублено шепотіла вона. — Що вони з тобою зробили? Не треба про себе такого, хіба ж можна таке? Гріх і вимовляти, а ти… То все неправда, Васю. Ти просто п'яний, і все… Ну, Васю!

— Який я там у чорта п'яний! — Він спробував пройтися по кімнаті, але було тісно, натикався то на стілець, то на ліжко, то на стіл. — Пили з цим Славою, пили, він розхвалював, яка знатна горіхівка, а воно хоч би тобі що…

— Та трепло той Слава! Дівчата вже його знають, так вони самогонку компотом з сухофруктів розбавили, а йому сказали: горіхівка. Він і радий!

— А в тебе нічого не знайдеться міцнішого? Щоб шалдабахнути мене по кумполу і забити памороки!

— Куди тобі міцніше? Тебе й так — хоч замість галстука зав'язуй!

— Мені треба шарахнути по кумполу, щоб не спати. Доктор Аля глушила мене уколами, — знаєш? — як жигонуть — півдня наче плаваєш, а голова як пустий гарбуз… Бачила мою голову?

— Та бачила. Обголили тебе — наче з дурдому.

— Де я був, там, Галко, страшніше за дурдом! Дай руку! Спробуй, які в мене дірки в голові!

— Ой лишенько! Що ж це таке? Васю! Хто це тобі?

— Доктор Аля, доктор время…

— Та що ж це за звірі такі? Навіщо?

— А для екології! Чула про екологію? Всі про неї долдонять! Кар'єру роблять. А мені доктор Аля дірки в черепі — для екології. Щоб вільна циркуляція, значить… Дай мені руку, Галко! Не відпускай мене від себе…

— Та я ж не відпускаю… Ось приготую щось… Тобі ж треба їсти, а то ти он який кволий…

— Ну, я нічого… Все на місці… Я, знаєш, тільки оклигаю після її укольчика — зразу зарядочку космонавтів! Ей, ти куди?

— В погріб. Капусти, помідорів… у мене ж усе своє… Тепер якби не город, то хоч здихай… Бо зарплата ж яка?

— Я з тобою!

— Та ти посидь. Чого тобі гнутися там… З отакою головою…

Він узяв Галку за руку, глянув їй в очі, сказав тихо:

— Галко, ти нічого не зрозуміла. Я ж сказав тобі: не відпускай мене й на секунду! Це вже хіба накачаєш самогонкою до безпам'яті, та й то ще не знаю… А так… Ось слухай… Сказав тобі про однорукого генерала з Москви? Сказав? Ну, то я його повісив!

Вона затулила йому рот долонькою, перелякано озирнулася: чи не почув хто-небудь!

— Що ти верзеш, Василю! Мовчи! Нащо ти на себе таке?

— А ти послухай, послухай… Їхав я сюди електричкою… З Києва… У вагоні порожньо. Четверо чудиків ріжуться в карти., цмулять самогонку, давали й мені — не схотів… Сів я на сусідню лаву, сиджу біля вікна, дивлюся… Ті четверо ляпали, ляпали картами, тоді один каже, ану, каже, підставляй, я тобі хлюпну! Другий підставляє йому стакана… Електричка його трясе, стакан, знаєш, так мов пливе до посудини, з якої в нього булькне… І тут я заснув… Заснув, і сниться мені… Ну, довгий сон снився, Галко, дуже довгий… І Афганістан, і як ми поїхали в гості до вертолітників, і як палили вогнище, підсмажували там барашка, і як полкаша нас пригощав, і як річка шуміла, гірська, знаєш, серед каміння, воно кругле, слизьке, облизане водою, і як з того берега став стрибати по камінню московський безокий і безрукий генерал, ми йому махаємо: вертайсь, котись ти від нас! — а він стриб та постриб, тоді я дістаю з кишені якусь синю поворозку з овечої шерсті й кажу йому: стрибай, стрибай, а в мене поворозочка є! Ну, він ближче — я йому ту поворозочку на шию, як намисто! Він регоче, ми регочемо… Ну, оце таке… А я вже знав після доктора Алі, що це значить! Страшно мені стало, бо ота поворозочка значила: я генерала повісив!

— У Москві? Ти ж казав: з Києва! Хіба ти в Москві був?

— Не перебивай! Ніде я не був, де казав, там і був. То генерал у Москві, а я тут. Електричка саме до Біличів підходила, як я його — чирик! Ну, страшно мені стало, я прокинувся. Весь мокрий, дрижу від холоду, не можу втямити, де я і що зі мною, дивлюся, а той ще з своїм стаканом і до посудини не пришвартувався! Електричка його трясе, все гойдається… Ну! Ти тепер зрозуміла. Галко? Скільки я спав? Секунду? Яка секунда! Тисячна частка! А приснилося — за цілий день! А ти хочеш мене кидати, поки полізеш у погріб, та поки назад, та…

— Що ж тепер робити?

— А нічого. Не кидай мене. Ти в погріб, і я з тобою, ти назад, і я назад, ти…

— І скільки ж воно буде таке?

— Я ще не знаю… Доктор Аля глушила мене… Казав тобі… То уколами, то щось підключали до мозку… Не пускала мені снів у голову… Ніби й сплю, а нічого не сниться… Це після того, як я маму… Після двох операцій… Мама прийшла до мене, така молода, гарна і вся ніби світиться, ніби в золоті й самоцвітах… Так і горить уся… Я кажу: ой мамо, як же ви світитеся, наче сонце і всі зірки на небі! А мені ж так холодно! Побудьте зі мною, мамо, зігрійте мене! І тут вдарило таким вогнем, як ото протуберанці на сонці. І вже не мама переді мною, а ніби якась решітка золота, царські врата в церкві, іконостас, і все ламається, трощиться, горить, палає… Я тоді прокинувся, як оце сьогодні в електричці, кричу: "Я вбив свою матір!" Доктор Аля тримає мене за руку, а я кричу, вона щось говорить, а я кричу… Ну, відтоді вона й стала мене глушити… Як вола обухом… Ось, каже, ще одну операцію, і ми видужаємо, з нами все буде гаразд, ми вернемося за підсніжниками… Чорти б її взяли з її підсніжниками і фіалками! Це в неї прізвище таке: Фіалка! Сама хвалилася…

Галка стояла біля нього, слухала, боялася поворухнутися. Він врешті помітив її переляк, заспокоїв:

— Ти не бійся. Галко. Я тобі все розкажу, ти побачиш… А тут… Оце поки я говорю, ти роби своє… Раз я говорю — значить, не сплю… Спати мені не можна, а говорити — це як у фільмі "Сталкер"…

Галка зітхнула, стала вештатися біля столу. Знов цей фільм, знов він за своє… Може, він і справді з дурдому — тоді не так страшно… З

льотчиками тепер чого тільки не буває… Половина з них — наче бички халастані…

— Сідай уже, — покликала вона Чуйка, — давай вечеряти. Чи я оце думала, що побачу тебе ще коли! Ти кажеш: поглянь на мою голову… Подивись… Нащо мені дивитися, коли я й так тебе не забувала! Яка ж у тебе голова гарна, а який ти весь гарний, якби ти знав! Ну, давай вип'ємо, Васю, щоб усі були щасливі і ми з усіма!

— Давай, Галко!

— Поцілуй мене!

— Колись я був п'яний і без самогону. Від тебе самої п'яний. От би й тепер!

— А хто не дає?

— Я ж утік, Галко! За мною, мабуть, уже женуться, як за диким звіром! Вовка зустрів отут у вашому лісі… То я сам як той вовк. Казав тобі вже чи не казав? Від доктора Алі втік. Всі хлопці втекли, і я теж…

— Та чого ж за тобою гнатися? Що ж вони за звірі такі!

— Наука, Галко! Тільки не та наука, що помагає людині жити і робить її людиною, а та, що нищить її страшніше за всі бомби! Я тобі все розкажу, ти слухай…

Він пив і розповідав, і не було тому кінця…

— Ось дивись! — він тримався за неї, обіймав вільною від стакана лівою рукою, хоч і говорив, але не відпускав. — Дивись! Прізвище моє яке? Чуйко! Думаєш, це так? В народі просто так нічого не буває… У нас

у селі куток цілий: Чуйки. Дід мій і зовсім на хутір відділився… Батько… Ну, я не про те… Це довга пісня… А коротше: ми Чуйки, бо все чуємо…

— Що ж ви чуєте, Васю? — погладила йому плече Галка.

— Все! Як трава росте і що в траві пищить.

"И снится на-ам не рокот космодро-ома…"

Він нахилив до Галки голову, ніби наставляючи на неї неіснуючі ріжки. Лагідний бичок-третячок чи отой, що проти ночі гріх і називати?

— Ось поглянь. Галко. Ти дивилася на мою голову?

— Та дивилася, дивилася, Васю! Казала ж тобі: ні в кого такої красивої голови не бачила.

— А згори дивилася?

— Чого ж мені згори зазирати? Я ж тобі не баба-яга з залізним дзьобом, щоб у тім'я клюнути!

— Ти не клюнула, — клюнув космос! А тоді доктор Аля клювала! Ти подивись, подивись. Галко. Скільки в мене маківок на голові? Бачиш?

— Та скільки ж їх може бути? Одна маківка і вихор на ній один… О Боже! Васю, що це в тебе? У тебе ж три маківки! Як же воно?

— Сказав же тобі: всі Чуйки такі. Оті три маківки — від народження… А розташовані помітила як? Доктор Аля все мені схемочки вимальовувала… Подивимось так, подивимось інак… Бачиш? Трикутничок, так? А проведи лінії між трьома точками. Яка довша, ту —

пряму, а дві інші заокруглюй… Що вийде? Кепочка Ілліча, Бермудський трикутник чи літаюче блюдце? Ну! Чула про літаючі блюдця?

— По телевізору мало не щодня про них… Кажуть, уже двічі над Хрещатиком у Києві бачили…

— Ще й не таке побачать! Чорнобильська радіація скоро в кім'яхи збиватиметься і літатиме, як лапатий сніг, і дурне начальство по лобах — пиздик! пиздик! Зосталося ж іще у вас дурне начальство?

— Хоч греблю гати! І дурних, і підлих…

— А не поможе — блюдця прилетять, тарілки, миски, макітри! Кого по довбешці, а до кого ніби в гості, як оце до мене. Бачила ж: блюдце мені на голову сіло…

— Васю, не вигадуй!

— А ти слухай, слухай… Сіло воно ще при народженні і сиділо тихо, може б, так і просиділо, якби я не став льотчиком та якби… З Афганістану тоді мене відкликали (ну, незабаром і всі війська вивели) на нову техніку. Випробовувати, освоювати, ну… Ото й до вас тоді прислали — для зміцнення здоров'я перед тим… Поїхав я від тебе, почалися польоти, машини — звірі, рвуться прямо в космос, тридцять кілометрів уже не стеля, не межа, давай далі, може, й усі сорок, це вже хто з нас кого перестрибне… Сорок кілометрів — уявляєш? Це скільки тут? До Чорнобиля?

— До Чорнобиля, мабуть, трохи далі, а до Бородянки або й до Тетерева — саме так. Може, й до Фастова.

— А я ще п'яний тоді від тебе був, з голови мені не виходиш, рвуся в самий космос, в чорноту, до зірок, а ти ще вище, понад чорнотою, понад зірками…

— Васю!

— Ну, кожному світить своє сонце і своя зоря! Так ото й пішло, на розборах польотів тільки й чуєш: майор Чуйко, майор Чуйко… А тоді я забрався вже й… І там мене ушкварило! Може, в оці три точки… У всіх одна маківка, одна, значить, частка енергії, а мені втричі відміряно… Вдарило мене, нічого не пам'ятаю, як летів далі, як посадив машину… Оклигав ніби трохи в медчастині, все біле, всі білі, я теж увесь у білому, шу-шу-шу чую, а тоді — нічого… Доктор Аля сказала, що я тоді весь був не білий, а синій, як оцей мій мізинець на лівій руці. Бачила?

— О Боже! Що ж воно таке?

— Космос! Ввірвався в мене і почав буровити! Щастя, що відкрився в мені мовби клапан і все виходило… А так… Це вже доктор Аля знайшла… У нас в медчастині хто б це знайшов? І той одноокий генерал… Він для доктора Алі збирав усіх таких чудиків, як я… Тільки взнав, зразу прискочив, заграбастав мене ще синенького, як курячий пуп, в літак і до доктора Алі!.. А вже вона… В мене на правій ступні, на отій подушечці, що нижче пальців, таке, ніби кратер… Вороночка, і вся обшмалена: космос виходив, значить. А інакше — гаплик, прощай, Родіна!.. Ну, доктор Аля як почала ворожити над моїм кумполом, то воно заросло, як на собаці…

— Васю, хіба ж можна так про себе?

— Про себе можна… Я — то що? А от у голові в мене… Космос зарядив, а доктор Аля… Ти ж про відьом чула? Ну! Так усі відьми, зібрані докупи, це дитсадок і дитячі ясла! А доктор Аля…

— Чого ж ти її так звеш? Аля, Аля… Слухати противно.

— А як же я її зватиму? Доктор Фіалка? Це вона сама! Звіть мене доктор Аля. Ах, ах! І усмішечка, і голосочок, і… їй сорок вісім, мені

двадцять вісім, а вона… я ж там лежав як? Цілий рік, вважай, один у боксі. Абсолютна ізоляція. Вся обслуга, лікарі, сестри, няньки-шманьки — все мовчить. Говорить тільки доктор Аля, ллється з неї, як вода. Та московський одноокий диявол коли прискакує. А я лежу сповитий, прикутий, недвижимий, лежу, як політичний труп… А вона мені… В оті дірки що вона понапихала? Які заряди? Який ще впустила космос? Я тепер, знаєш? Очі тільки заплющу і можу… Ну, що я можу? Пробував поїзд зупинити — став поїзд! Вовка в лісі стрів — швиргонув його вище сосен! Вову твого в санаторії бачила, як пришпандорив до його дружка Слави? Як патонівським швом приварив! А можу ж ще страшніше… Президентів убивати, королів, маршалів… Ну, і… До безокого я добрався, а доктор Аля… Кудись вона щезла, не знайду… Не бачу її і не знаю… Хто вона? І хто це мені в мій сон таке? Галко, не відпускай мене! Я знаю, в тебе добра душа. А в моїй голові… Там тепер усе перемішалося, добре й зле, не розбереш… І вони знають і гнатимуться за мною…

12

Іван Трохимович вдавав перед доктором Алею надмірну стривоженість тільки для вигляду, з природної своєї делікатності. А так… Усе, що він почув, схоже було на дитячу казочку… який сон, які вбивства? Тут від мафій та від рекетирів дихнути не можеш, беруть за горло вже не тільки міліцію, а всю незалежну державу Україну, а вона з своїми малахольними пацієнтами! Панікує дамочка… Ну, розбіглися, ну, дамо сигнал, переловимо, зберемо докупи… Експериментуй собі… Фінансуваннячко в неї — дай Боже! Хто це їй? Горбачов? Чи ще Брежнєв? А перепустка "Везде!", підписана Андроповим, — це ж не генсек Андропов, генсеки таких перепусток не підписували, отже? КДБ? Дамочка засекречена? Ну, це не дивина! Скільки в нас того добра тепер виявляють і народні депутати, і "зелений світ", і червоні слідопити… Тільки під воєнними аеродромами та полігонами — мільйон гектарів чорнозему! Більше семисот військових заводів і конструкторських бюро, закритих інститутів, лабораторій… Ціла держава! Доктор Аля з десятком своїх шизиків — крапля в морі…

Генерал віддав необхідні розпорядження, взявся за інші справи. Йому випало новорічне чергування по міністерству, так що однаково не підеш додому, треба стирчати в кабінеті. Якось випадало так, що на його чергування припав і Чорнобиль, і конфлікт ОМОНУ з афганцями, і сутички міліції з мітингуючими, і ота ніч, коли в Кремлі об'явилося ГКЧП і коли союзний міністр Пуго прислав шифровку…

Люди в сорочках народжуються, а Іван Трохимович, мабуть, в міліцейському мундирі, та не в простому, а стопудовому, як бронежилет.

Коли йому раз і вдруге подзвонила доктор Аля, він віджартувався, і все ніби минулося, але вона подзвонила і втретє, розмовляла з ним крізь зуби, вже й не "дама, приятная во всех отношениях", не академік і не генерал, а якась київська міщанка: що робить уся ваша міліція, куди вона дивиться і куди дивитеся ви, генерале?.. Знайди їй цього льотчика і піднеси на блюдечку! А коли спитав, як їй дзвонити, — короткі гудки. Винокурові генерал не дзвонив: соромно було визнавати свою поразку перед безпекою. Ті завжди кепкували з міліції: що там мільтошки можуть знати? Тільки КДБ знає все!

Він викликав свого помічника майора Скирду і дав завдання зібрати всі відомості про Центр по боротьбі з епізоотіями, де директором академік Фіалка Алевтина Дмитрівна, а тоді з'єднати його, генерала, з цією вченою дамою.

Маслакуватий Скирда пригорблено відкозиряв і щез у приймальні. Пішов по сліду. Іван Трохимович вдоволено усміхнувся: Скирду знайшов колись він сам, із старшин той біля генерала виріс до майора, але й було за що: помічник бачив на сім сажнів під землею, а нюх у нього був не від Києва до Лубен, як співається в пісні, а від Києва до Владивостока і навіть далі.

Однак цього разу Скирда потрапив у цугцваг, тобто ні тпру ні ну! За годину він став перед генералом з ошалілими очима і прохрипів:

— Іване Трохимовичу, такого Центру в Києві в наявності нема!

— Ага, нема? А ти розкажи мені, розкажи, як нема, чому нема і куди той Центр подівся?

— Значить, так. Довідкова служба не знає нічого — це ясно. Наші хлопці, які знають усе, ніколи не чули. Кабінет міністрів… Там, ви ж знаєте, ніяк не вкомплектуються, ніхто й говорити не хоче… Пішов я по науці. Ветеринари, мікроби, сказ, чумка… Вивели мене на доктора наук зі сказу лисиць. Знайшов його аж на дачі… Ну, він веселий такий, а як я став йому набридати, пригрозив розбити на моїй голові бокал із шампанським!

— Бокал, може, й розбив би, та без шампанського, — посміявся Іван Трохимович. — Де тепер візьмеш шампанського? Студенти все повипивали… А з завтрашнього дня ціна буде така, ш, о й міністри не зможуть пити. І що ж цей доктор?

— По-перше, такого Центру не було й нема в Києві. По-друге, таку назву могла вигадати тільки міліція, ну, він там ще проїхався по нас, повторювати не буду. По-третє, ніяких академіків з квіткової клумби на Україні не було, немає і не буде… Ну, й ще дещо додав…

— Та про додатки я здогадуюсь. Пройшов од постового міліціонера до генерала, то додатків наслухався, і вставних слів та речень, і… Ну, а телефон ти розкопав?

— Чий телефон, Іване Трохимовичу?

— Академіка Фіалки телефон, чи телетайп, чи телефакс, чи який там чорт рогатий стоїть у її апаратній, з якої я особисто сьогодні вночі…

— Іване Трохимовичу, — майор Скирда зовсім розгубився, — так нема ж цієї Фіалки! Не існує!

— Гаразд, іди, Скирдо, — зітхнув генерал і став набирати номер Винокура.

Того на місці не виявилося, і генерал аж зрадів. Менше сорому. А собі дав слово, що не дозволить більше доктору Алі поводитися з ним як із хлопчиськом.

Прізвище в Івана Трохимовича було не зовсім генеральське: Кущ. Могло бути й гірше: Хрущ або Муха. Такий уже гумор в українців: що побачить око, те й чіпляють до чоловіка. А хіба в інших народів не так? Скажімо, в американців слово "буш" теж означає "кущ". Але став чоловік із таким прізвищем президентом Америки — і вже ніхто й не звертає уваги на первісне значення цього слова.

Крім прізвища, генерал Кущ відзначався й ще двома суто українськими прикметами: був хитрий і не любив байдужих людей. Останню рису характеру часто трактують як намагання будь-що вислужитися, випхатися перед очі в начальства, перестрибнути самого себе. Звідси всілякі анекдоти про українців: мовляв, у царській армії всі фельдфебелі, а в радянській усі старшини були тільки українці, в самих українців на двох припадає по три начальники або командири. А чого вартий наш славнозвісний Мартин Боруля, для якого найвищим щастям стало те, що його сина в якійсь там губернській канцелярії з "бомаг входящих" уже перевели на "ісходящії"!

Все це те, що лежить на поверхні, а глибинна суть від більшості людей захована, природні лінощі розуму не дають їм змоги побачити за службістською запопадливістю звичайну людську сумлінність, вірність обов'язку, велику совісність. А може, й кожен з українців, мовби соромлячись своїх душевних поривань, так приховує їх, так маскує й переінакшує, що в ньому мимоволі народжується те, що всі звуть хитрощами і чим одні українці послуговуються досить уміло й тонко, інші ж — незграбно аж до безглуздя, звідки знову ж таки ціла серія анекдотів про того дядька, що сам себе перехитрив, узяти хоча б історію про те, як два куми (багатий і бідний) коров'ячий кізяк з'їли.

Іван Трохимович, сам до себе усміхнувшись, подумав, що теж перехитрив себе самого. Дав завдання майору Скирді розшукувати якийсь міфічний Центр епізоотій, гаразд відаючи, що за цією назвою приховується зовсім інше. Дав доручення по лінії ветеринарії, а треба було — медицини. Він вирвав із службового блокнота аркушик, написав великими літерами:

"Майору Скирді:

1. Інститут Ромоданова.

2. Керівництво Київради.

3. Василь Дмитрович".

Подзвонив помічникові, за хвилину той уже козиряв.

— Ти пробач мені, — сказав генерал, — трохи я тебе заплутав. Візьми ось оце, поглянь.

Скирда поштиво наблизився, глянув на аркушик.

— Пробачте й мені, Іване Трохимовичу, але я вже й сам, — так само поштиво, як підходив, промовив він.

Генерал розреготався. Майор виявився ще хитрішим за генерала. Здогадувався коли й не про все, то про щось, але помовчував. Виконував наказ за всієї його безглуздості, а сам здійснював своє власне розслідування.

— Як же ти здогадався? — спитав генерал.

— А як? Раз ми шукаємо якогось майора — значить, тут не ветеринарія, а медицина. Далі. Раз у того майора щось із мозком — значить, тут що? Черепно-мозкова травма. Це ми з вами ой як же добре знаємо. Яких травм найчастіше завдає трудящим міліція? Черепно-мозкових. А трудящі — міліції? Черепно-мозкових. До кого найчастіше звертаємося? До Ромоданова, до Інституту нейрохірургії. От я й звернувся. В мене там знайомий доктор наук.

— І що?

— Пустий номер. Не знають, не чули, і взагалі навряд чи й є. Мені так і сказали: або самозванка, або авантюристка.

— Ну-ну! Багато вони знають! А міськрада? Вони ж господарі міста.

— Іване Трохимовичу, які господарі! Колись тут було як? Московське керівництво, республіканське керівництво, а місцевому — що зостанеться. А зостаються, ви ж знаєте, сльози. Тепер Москви вроді й нема, а вроді вона й досі стирчить повсюди. Керівництво незалежної держави України ще тільки будує незалежну державу, керувати йому нічим., то чим воно керує? Києвом. Ну, а київські керівники й керівнички що вони роблять? Відсиджуються в кущах! І як тоді, так і тепер. Яка між ними різниця? Вчорашні ніби й усе знали, та нічого не робили, теперішні не знають нічого, але теж не роблять нічого.

— Значить, нічого й у цих? Пустий номер?

— Пустий.

— А Василя Дмитровича знайшов?

Василь Дмитрович по лінії ЦК партії відав оборонними питаннями. Тепер ні ЦК, ні партії, ні посади Василя Дмитровича, але сам же він десь є і не такий засекречений, як колись.

— З Василем Дмитровичем мав дуже приємну розмову. Передавав вам вітання. Жартував. Дуже дотепний чоловік. Просто-таки розвеселив мене. Ніколи я не думав, що такий веселий чоловік міг займатися такими похмурими справами…

— Щось ти сьогодні надто балакучий, — урвав його розбалакування генерал, — соромишся сказати, що й тут?..

— Пустий номер, — зітхнув Скирда. — Каже: по нашій лінії — нічого такого і ніколи… Це, каже, мабуть, Москва. По її лінії. А тут, каже, ми — пас. Пульку розігрують без нас.

— Тієї Москви, що була, тепер же нема! Москва тепер столиця Росії, та й усе.

— Значить, столиця Росії, — хитро подивився на свого начальника майор.

— Ти що ж думаєш, Росія може мати на Україні якісь свої засекречені об'єкти?

— А Переяславська рада, Іване Трохимовичу! Коли вона була? Триста тридцять вісім років тому. Ось тоді Росія як прискочила на Україну, так тут і сидить.

— Ну, вже ж сьогодні не сидить. Маємо свій прапор, свого Президента, гімн "Ще не вмерла Україна".

— А прозорі кордони — це вам що? Мені розказували, в Америці тепер так будують хмарочоси, що на всі сто поверхів суцільне скло, та тільки таке хитре, що тебе з хмарочоса видно, а тобі в хмарочосі ні хрена не видно. Ото й наші прозорі кордони такі.

— І що ж ти порадиш? — усміхнувся генерал, якому від майорових хитрих балачок трохи відлягло з душі.

— Шукатиму далі. "Кто ищет, тот всегда найдет…"

— Ти там попередь оперативників, хай зв'яжуться з областями, щоб ті не наламали дров. Ми ж дали, що розшукується майор авіації, то вони можуть переловити всіх авіаторів на Україні!

— Всіх не всіх, а сотню або дві затримають, — згодився Скирда, — це вже точно. З військовими завжди лихо. Форма, погони…

— Ага, нам ще треба з військовими переговорити… З'єднай мене з прокурором Повхом. Хай він через військову прокуратуру діє, щоб ми не вторгалися…

13

Почесне Оксанине ув'язнення тривало. Майор Чуйко не знаходився, доктор Аля, хоч як вона це вміло приховувала, нервувала дедалі дужче, Оксані судилося стати заложницею її нервування і її страху.

Оксана сподівалася, що доктор Аля не витримає напруження, що втома і сон зморять її, тоді можна буде-викроїти якусь годину й уважно вивчити особову справу Чуйка. Марні сподівання! Недаремно ж доктор Аля жила в часи, коли модним було все залізне: матрос Железняк, балади про людей, схожих на залізні гвозді, залізні леді, як Маргарет Тетчер. Та й сама доктор Аля була залізною дамою, як оте страховисько з мечем і щитом на святих київських горах. Оксана не спала, але її господиня не спала теж. Стерегли одна одну, мов цербери. Доктор Аля вмовила Оксану лягти в її розкішне ложе, сама вмостилася в гнізді-кріслі, так і провели ніч під звуки модуля Жака Тангі.

На сніданок була кава (розчинна), їсти не хотілося, побудеш тут іще день — не захочеться й жити.

— Ви дозволите мені трохи зайнятися ділом? — спитала Оксана.

— Будь ласка, будь ласка! Пройдемо до кабінету? Там зручніше, та й сама атмосфера ділова, не розслаблює, змобілізовує… Я навіть поступилася своїми смаками: ніякого дерева, ніякої бронзи, тільки нержавійка і шкіра, навіть робочий стіл, як у лабораторії, — металевий.

— Нам доводиться працювати в такій убогій обстановці, що я не звикла звертати увагу на деталі, — сказала Оксана.

Вона сіла до столу, розгорнула справу Чуйка, але й доктор Аля присіла поряд і зазирала Оксані через плече.

— Тут бракує історії хвороби майора Чуйка, — зауважила Оксана.

— Її й не повинно бути.

— Як же це?

— Бо він не хворий.

— Але ж ви самі нам казали…

— У нас не було хворих. Ми не лікували. Це роблять медики.

— Тоді дозвольте запитати вас, докторе Алю, що ж ви тут робили?

— Ми вдосконалювали людську породу. Тепер тільки й чуєш: телепатія, телекінез, екстрасенси, біоенергетика… З'являються чарівники, маги, відкриваються центри, лабораторії, західні фірми стали

виготовляти навіть якусь апаратуру, книжковий ринок заповнився виданнями з описами і обгрунтуванням "чудес", спритні кінодіячі сотнями випускають "документальні" й художні фільми про ясновидців, про тих, хто самим поглядом підпалює не тільки примірник газети "Правда", а й поліцейську машину, генерал Сосин понавозив мені безліч касет з такими фільмами. Він казав, що комсомольці відкривають по всьому Союзові відеосалони і крутять оці фільми про "чудеса", ну і, звичайно ж, про секс.

— Але все це є, — зауважила Оксана, — просто в нас заборонялося говорити про це…

— Що ви маєте на увазі — відеосалони?

— Чудеса.

— Ну, так. Чудесне завжди присутнє в нашому житті. Але воно як було, так і досі лишається непізнаним. Усе наосліп. Усе на рівні самодіяльності. Кашпіровський збирає на стадіоні п'ятнадцять тисяч марусь з середньою вагою на сто двадцять кілограмів і обіцяє їм, що після його сеансів кожна з них буде тонка й гнучка, як Майя Плісецька. І що ж? Одна або дві за кілька місяців справді худнуть. Ура! Ура? В однієї хтось помер — вона переживала і схудла. Інша катастрофічно худне й сама вмирає.

— Ви вчена, тому не вірите в понадприродні сили?

— Чому ж не вірю? Саме оті, як ви кажете, понадприродні сили — мій фах. Ви дозволите коротенько викласти свою теорію? Навіть не теорію (це було б занадто зухвало!), а просто робочу гіпотезу, якою я керуюся в своїй непростій роботі!

— З охотою.

— Але для цього ми повинні піти кудись із цього так званого кабінету, якого я терпіти не можу! Надто після ночі на пульті саркофага.

Оксана несподівано збунтувалася. Без видимої причини, та однаково ж колись їй треба було виказати доктору Алі свою незалежність.

— Ви як хочете, — рішуче заявила вона, — а я звідси не піду. Мені треба попрацювати, подумати, зосередитися, а тут саме така обстановка. Ніщо не заважає, нічого зайвого, що могло б відволікати увагу.

Доктор Аля сприйняла цей перший акт громадянської непокори з усією толерантністю, на яку була здатна.

— Будь ласка, Оксано, будь ласка! — похопилася вона. — Коли вам до смаку попрацювати саме тут — прошу! Я тільки хотіла вам буквально в кількох словах викласти свою гіпотезу…

— Я уважно вас слухаю, докторе Алю…

— Але для цього… Ви ж бачите: в цій залізній пустелі навіть склянки води немає… Ви можете мені допомогти, люба Оксано? Це буквально кілька хвилин… Ми пройдемо до моєї винниці, візьмемо з собою щось випити і повернемося сюди…

Починалася стара пісня. Оксана непомітно зітхнула і пішла за господинею. Доводиться бути слухняною, навіть покірливою заради того, щоб одержати потрібну інформацію. Ох, ця інформація — прокляття двадцятого століття!

З своїх безмежних запасів доктор Аля вирішила вибрати горілку.

— Ми влаштуємо горілчаний день! — радісно заляскала вона долоньками. — Вчора був день коньяку, сьогодні — горілки, завтра…

Завтра можна джин з тоніком, можна, знаєте, Оксано, я дозволяю собі влаштовувати навіть пивні дні. Справжнє пільзенське з Пільзена. Розкіш! Я вам, здається, казала, що мозок треба оглушувати алкоголем?

— Ви казали, що при цьому не слід ставати алкоголічкою.

— Абсолютно точно! Але це не означає, що не треба пити. Всі великі люди пили!..

Вчора вона твердила, що всі великі люди імпотенти, сьогодні зрівнює їх з алкоголіками, завтра назве злочинцями, післязавтра — вбивцями… Цікаво, до яких "відкриттів" може дійти ця "вчена" подобизна похмурого Ламброзо, який зробив спробу поділити людей на геніїв і злочинців, лише зважуючи їхній мозок і обмірюючи його сантиметром?

Горілку доктор Аля вибрала "Українську гірку".

— Страшенно міцна, зате натуральна, — пояснила вона. — Пшеничної не беріть в рот — її роблять з нафти. Навіть не з самої нафти, а з мазуту. Те саме "Посольська". Там тільки етикетка, розрахована на ідіотів і снобів, а в пляшці — нафта. Коли людству й судилося загинути, то загине воно не від атомних бомб, а від брехні. Повірте, мені, Оксано!

— Я можу повірити хоч би тому, що вся моя нинішня робота — це розплутування брехні…

Вони вернулися до кабінету, знов влаштувалися біля залізного столу, доктор Аля налила чарки.

— За успіх нашої безнадійної справи! — як кажуть кінодіячі.

Доводилося пити й горілку в сподіванні завоювати довір'я доктора Алі. Оксана випила.

— Отже: біоенергетика, — доктор Аля налила ще по чарці, щоб "розкочегаритися". — Так тепер усі це називають. Коли тільки біоенергетика, тобто енергія самого тіла, в даному випадку, людського, тоді все справді обмежується лікуванням, як ви зауважили, Оксано. Але я особисто відкидаю тезу про біоенергетику, я стверджую, що в людині енергія не біологічна, а космічна, ось чому в нашому Центрі ми не займалися лікуванням людей (для цього досить звичайних лікарень) — ми вдосконалювали людську породу і людську природу. Ми наближали людину не просто до неба, а до космосу. Зрівнювали з богами, бо людину ж створено за образом і подобизною Божою.

— І майора Чуйка — за образом і подобизною Божою?

— І майора Чуйка. Саме його. У нас були на вибір усі відомі прояви парапсихологічних феноменів, але такого, як Чуйко, не тільки не було — в його існування не вірив ніхто, навіть генерал Сосин. А я доводила: може бути, повинен бути! Я вичислила його, як колись той астроном — невідому планету. З моєї студентської дипломної про природу людських снів я за ці роки дійшла до теорії про сни всього сущого, про сни і попіл снів! Усі вважали, що сни бачать тільки люди. Тоді пішли на поступки: гаразд, тварини теж бачать. Може, й птахи. Орли, голуби, горобці. А комахи? А риби? А дощові черв'яки? Я пішла ще далі. А нежива матерія? Чи сняться Гімалаям альпійські хребти, а нашим зеленим Карпатам — Скелясті гори або Кордільєри? І взагалі: як пояснити самий механізм сну? Дорога ваша людина перебуває за тисячу кілометрів од вас, уночі вона спокійно спить у своєму готельному номері, але в цей же час сниться вам, мовби прилітає до вас, ви розмовляєте, цілуєтесь, між вами може бути все, все! Це ж неймовірно! Людина роздвоюється, і все роздвоюється. Як це може бути?

— Дуже просто. Принцип телевізійного зображення.

— Нічого спільного! Щоб передати телевізійне зображення (саме передавання — це електроенергія, ретрансляційні вежі або кабелі, вже не кажучи про самі передатчики), треба його одержати з допомогою

знімальної камери. А якою камерою ви послуговуєтеся, щоб вам приснився, скажімо, Сільвестр Сталоне?

А тепер уявіть собі ще таке. Коли вам щось сниться, сон не може тривати вічно, він колись кінчається, і все, що вам снилося, ви мовби відпускаєте від себе. Так?

— Здається.

— А коли ви не відпустите?

— Як це?

— Ну, для прикладу. Зрадив ваш коханий, пішов до іншої, просто пішов од вас. Ви прикликуєте його до себе вві сні і кажете: "Тепер я тебе не відпущу!"

— Але хіба таке можливе?

— Припустімо, можливе. Ой не ходи, Грицю, та й на вечорниці! Що тоді станеться з вашим коханим?

— Н-ну, я не знаю. Це якась містика.

— Ніякої містики. Це космічна енергетика. Відпустивши свою головну іпостась у ваш сон, ваш коханий став мовби мертвий. Від нього лишилася оболонка, а всю її наповненість вийнято. Колись казали: душа. Та й тепер кажуть. А що це таке, ніхто не знає. Я пояснюю це так: усе, що нас оточує, живе й мертве, — існує в заздалегідь усталених формах завдяки енергетичним матрицям, що живляться з океану космічної енергії, який я назвала океаном Бруно, бо Джордано Бруно пішов на інквізиторське вогнище, аби тільки довести, що, крім Землі й нашої Галактики, є ще безліч космічних світів, де люди так само живуть і животіють, як ми з вами.

— Енергетична матриця — що це?

— Назва умовна. Я вигадала її для зручності. Це ніби форма, щось схоже на ті глиняні або картонні форми, з яких виливають статуї й маховики, друкують книжки або плати для електронних блоків. Я прийшла до думки, що в світі панує не час і простір (з простором ще сяк-так, а категорію часу досі нікому не вдалося визначити), а форма. Не механічна взаємодія від рівнів планетарних аж до рівня елементарних часток, не закони Кеплера і Ейнштейна, які однаково ж перестають діяти в сингулярності[3], а сказати б, суто індивідуальні, нез'ясовані взаємини живого з мертвим, живого з живим, мертвого з мертвим в якихось індивідуальних формах, саме в формах, натяк на які знаходимо вже в квантовій теорії Макса Планка, і в формах індивідуальних, персональних, і тоді світ, у якому ми живемо, слід назвати, як це геніально запропонував нащадок запорозьких козаків Вернадський, — персоносферою!

І ось вам моя модель світобудови. В індійському епосі розповідається про Дживу — мислячий океан відлетілих душ і давно відгомонілого життя. Я об'єдную ці два океани — Дживу й Бруно, мислячий океан згаслого життя і океан живих енергетичних сил космосу, — і веду мову вже тільки про океан Бруно. Як колись на ще розжареній Землі всю поверхню покривав океан Тетіс, з якого формувалися материки, моря й океани, так і в безмежному всесвіті панує океан космічної енергії Бруно, а все, що існує, — галактики, зоряні системи, туманності, планети, тверді тіла, рослини, вода, м'яка плоть, — усе це форми, створені океаном Бруно протягом мільярдів років і підтримувані ним у їхньому існуванні, постійно відновлювані при катастрофах, підживлювані енергією, — підлагоджувані, мовби в гігантській космічній майстерні. Океан Бруно такий старий і мудрий, що вже давно збагнув непотрібність нових форм, він цілком вдовольняється вже існуючими, дбає про їхнє збереження, при потребі може їх із допомогою існуючих матриць намножувати, тобто мультиплікувати. Древні римляни говорили: віват, крескат, фльореат ет мультиціпаре! Хай живе, росте, квітне й намножується!

— А не здається вам, докторе Алю, що ви повертаєтеся до гегелівської ідеї світового розуму?

— Не здається, бо так воно й є. Корифеї марксизму, запозичивши у Гегеля доведену ним до найвищої досконалості діалектику, тут же, щоб заховати за димовою завісою обмов і наклепів своє грабіжництво, взялися критикувати філософа за його ідею світового розуму і за твердження: "Все розумне — дійсне, і все дійсне — розумне". Мовляв, учора в магазини не завезли хліба — це дійсність, але хіба її можна назвати розумною? Я навмисне вульгаризую, але вся марксистська критика, ви ж знаєте, велася саме на такому рівні. А я приймаю ідею Гегеля. Та хіба тільки він один прийшов до неї?

Тепер дивіться, що відбувається в наведеному мною прикладі з вашим сном. Ви не відпустили від себе коханого. Вві сні. Ви скажете: як це можна зробити? Існує тільки один спосіб: зруйнувати, знищити його енергетичну матрицю. Знову ж таки давня, вже відома алюзія на диявола і нищення ним людських душ. Ви знищуєте енергетичну матрицю свого коханого, просто кажучи, ви вбиваєте його сном.

— Докторе Алю, це вже й не містика, це…

— Дияволізм? Ще гірше, ніж дияволізм? Згода. Але ви вбиваєте не якимсь там розбишацьким способом. Ви просто кажете: "Мені холодно, побудь біля мене, зігрій мене, я тебе не відпущу від себе". Цього досить. Оболонка довго не може без космічної енергії, вона стає тим, що ми звемо мертвим тілом, трупом. Можна обійтися й без слів. Убивати можна поглядом, думкою… Згадайте гоголівського Вія. Тому було досить глянути на жертву. А тут уся різниця, що все відбувається вві сні. І ще: потрібна колосальна енергія. Ні для живих, ні для неживих істот і предметів така енергія океаном Бруно не передбачена, бо це призвело б до неймовірних катастроф. Але трапляються відхилення від норми… Я обчислила ймовірність таких відхилень, і мені доводилося тільки ждати. Генерал Сосин кепкував з мене, його цілком задовольняла робота над тим матеріалом, який він постачав для Центру.

— Тобто з нещасними людьми?

— Він називав їх "обмежений парапсихологічний контингент". Мені здається, що це саме він вигадав для Кремля оте блюзнірське словосполучення, коли ми ввели війська в Афганістан: "Обмежений військовий контингент".

Але навіть цей хам і цинік з належною повагою ставився до моїх теорій і навіть вдавав іноді, що й він сподівається на той єдиний з мільярда випадок, якого я жду, який пророкую і передбачаю.

І тут цей майор Чуйко. Банальна історія. Посперечався з друзями "на американку", що зажене новий апарат вище всіх можливих і неможливих "стель", справді загнав практично в космос і благополучно вернувся на землю. Але з кабіни літака його винесли… мертвим. Космос проник в його тіло, ударив зі страшною силою, тіло Чуйка було синьо-прозоре, як вітражне скло, на ступні правої ноги утворилася воронка, краї обгорілі, враження таке, ніби з неї йде дим.

Генералові Сосину негайно повідомили про випадок, він кинувся туди, літаком привіз Чуйка до Борисполя, звідти до мене. Коли я побачила Чуйкову голову, я мало не зомліла. У нього на голові було три маківки! Вже від природи він був націлений на прийняття саме тих, викривлених кількостей космічної енергії, про яку я щойно говорила…

— І що? Ви воскресили його?

— Він не був мертвий, хоч і не живий. Треба було зробити трепанацію черепа, одну й другу, щоб помогти мозкові справитися з ненормованим навантаженням.

— Від надміру космічної енергії ви його не звільняли?

— Цього вже ніхто не зміг би зробити. Принаймні за існуючого рівня наших знань. Але я повернула його до життя, він опритомнів, з нього зійшла синява, тільки мізинець лівої руки так і лишився синій, Чуйко вже вертався до норми, і тут йому приснилася найдорожча людина — мати, — він вигукнув уві сні: "Мамо! Мені холодно, зігрійте мене!" і побачив, як зображення матері горить і нищиться перед його очима, ніби золоті царські врата в церкві. Він прокинувся з криком: "Я вбив свою матір!", і тут я зрозуміла, що сталося найстрашніше.

— І ви негайно зробили йому ще одну операцію на мозкові, щоб усунути цю здатність?

— Припустімо, що я готувалася зробити таку операцію. Але в черепі не можна довбатися щодня або навіть щомісяця. Я все ж таки не трепанатор фараонового черепа, хоч що б ви про мене думали. Отже, я готувала наступну операцію. Яку — це вже моя таємниця. Тим часом я зробила все, щоб Чуйко більше не бачив снів.

— Ви що — заморозили його в рідкому азоті?

— Це знов же моя таємниця. Наукові розробки, способи, механізм — все моє власне, тут мене захищають закони про авторське право. Що ж до рідкого азоту… Ні, Чуйко для мене зовсім не ота речовина, що для чорнобильських і московських атомників у саркофазі. Ми з Чуйком щодня багато говорили, він розповідав мені про себе, я йому про себе ось так, як оце вам… Ми навіть, коли хочете, стали друзями.

— Друзями?

— Уявіть собі. І коли б не все, що сталося в новорічну ніч… Сам Чуйко не став би втікати, я в цьому переконана. Це все "контингент"! Вони проникли до його боксу, зруйнували всю систему перешкод і запобігання Чуйкових снів, умовили його приєднатися до них і… Все інше вам уже

відомо… А от тепер у нас уже другий, фактично третій день, і ніяких звісток, нічого…

— Генерал не дзвонив?

— Я ж вам казала: сюди не дзвонять. Тільки звідси.

— І Винокур не може?

— Ніхто! Ні Винокур, ні Епікур, ні отой бородатий, що просторікує по українському телебаченню. Смішне таке прізвище.

— Лапікур?

— Точно. Неймовірне досягнення цивілізаційного розвитку: від Епікура до Лапікура!

— Ви хотіли сказати: до Винокура, маючи на увазі моє прізвище? Але я не ображаюсь. Кожному своє.

— Даруйте, я не хотіла вас образити. Це моя паскудна звичка мислити аналогіями.

— Я не думаю, що в нас може дійти до сварки. В такому замкненому просторі наслідки могли б бути непередбачувані. Хоча для вас простір не існує, ви не визнаєте його.

— Тільки з погляду філософського. Як ви гадаєте, Оксано, може, подзвонити генералові?

— Не варто. Щось мені підказує: ще рано.

— У вас повинна бути інтуїція на такі справи, тому я вам вірю. Ми будемо терплячими, а для цього я оголошую цей день днем горілки!

14

Галка повинна була берегти Чуйка від снів, а вийшло навпаки: вона сама, вже понад добу навіть не зімкнувши повік, змучена хвилюванням, мало не півмертва від страху за Василя, заснула просто за столом, і Чуйко обережно, щоб не розбудити, відніс її в постіль, дбайливо вкрив, — і сам став ходити по кімнаті, а коли натикався на стіл, то підливав собі з високої пляшки синюватого перваку й робив із склянки два-три ковтки для бадьорості. Пляшка була ще від "застійних часів": літрова, з золотистою закруткою, етикетка: "Золотое кольцо". Пляшок таких уже давно не випускають (того, що в пляшках, — теж), але передбачливий народ приберіг на чорний день посудинку, і ось вона знадобилася вже для власного українського продукту, ставши в пригоді і йому, Чуйкові.

Був у Чуйка колись друг ще в Монголії, старлей Чуркін. Рудий, конопатий, а до дівчат мов вогонь, "не взирая на расу и национальность!" Примудрився завести знайомства навіть у монгольських юртах, затягнув якось з собою і Чуйка, але той посидів перед юртою, поусміхався сором'язливо до вузькооких, вилицюватих дів, що пахли пустелею і верблюдами, але на рішучі кроки не зважився. Чуркін повчав дорогою до аеродрому: "Ти ж, Васю, бойовий льотчик і повинен знати, що льотчик може бути ким завгодно, та тільки не вахлаком! А ти вахлак! Прийшов, сів, сидиш, думаєш. Про що тут думати? Говорити з ними ти не можеш, бо ні вони тебе, ні ти їх не розумієте. А нема розмов — нема чого й роздумувати! Я, ще як збирався до цих красунечок, прийняв готовність номер один і в такому режимі й до юрт! А для хоробрості знаєш що треба? Говорити, сказано вже, з нею не можеш, то ти її подумки обкладай таким словесним арсеналом, щоб вона тільки своїми монгольськими оченятами поблимувала! Крий в гроб, в душу, в мать, можеш згадати все небесне воїнство і земне начальство, безсловесних тварин і пропагандистів та агітаторів, ну, не забувай же і свою даму, підкидай і їй "компліментів", за які вона, коли б могла читати твої думки,

як мінімум повидряпувала б тобі бульки. І коли ти отак з півгодинки повергаєш із своїх душевних глибин всіляку словесну гидь і муть, то станеш свіжий як огірочок і щось у тобі з'явиться таке, що дівчата й женщини казитимуться, лиш глянувши на тебе..."

Ах Чуркін, Чуркін, Чуркін-дочуркін! Знав би ти, як тяжко твоєму другові Васі Чуйку, коли не помагає навіть твій універсальний рецепт для завойовування кращої половини світу, а коли так — то й цілого світу! Чуйкові не хотілося нікого й нічого завойовувати, становище його було таке, що цілком міг би вдатися до перевіреного Чуркіним способу зводити рахунки з життям, лаятися й клясти, згадувати незлим тихим словом своїх мучителів (а тепер, цілком імовірно, приєднаються до них і численні гонителі), та не мав на це ні сили, ні охоти, а тільки метався по тісній кімнатці і глушив, глушив себе міцним перваком.

Ніч була довга, вже давно повинна б перейти в день, а за вікнами й досі темно, Чуйко згадав, що на Новий рік телевізійні програми завжди тривають до ранку, спершу Горбачов чи хто там з цих кремлівських діячів "приветствует и проздравляет", тоді передають кобзонів і п'єх, а вже під ранок іде зарубіжна естрада — все прогресивне людство світу в тебе в гостях, а ти сидиш кум королю... Ага, він згадав, як доводилося сидіти... Циганське життя після училища усі ці роки. Коли одружився, то їм з Тамарою припала кімнатка в офіцерському гуртожитку (всі зручності — в кінці коридору), от тобі й "кум королю"!

Чуйко побачив у кутку телевізор, підійшов, увімкнув його, притишивши звук, щоб не розбудити Галку. Телевізор був чорно-білий, з невеликим екраном. Для кольорового в медсестри немає купилки. От з'явився б він оце до Галки, коли кишені набиті грішми, зробив би їй подарунок: львівський "Електрон" останнього покоління або й японський "Панасонік", а то й "Дні-Ві-Сі"! Але за душею — ні копса! Відомство доктора Алі обчистило як картоплину. Як вони ще ґудзиків з шинелі не позрізали? Щоб уже довести до повної анонімності й безликості. Коли ти ніхто, тебе можна мучити, знущатися з тебе, вбити — і ніякої відповідальності, ніхто не спитає, не звинуватить, бо тебе вже й до того

мовби не було на світі, ти безіменна висота, про яку в фільмі проспівають пісню, а тоді, може, якийсь ветеран витре сльозу та вріже з горя стограмовича.

Чуйко підійшов до столу і причастився з "Золотого кольца". Самогон був добрячий. У телевізорі, здається, співали італійці, він маленький, вона вища на цілу голову, але він вистрибував понад нею голосом, пускав його, як це полюбляє робити радянський командний і руководящий состав, якось ніби впоперек горла, на всю широчінь.

І тут Чуйкові стало погано. "Перепив, — подумав він. — Треба було закусювати, казала ж Галка, а я натощака нарізався самогону, допався, як віл до калюжі..."

Перечіпаючись, він добрався до туалету, схилився над унітазом, його вирвало так страшно, ніби вивертало всі нутрощі, але не самогоном і не отим компотом із сухофруктів, що вони пили з підполкашею Славою, а розпроклятими медикаментами доктора Алі, не нашими, кондовими, а імпортними, рідкісними, валютними-перевалютними, ковтала б ти їх сама зі своїм однооким московським піратом, київська лахудро, стерво, хрещатицька повіє, продажна шкуро, підла...

Метод Чуркіна почав діяти і, здається, трохи навіть поміг Чуйкові, та тут його знову знудило, води в бачку чомусь не було, мабуть, щось з водопроводом, біля унітаза стояло відро води, Чуйко вилив усю воду після першого приступу, тепер не мав чим змити гидоту, яка вивергалася з нього, задихався від ядучого смороду, а його рвало і рвало, так ніби настав кінець чоловікові.

Галка, хоч яка стомлена, почула крізь сон щось лихе, схопилася з ліжка, не побачила Чуйка і мало не закричала, але тут уже виразно почула ті звуки, від яких прокинулася, все збагнула, метнулася в коридорчик і принесла запасне відро води, тягнула до туалету стільчик, щоб посадовити Чуйка, змивала унітаз, витирала чистим рушником

обличчя Василеві, підтримувала йому голову, яка хилилася, мов у мертвого.

— Васю, — шепотіла Галка, — Васю, ну що тобі? Може, чаю заварити? Я поставлю воду. Міцного-міцного тобі зроблю. Казала ж: треба закусювати! Васю, ти мене чуєш? Ой лихо!

Його знову рвало, щось колотилося в ньому темне й страшне, судомило все тіло, так ніби він уже конав. І ні слова, ні стогону, ні звуку, і це було найстрашніше. Може, коли б Галка не була медиком, то тут Чуйкові й кінець. Надто вже просякнув його організм таємничими імпортними препаратами, щоб ось так одразу, без відповідної підготовки і перехідного періоду перейти на споживання натурального українського продукту, популярно званого самогоном. А може, справа й не в цій диявольській суміші, яка утворилася тої ночі в Чуйковому організмі: адже ніхто на цілому світі не знав, не відав ні того, з якою силою вражено Чуйків мозок космосом, ні того, що витворяла з цим мозком доктор Аля.

Галка не переймалася надто високими матеріями. Народний досвід плюс елементарні медичні знання — цього, як вона вважала, досить, щоб помогти Василеві, бо хіба ж він перший і хіба останній, кому "не пішла" випивка і кого доводиться рятувати жінці.

І вона все зробила як треба, обмила, роздягла Чуйка, вклала в постіль, поклала грілку до ніг, поїла міцним чаєм, тоді відваром трав, тоді наколотила вже чогось лікарняного. Чуйка вже не вивертало, як жіночі колготки, але й не скажеш, що він уже здолав напад немочі. Лежав як мрець, спав чи не спав, дихав чи не дихав, очі розплющені, але невидющі, Галчин голос ніби й чує, але не відгукується, не показує й знаку. Горе, та й годі!

Галка впіймала на обійсті курку, зарізала, поставила варитися, може, хоч бульйон піде Василеві на користь, для грубки вибирала тільки березові дрова, від них менше диму, та й дим не такий ядучий, як від

соснових, вона провешталася цілий день (хоч того дня як курці клюнути!), вже й стемніло, вже ніч, від утоми Галка ніг під собою не чула, а толку? Василь як лежав чи то живий, чи то мертвий, так і лежить, не їсть, не п'є, не дихає, ото тільки ніби зворухнуться йому губи, коли Галка зволожує їх трав'яним одваром, і то вже радість, та тільки що ж то за радість.

Коли вже настала глибока ніч, Галці стало страшно. Завтра зранку треба заступати на чергування в санаторії, колоти льотчикам вітаміни, а як вона покине Василя? Та чи й доживе він до ранку? А що, коли вмре отут, у її постелі?

Галці стало страшно. Страшно за Чуйка, який може вмерти від незнаної хвороби, і допомогти Галка йому нічим не може, навіть покликати лікаря не зважиться, бо ніхто не повинен знати, що Чуйко тут, у неї. Страшно за Чуйка (вже мертвого), Галці страшно було ще й тому, що вона нікому не зможе довести, хто він, і що, і як попав до неї, і з якої причини вмер. Адже в нього ніяких документів, він з'явився не знати звідки, втік невідомо від кого…

Страшно й гірко було Галці і за своє розсмикане життя в убогості, самотності й безнадії. Була ще молода, гарна, розумна, чоловіки кружляли довкола неї, як оси коло меду, але приходили й відходили, і жоден не приходив удруге, і нікому було поскаржитися або хоч поплакати, бо у відповідь буде тільки знизування плечима і поблажливе пояснення: "Що вдієш? Льотчики! А в них служба. Куди пошлють, туди й летить".

Чуйко був єдиний, що прилетів до неї вдруге. Вона так зраділа тоді в їдальні, коли танцювала з підполковником Вовою і побачила Василя, що вся ніби стала скляною і боялася зробити бодай один необережний рух, щоб не розбитися.

А тепер виходить, що Василь повернувся до неї тільки для того, щоб умерти. Яка ж вона нещаслива!

Спала Галка сидячи на стільці біля ліжка (так звикла спати на санаторних чергуваннях) і не випускаючи з своєї руки Чуйкової руки.

З його руки не било смертним холодом, отже, Чуйко був іще живий.

15

Живий чи мертвий, Чуйко міг і далі спокійно перебувати там, де він був. Його могли знайти вже в перші два дні після втечі — врятувала, як ми знаємо, логіка. Тепер дні покотилися далі, і небезпека теж мовби покотилася кудись далі й далі від Чуйка, так ніби про нього зовсім забули.

Забути могли: надто багато справ було в молодої Української держави. Та не це було причиною.

Причина визначалася способом буття, успадкованим повнолітніми громадянами незалежної держави України від держави-імперії, що звалася Радянським Союзом.

Самий же той спосіб буття звався коротко: план. "Я наших планов люблю громадье!" — вигукував поет. Плани любили вожді й дрібненькі партійні керівнички, директори заводів і маршали, комсомольці й директори театрів, завмаги і двірники. Все робилося заради плану, власне, вже й ніхто нічого не робив путнього, а тільки виконував план.

Радянського Союзу вже не було, комуністичної партії не було, Горбачов заявив, що припинив виконання обов'язків Президента, геронтократи з Політбюро, які ще вчора ладні були примусити навіть шлюбні пари спати разом тільки за кремлівськими планами, тихо сиділи на урядових дачах в очікуванні (запланованих!) пайків, а всемогутній

план, вгніздившись у головах нещасних громадян, і далі зводив нанівець усі людські зусилля, розумного робив дурним, найблагородніші наміри — пшиком.

Генерал міліції Іван Трохимович Кущ, віддавши розпорядження про майора Чуйка, тут же дав команду всім службам розробити детальний план операції, тоді скликав у себе нараду відповідальних працівників, де план було обговорено, виправлено, доповнено і дано завдання скласти новий план, який треба було узгодити, затвердити і розіслати на місця, тобто в області, де, в свою чергу, так само візьмуться за складання вже власних планів, які пошлють нижче: в райони й міста, де знов…

Валерій Винокур, узгодивши з начальством попередній план дій, узявся за детальну оперативну розробку, яку треба буде узгодити, затвердити й розіслати по областях, де так само візьмуться за детальні оперативні розробки, щоб…

Прокурор Повх, не діждавшись Оксани, подзвонив генералові Кущу.

— Куди ви поділи мою співробітницю?

— Хіба майор Винокур не повідомив? Ми з ним домовилися, щоб він…

— А що мені з його повідомлень? Треба возбуждать кримінальну справу по факту зникнення офіцера, а хто буде возбуждать, коли ви мою співробітницю зоставили в заложниках!

— Не в заложниках, а для діла. Так було треба.

— А хто мені буде возбуждать? — знов завів свою занудливу пісню прокурор Повх, але Іван Трохимович вже не став слухати.

— Пробач, — сухо сказав він, — у мене починається нарада саме з цього питання.

І поклав трубку.

16

Галка забула про всі Чуйкові перестороги. В нього вже там, на танцях, мабуть, почалася гарячка, ото він і наговорив на себе. І рідну матір, і якогось генерала вбив, і може бозна-чого накоїти, як не держати його за руку, відійти від нього хоч на мить… Як же не відходити, коли чоловік мовби мертвий? Сидіти біля нього, поки захолоне?

Як жінка Галка, звісно, розгубилася, але як медик узяла себе в руки. Чуйко лежав так тихо, ніби й не дихав. Галка притулила вухо до його грудей — серце билося. Пульс, щоправда, якийсь дивний: 46. Знайшла термометр, поміряла температуру: 35,4. На цілий градус нижче норми. Отже, не гарячка. А що ж воно таке? Сусідки часто прибігали до Галки зміряти кров'яний тиск. Тому вона завжди тримала вдома стетоскоп. Поміряла тиск у Чуйка, апарат показав 90 на 60.

Ніщо не вказує на загрозу, а чоловік ніби мертвий! Насилу діждавшись ранку, Галка мало не першим автобусом добралася до санаторію, взяла в дівчат з лабораторії приладдя для аналізу крові, вернулася додому, обережно покапала в пробірочки Василевої крові (для загального аналізу, на формулу, на цукор), підтопила грубку, вернулася до санаторію і, вже коли були готові аналізи, пішла до терапевта Олени Гордіївни, показала їй аналізи, розповіла про стан, в якому перебуває Чуйко. Приховала, хто він, назвала двоюрідним братом, що приїхав з Сумщини.

— Це не мій хворий, — спокійно сказала Олена Гордіївна, — у нього все в нормі.

— А температура? На цілий градус нижче!

— Мрія всіх медиків світу. Коли б удалося знизити середню температуру на один-два градуси, люди могли б жити триста або й п'ятсот років.

— Дівчата сказали, що в крові щось там невідоме…

— Кров ідеальна. А якісь домішки — то або з пробірки, або ще щось стороннє… Ваш брат — в нормі.

— Але ж він мертвий, Олено Гордіївна! — зойкнула Галка.

— На Новий рік пив? — спитала лікарка.

— Хто ж не п'є?

— Що пив — не питаю. П'ють усі однаково, а похмілля в кожного своє. От у вашого брата вийшло таке оригінальне похмілля, що нагадує коматозний стан. Але повторюю: це не мій хворий.

— Що ж мені робити? — прошепотіла Галка.

— Набратися терпіння.

— Я не можу… не можу на нього дивитися… Ви не можете собі уявити…

— Може, попросіть Ларису, хай подивиться.

— Ларису?

Лариса була невропатологом санаторію. Незаміжня, досить приваблива, відбивала в медсестер льотчиків, які їй подобалися.

— Коли хочете, я попрошу її поїхати з вами, — сказала Олена Гордіївна, по-своєму витлумачивши Галчину розгубленість.

— Ой, я така вдячна вам, Олено Гордіївна, така вдячна! — прошепотіла Галка.

Ні за які гроші не стала б вона везти до себе Ларису, коли б не таке нещастя з Чуйком! Поставити їх поряд — земля і небо! Галка маленька, геть непомітна, коси в неї гарні, але хто ж їх побачить під вовняною шапочкою-самов'язочкою, тіло теж гарне, мовби виточене, та який же чоловік зможе уявити приваби цього тіла, захованого під незграбним пальтом-балахоном із синтетики сіро-буро-малинового кольору! А Лариса висока, грудаста, оката, коси з-під норкової шапки мов чорні змії, шубка з натурального хутра (може, фарбований пес, але однаково ж натуральне!) тільки підкреслює все, що в ній треба підкреслити, на струнких ногах — імпортні чобітки (все куплене до всіх отих божевільних підвищень цін, але вже куплене — тепер не відбереш!), на обличчі косметика, може, й не французька, а польська, та де тепер і за які гроші роздобудеш не те що польську, а хоч би циганську косметику (оту, якою в Києві циганки торгують коло хрещатицьких вбиралень).

Поїхати до Галки Лариса згодилася без намовлянь.

— Подивимось, якого ти красунчика підчепила! — підморгнула вона Галці.

— Сказала ж: брат двоюрідний.

— Всі брати, всі двоюрідні, троюрідні і через дорогу навприсядки. Він хоч симпатичний? А то, може, й їхати не варто?

— Та ти лікарка чи не лікарка! — розізлилася Галка. — Людина вмирає, а ти…

— Ну, лікарка, лікарка, пробач. Галко. Ми вмить. Я попрошу в головного карету, ми одразу…

Чуйко лежав так, як його лишила Галка: на спині, руки по швах, підборіддя задерте, очі заплющені. Мрець, та й годі. Але мрець такий красивий, що Лариса аж застогнала, побачивши Чуйка.

— А що сказала Олена? — спитала вона пошепки.

— Сказала, що це не її хворий.

— І не глянула на нього?

— Ні.

— Ну, й дурна! Не її хворий! А що він — мій хворий? Ти як вважаєш. Галко?

— Мені аби його на ноги підняти, а чий він…

— Е-е, не кажи так, — Лариса пустотливо посварилася на неї пальчиком. — Де в тебе тут руки сполоснути? Теплої води немає? Ну, я так, похукаю, щоб не холодні руки…

Інструмент у невропатологів відомий: гумовий молоточок з блискучою ручкою. Лариса для годиться стукнула молоточком по Чуйкових колінах, тоді кінцем ручки спробувала покреслити його груди у трикутному вирізі армійської спідньої сорочки. На постукування молоточком ноги не зворухнулися, від прокреслень на тілі — ніякого сліду.

— В нього тіло як скляне, — прошепотіла Лариса.

— Сама ти скляна!

— Пробач. Ну, як сталеве або мармурове. Вперше бачу.

Вона віддала молоточок Галці, обережно підняла повіко на правому оці в Чуйка, тоді на лівому і злякано позадкувала від ліжка.

Виманивши Ґалку до сіней, Лариса прошепотіла:

— Він дивиться мов живий!

— Так він і є живий!

— Я не так сказала. Очі під повіками не мертві і не сонні, ніякої в них безтямності. Враження таке, ніби він усе чує і все бачить, але не подає знаку, не хоче говорити, лежить і чогось жде.

— Чого б же він ждав, коли він увесь наче мертвий?

— Ну, про це трудно ось так одразу… Давай я ще завтра заскочу.

"Заскочиш, та не до мене", — подумала Галка, поклавши собі не пускати до Чуйка не тільки цієї небезпечної з усіх поглядів Лариси, а й взагалі будь-яких лікарів, бо на них ніякої надії. Вона вже шкодувала, що даремно згаяла день на всі оці аналізи й консультації. Треба було одразу до знайомого діда в Тетерів, як дід не поможе, то вже ніхто.

Але до діда треба було їхати самому хворому. Галка вже возила до нього льотчиків з санаторію. Вони всіляко крутили-вертіли, не хотіли признаватися, шо їм докучає, ну, та то їхня справа. Однаково ж від діда не сховаєшся ні з чим. Він ставив діагноз, як японський томограф. Накрий звичайну гранчасту склянку долонею, потримай трохи — і дід у склянці побачить всього тебе ще до перестройки, і в перестройці, і в незалежній Україні або Росії, чи звідки ти там прибув.

А як же бути з Чуйком? Попросити діда, щоб приїхав сюди? Кажуть, він ні до кого не їздить. Поранений ще на війні, не рухається з місця. Що ж їй робити?

Галка надумала таке. Знайшла чорний пакет, в якому колись одержувала в фотоательє їхній знімок з чоловіком (де цей нещасний п'яниця?), гарно вимила вранці гранчак, підставила його Чуйкові під долоню, потримала кілька хвилин, тоді щільно накрила чорним папером, обв'язала, закутала в хустку, обережно поставила в сумочку так, щоб не перекинувся, і побігла на ранкову електричку.

Тетерівський дід нездужав, нікого не приймав, але Галку прийняв, пам'ятаючи, як вона возила до нього льотчиків.

— Що з вами, дідусю? — стривожилася Галка. — Коли б я знала, то й не їхала. Горе мене погнало, в людей свята, а в мене…

— На мене не зважай, небого, — заспокоїв її дід, — у мене воно й не хворощі, а так — переживання… Отож бачиш, на Новий рік люди чарку п'ють, а я хоч і не п'ю, та за всіх своїх пацієнтів у мене ніби похмілля…

— Ой лишенько! Це ж у мене те саме. Лікарі в один голос: похмілля та похмілля в нього! А я бачу: не те, не похмілля. А що воно — не знаю…

Вона дістала склянку, поставила перед дідом, стала розкутувати. Дід заспокійливо усміхнувся.

— Не розмотуй, вже й так бачу. Бач, здогадалася. Ще ніхто так не здогадувався… Ну, та тобі ж їхати близько, скло ще не випустило духу, зберегло… Що я бачу? Здоровий буде твій — як його? Василь? — Василь, кажу, буде здоровий, і тепер він здоровий теж, усе в ньому світле і ясне, а що напало на нього? Напало те, що в нім живе й житиме, а що воно таке — не бачу. Темне, тяжке й страшне дуже бачу, а що саме — не розберу, бо не знаю, ніколи не зустрічав…

— Може, то від чорного паперу?

— Папір що? Чорний чи білий — однаково ж папір. А це, дівко, темніше за всі папери. От була в нас на фронті граната. Звалася так: граната Ф-1 з запалом Ковешникова. Ми її звали просто "фенькою". Ну, то, коли отой запал Ковешникова висмикнути і кинути "феньку", прилетить вона, для прикладу, тобі під ноги, і ти вже бачиш її і чуєш, як вона сичить і ось-ось шарахне й рознесе тебе на шмаття, а ні зарадити, ні порятуватися, ні зворухнутись не можеш. Отакий і твій Василь. Як висмикне якась сила з нього запал, тоді кінець!

— Що ж його робити? — прошепотіла Галка.

— Бережи його, дитино. Бережи його від самого себе, а себе бережи від нього, та й не тільки себе, а може, й цілий світ. Бо щось таке в ньому, щось таке… Спаси й помилуй!..

— Може, хоч трави якоїсь?

— Трави я тобі дам. Чом би не дати? Та не поможе ніяка трава. Він її й не прийме. І їжі не прийме. Не приймає ж?

— Ні.

— Ну, не біда. Воно йому без надобності. В нього свій харч. Для нас невидимий, а для нього сущий, так що ти не переймайся, небого. Скоро він стане на ноги. Коли хоч, то приїдьте до мене.

— Приїдемо, дідусю, неодмінно приїдемо!

— Це вже як воно покаже, оте темне…

Після дідових слів Галка вже й не вірила, що застане Чуйка живого. Електричка, мов навмисне, ледь повзла, довго стояла на зупинках, в Ірпені не було на вокзальній зупинці автобуса, Галка не стала ждати, майже побігла додому.

Чуйко лежав як лежав. Ні живий, ні мертвий, армійська бавовняна білизна (сорочка з трикутним великим вирізом — радянське солдатське "декольте", підштаники з поворозочками), руки по швах, підборіддя задерте, як на параді, і прекрасна голова, з якої треба ліпити пам'ятники.

Не роздягаючись, Галка стала обціловувати ту голову, груди, руки Чуйкові, плакала і цілувала, цілувала, плакала і задихалася від тривоги: як його вберегти, чим, якою силою?

17

В "Затишку" доктор Аля призначила день англійського джину з тоніком — напою, завдяки якому британські моряки захопили півсвіту, бо він пригальмовує всі пристрасті, і чоловік може плавати хоч цілий рік, забувши про природні бажання і пам'ятаючи тільки про кінцеву мету.

— Помилка наших комуністичних вождів, — лукаво позираючи поверх високої склянки на Оксану, засміялася доктор Аля. — Вони хотіли збудувати комунізм, а про джин не подбали. Дай радянським людям такий напій — вони перевернуть світ!

— Перевернули його й без джину, — зауважила Оксана, — і так перевернули, що тепер ніяка сила, мабуть, не зможе поставити на місце.

— Все ж, як фахівець, повинна вам сказати, що стимулятори грають неабияку роль. От хоч би взяти наших мужчин. Ми їх відпустили, сподіваючись, що вже за кілька годин почуємо від них втішні вісті… Але

без відповідних стимуляторів, як бачите, сподівання наші не справдилися. Як ви вважаєте, чи не час потурбувати наших мужчин?

— Все тут у ваших руках, — знизала плечима Оксана.

— Ну коли так, — доктор Аля підняла праву руку, впіймала телефонну трубку, яка слухняно припливла на її виклик, замовила номер генерала Куща, засокоріла до свого невидимого співрозмовника: — Мій любий генерале, як ся маєте? Чим зможете втішити двох усамітнених жінок? Ах, все піднято на ноги? І це все через мене? Даруйте за клопіт… Розумію, все розумію… Але йдеться не про мою безпеку… В "Затишку" я невразлива… Йдеться про всіх вас… Ви все можете? Як це чудово і доблесно! Найдетальніші плани? І навіть нюанси? Непередбачені, але передбачені? Це щось просто фантастичне! Що, що? Прошу вас, повторіть. Щось з телефоном… Ви хочете… Можуть бути накладки? Що це таке? Ах, можуть перестаратися і… Ви хочете, щоб я? Точно визначити, хто справжній майор Чуйко, а хто несправжній? Але ж, мій любий генерале, в нас не було такої домовленості! Не було й не могло бути ніколи! Ви самі? Це вже говорить справжній генерал і справжній мужчина!.. Що, прошу? Коли ви його затримаєте, то?.. Майора Чуйка мені?.. До мене?.. Але ж, генерале!.. Хіба я просила про це? Я просила: затримати і… Ну, це вже ваша термінологія… Коли з бомби знято всі запобіжники, то… Не мені вас учити, мій любий генерале… Я жду тільки втішних вістей… Тільки вістей, і більше нічого… Ні, ні, зі мною зв'язатися ніхто не… Я сама… Це не підлягає обговоренню… Вітання вам від Оксани. Вона чудово проводить тут час! Чудово і плідно! Ми цілуємо вашу мужню голову, генерале!..

Тепер уже не було ні сумнівів, ні вагань. Оксана переконалася: доктор Аля хотіла вбити майора Чуйка! Але вбити не власними руками, а чужими, а самій байдуже, з холодним серцем відвернутися очима й плечима від того вбивства, а тоді нетерпляче очікувати, коли вб'ють і решту її нещасних піддослідних, її "контингенту", але знов щоб не вона, а хтось, а вона чистенька, вона завжди з ласкавим голосом, шовковим усміхом, вона доктор Аля — і більше нічого.

Доктор Аля випустила з руки телефонну трубку, і та повільно попливла від неї, щоб влягтися в своє пластикове ложе. Тут усі предмети змодельовані, мов прообраз того кошмарного нелюдського світу, що його витворили собі в катівській маячні безокий московський генерал і його вірна помічниця доктор Аля. Все тільки в прислужництві, в лакействі, в рабській покірливості. Крани видовжують свої хромовані шиї до твоїх долонь, коли ти хочеш помити руки, телефонна трубка сама пливе до твого вуха, двері безшумно відчиняються перед твоїм наближенням, до рівня завтоматизованих предметів і пристроїв ці "вчені" хотіли звести і все людство, перед тим здійснивши не децимацію, як те робили колись римляни в завойованих провінціях, тобто не вбиваючи кожного десятого, а навпаки — лишаючи живим тільки десятого, а може, й тисячного або тільки мільйонного!

І з такою потворою Оксана вимушена була дихати ось уже скільки днів тим самим повітрям!

Доктор Аля впівока стежила за Оксаною впродовж усієї своєї телефонної розмови, вона побачила, як Оксана рішуче попростувала до неї, відчула не тільки її наближення, але навіть настрій, точніше — різкий злам у настрої, але це не вплинуло на поведінку доктора Алі, вона лишалася спокійною, ласкавою, усміхненою.

— Ви щось хотіли сказати, Оксано? — попередила вона гнівні слова, що вже зривалися з уст її добровільної ув'язненої.

— Так, хотіла! Багато дечого хотіла б я сказати!

— Я вас слухаю!

— Можете слухати чи не слухати — мені однаково! Тепер я знаю, хто ви, доктор Аля! Нарешті!

— Хто ж я?

— Ви? — Оксана задихнулася, притисла руку до горла. — Я скажу вам! Ви така чемна, така делікатна, така інтелігентна, ви уроджена киянка, істинна українка, ви… Скиньте з себе маску, доктор Аля! Ви потвора в людській подобі, ви пекельне кодло! Згадуєте Гоголя. Українського генія. Що вам до Гоголя! Що вам до Чехова, російського генія, який ласкаво звав себе "хохлом"? "Люди, львы, орлы и куропатки, рогатые олени, гуси, пауки, молчаливые рыбы, обитающие в воде, морские звезды и те, которых нельзя было видеть глазами, — словом, все жизни, все жизни, все жизни…" Ви чуєте? Ще сто років тому Чехов, мовби передвіщаючи появу таких убивць усього живого, тужив над кожною живою істотою. А ви? Київська мати привела вас на світ у сподіванні, що й ви народжуватимете нове життя, а ви? Ким стали ви? За скільки продалися і кому? "Ми йдемо по краю прірви, міцно взявшись за руки"[4]. Цим ви запродали свою душу? Одноокий і однорукий був тільки їхнім скарбником, маленьким чортиком на послугах у диявольського ройовиська, у всіх тих, хто віками плюндрував Україну, а коли їм всихали руки, як цьому московському генералові, то неситим оком зирили на неї, вицілюючи нову здобич і нові жертви! Загарбники, наїздці, кровожери! Витоптали святу землю київську, рознесли на грубих підошвах своїх байдужих найманців-безбатченків прах наших великих предків, і зосталася тільки безплідна, гола, як долоня, глина, на якій могло народжуватися лише таке потороччя, як ви, доктор Аля!

Я знаю: ви з тими, хто, взявшись міцно за руки, там, угорі, над прірвою. Ви завжди з ними, а ми внизу, в прірвах, як черва, як покидища, як попіл ваших снів!

Що зробила б будь-яка нормальна людина, почувши таке? Стала б виправдовуватися, спробувала відповісти звинуваченнями на звинувачення, переадресувала б гнівні інвективи на іншу адресу — доктор Аля не хотіла бути схожою ні на кого.

— Мила Оксано, — защебетала вона з своєю вічною усмішечкою на рожевих устах, — це дія замкненого простору. Клаустрофобія! Як я вас

розумію, як співчуваю вам! Вам треба дати щось заспокійливе. Який-небудь легесенький депресант…

Оксана бридливо відійшла від неї.

— Ви пробуєте вести свою гру далі, доктор Аля? Облиште! Невже вам мало того, що я сказала? Ви така добренька, що навіть після цих моїх слів вдаєте добру самаритянку і перше, про що думаєте, як допомогти мені. Що? Хочете дати мені отруту? Але ж ви нікого не вбиваєте власними руками! Ви робите це тільки чужими руками. Хто вас навчив видобувати грушки з попелу? А перетворювати все на попіл — хто навчив? Ви вдосконалювали людську природу? Зрівнювали людей з богами? З якими богами? Вам не досить було феноменів, які самим поглядом підпалювали примірник газети "Правда" або пересували по столу сірникову коробку, — ви хотіли так удосконалити їх, щоб вони могли спалювати ракети в польоті і зсувати з місця цілі гори, накриваючи ними людські поселення. Ви не захотіли випускати з мозку майора Чуйка сліпу космічну силу — ви мріяли скерувати цю страшну стихію на таке, від чого здригнувся б увесь світ, якого вже, здавалося б, годі здивувати будь-якими жахами. Але майор Чуйко вирвався з ваших рук, помстився за себе й своїх товаришів, прибравши безрукого й безокого диявола, і тепер ви дрижите тут від страху, ждучи відплати за свої гріхи. "Мне отмщение…"

Я не була сліпою всі ці дні — я була терплячою. Я збирала докази, я виважувала всі "за" і "проти", щоб бути гранично об'єктивною, я питала: "Хто ви, доктор Аля, хто ви?" Я зрівнювала вас і з ангелом-благодійником, і з понурим видивом леді Макбет. Ви страшніші за леді Макбет! У тієї в чужій безвинній крові були тільки долоні, у вас — руки по самі лікті!

Я не хочу бути тут більше жодної хвилини! Випустіть мене з цієї паскудної мишоловки, напханої консервами! Випустіть негайно, інакше…

На доктора Алю слова не діяли. Щоправда, коли вона знов заговорила, то в її голосі чулася стривоженість і ледь вловима іронія.

— Не треба так хвилюватися, люба Оксано! — заломила вона руки. — Головне — завжди зберігати спокій. Ніколи не думала, що радянські юристи можуть бути так само патетичними, як їхні історичні попередники. Ви, мабуть, начиталися промов дореволюційних судових ораторів. Прийміть мої співчуття. Від такого читання може статися те, що на вульгарному жаргоні зветься "вивих мозку". Ви хочете на волю? Була колись така п'єса вічного кон'юнктурника Михалкова "Я хочу домой". Дитятко хоче до мамусі? Будь ласка! Хіба вас тут хто тримає? Хтось обмежує вашу свободу? Хочете піти від злочинної, продажної, тричі проклятої Алевтини Фіалки? Будь ласка, йдіть.

— Ви ж знаєте, що я сама не можу вибратися з цієї щурячої нори, виритої для вас генералом Сосиним, — уже спокійно промовила Оксана. — Де цей ваш так званий "тюбик французької помади"?

— А коли я не дам вам його?

— Тоді… Тоді я просто зв'яжу вас… поясом од того розкішного шовкового халата і візьму його сама!

— Ну, навіщо ж так грубо? Можна обійтися без варварства, ми все ж таки цивілізовані люди. Ось вам цей тюбик, — вона справді вже мала в себе на долоні електронну відмичку, — досить тернути його пальчиком, як чарівну лампу Алладіна, промовити: "Сезам, відчинися" і… Тут три різноколірні кнопочки, вони розташовані згори вниз у такому порядку, як ми сюди проникали. Для зворотної дії відповідно зворотний порядок користання кнопками. Прошу!

В це ніхто б не повірив, але доктор Аля спокійно, з незмінною усмішечкою на ляльковому личку подала "тюбик" Оксані.

В Оксани вже не було сил ні на стриманість, ні на елементарну тактовність, вона майже видерла з рук доктора Алі дорогоцінний талісман свободи і мовчки кинулася з вітальні. Послужливі двері безгучно розсунулися перед нею і так само безгучно розокремили цих двох жінок, яким судилося зостатися ворогами до могили.

За півгодини ті самі двері розсунулися знов лиш для того, щоб впустити до улюбленого гніздечка господині "Затишку" розтелесовану і зрозпачену Оксану.

Вона не пішла в глибину кімнати, стояла біля дверей, і двері від щонайменшого поруху її постаті то відчинялися, то зачинялися, мовби добровільно згодившись грати комічно-зловісну роль у якійсь електронній пантомімі, поставленій доктором Алею...

— Ви… ви ще й знущаєтесь із своїх жертв! — Оксану душила така ненависть, що вона говорила майже нечутно. — З своїм генералом ви збудували тут якийсь пекельний лабіринт, з якого немає виходу, і вирішили погратися зі мною?

— Лабіринт? — здивувалася доктор Аля. — А й справді, це можна б назвати й так. Але лабіринт — це в греків, і там прямі лінії, прямі кути, кострубатість, гостряки граней у тупиках. А "Затишок" збудований за моїми кресленнями, хоч ви й звинувачували мене, що я ніяка не українка. "Затишок" — це не класично-школярський лабіринт з неодмінним Мінотавром у центрі, а геніальна українська заморока, прообраз якої можна бачити в розписах гончарних виробів з Незвиськи на Івано-Франківщині, і в київських сережках-колтах князівської доби, і в снятинських вишиванках, і в розписах посуду з галицьких угерців. Як медик я знайшла відповідності всіх цих українських заморок у папілярних лініях наших пальців (термін для вас, як для вченого юриста, добре знаний), найперше ж і найголовніше: в звивинах кори головного мозку, в самій його структурі й побудові. До речі, коли знов повести мову про українство: хто з нас справжній, а хто фальшивий. Багато суперечок про герб незалежної України. Одностайності немає навіть у Верховній Раді.

Тризуб князя Володимира сприймається не всіма, хоч захисники цього символу ладні на підтвердження своїх домагань використовувати і гончарні вироби трипільської культури, і затонулу платонівську Атлантиду, і навіть індійського бога Крішну, перехрестивши його на бога українського і тим самим роблячи Україну центром вселюдської цивілізації, початком усіх початків. Своєрідний новітній расизм або домагання невігласів. А що насправді? Коли ми поглянемо на доісторичні малюнки лабіринтів з печер Північної Іспанії і Північної Осетії, коли ознайомимося з графічними зображеннями індійців, ми переконаємося, що в усіх цих випадках ідеться про зображення не чогось іншого, як людського мозку, який покоїться на розгалуженому тричлені, тобто тризубі нашої історії, наших суперечок і наших…

— Замовкніть! — закричала Оксана. — Ви, фальшива жінко, фальшива українко, фальшива вчена! Ви знов хочете читати мені свої псевдолекції, але я не хочу їх слухати! Я не можу більше чути вашого гадючого голосу! Я… Я задушу вас ось цими руками!

Вона справді, заточуючись, мов сновида, пішла від примарливих завтоматизованих дверей до того крісла, в якому з бокалом в одній і з американською сигаретою в іншій вигідно розсідалася доктор Аля. Оксана так ненавиділа цю жінку, що не могла дивитися на неї, йшла заплющивши очі, простягнувши поперед себе руки…

Доктор Аля навіть не зворухнулася в своєму кріслі.

— Ви ладні мене вбити, але не хочете бачити? Шкода. Бо вам випадає рідкісна нагода поглянути на справжню подобизну всіх отих орант, що замолюють ваші гріхи, може, й київської Оранти з Святої Софії, бо й справді: підняті догори руки, а між ними гордо випростана голова — хіба я не схожа на всіх орант і на Оранту нашої історії? Вам набридли мої лекції? Але ви ще не вислухали моїх лекцій про мозок, а без цього я не відпущу вас від себе, не випущу звідси… Що? Ви хочете застосувати прийоми примітивного міліцейського самбо? Вас так і не навчили нічого більш путящого? Гаразд, я спробую заспокоїти вас…

Відкинувши бокал, вона ледь приторкнулася пальцями до Оксаниної шиї, й Оксана безмовно впала на пухнастий килим.

— Так буде краще, — підводячись з крісла, сказала доктор Аля.

18

Міліція завжди приходить, коли її не ждуть, але сержант Невдащенко прителіпався не просто неждано, а ніби іноземний загарбник: вломився в двері, розсівся, мов удома, закурив смердючу сигаретку.

— Не кури, в мене хворий! — гримнула на нього Галка.

— Бачу, все бачу! — вдоволено гмикнув Невдащенко. — Від пильного ока міліції незалежної України ніщо не сховається! Новий хахаль?

— Тіпун тобі на язик! Брат двоюрідний з Сумщини приїхав на Новий рік. Застудився, мабуть, лежить ось уже два тижні в гарячці…

— Знаємо ми усіх цих братів! Знов льотчика підчепила? Лейтенант чи цілий капітан?

— Сказала ж тобі! Чи ти оглух? І загаси оту вонючку!

Невдащенко все ж таки послухався, сигаретку загасив. Він був у гарному настрої. Нагрянув на циганську дільницю, застукав циганів на гарячому: варять мед. Тобто ніякий це не мед, а сироп з цукру, до якого для запаху капають справжнього меду, тоді розливають у банки, шльопають етикетки "Мед пчелиный липовый" — і за Полярне коло! Міліція незалежної України хабарів, ясна річ, не бере, Невдащенко теж не відступав од цього благородного принципу, та коли ведмедеві кладуть на лапу, то що робить ведмідь? Бере й смокче. А Невдащенко ж не ведмідь, а чоловік, якому треба не тільки смоктати, а й ковтати. У

циганів трохи було, вони поділилися, й Невдащенко був добрий, як новообраний уряд.

— Скільки тобі казав, — варнякав він, — казав тобі, Галко, скільки: виходь за мене, не знатимеш забот ні по якій часті — ні по женській, ні по фінансовій, ні по государственній…

— В тебе ж жінка є!

— Жінка? Хіба то жінка? І хіба я там чоловік? Приймак у сталінського кадра! Знаєш, що він відчубучив мені оце? Прийшов нам розшук на якогось чи майора, чи полковника (по-моєму, льотчика), я прийшов з наряду і своєму сталінському кадру й ляпни. Він помовчав у тряпочку, а після свят, значить, хаміль-хаміль на електричку, та в Київ, та в службу безпеки до самого генерала, та на стіл перед ним і виклав! Що ніби ось уся ірпінська міліція п'янствує, спить і потеряла бдітєльность, а він, як старий і заслужений смершівець, не спить на посту, і в новорічну ніч не спав, і своїми орлиними сталінськими, значить, очима бачив, як той майор чи полковник, якого шукають усі органи, вийшов з лісу і… І каже: мій зять Невдащенко тож у міліції і тож усе проспав, а я, каже, товаришу генерал… Ну, ти сама. Галко, можеш далі… А ти кажеш: у мене жінка.

— Та вже чула, чула, — мало не випихаючи його з хати, замахала на нього руками Галка, — помовч, брат заснув, хай хоч поспить, йому ж треба спокій… Це я на обід прибігла, підкинути в грубку та хоч дати йому попити… Приходь іншим разом… Колошкатимеш циганів, то й зазирни…

— А що? — йдучи до дверей, вдоволено мурмотів Невдащенко. — Я можу хоч кого поколошкати! Думаєш, самих циганів? Невдащенко — ого!

Галка випровадила його і швиденько оглянула своє убоге житло: чи не лишилося на видноті чогось Василевого? Весь його одяг вона заховала в комірчину, але раптом чогось недогляділа.

Вспокоївшись, вона поправила ковдру на Чуйкові, поцілувала його в голову і побігла на роботу.

Чуйко не знав, що за вбрання на юнакові. П'ятнадцяте, шістнадцяте століття? Зрештою, яка різниця? Але ж які слова!

Чи бути, чи не бути — ось питання, Що благородніше? Коритись долі І біль від гострих стріл її терпіти А чи, зітнувшись в герці з морем лиха. Покласти край йому? Заснути, вмерти — І все. І знати: вічний сон врятує. Із серця вийме біль, позбавить плоті, А заразом страждань. Чи не жаданий Для нас такий кінець? Заснути, вмерти І спати. Може, й снити? Ось в чім клопіт; Які нам сни присняться після смерті, Коли позбудемось земних суєт? Ось в чім вагань причина.

Спав він чи не спав? Живий чи мертвий? Чуйко ледь розклепив тяжкі повіки. По телевізору передавали "Гамлета" в постановці Тернопільського театру. Офелія, забувши про те, що вона — втілення ніжності, відповідала на звинувачення Гамлета істеричним, зривистим голосом. Виконавець головної ролі грав не сповненого вагань датського принца, а рішучого українського політика Чорновола. Може, так і треба? За ці безкінечно довгі дні й ночі, проведені в Галчиному ліжку перед екраном телевізора, Чуйко вперто осягав гранично сконцентроване знання змін, що сталися в державі за останній рік. Навіть космонавт Стрекальов, якого закинули на орбіту майже тоді, як Чуйка замкнуто в закладі доктора Алі, знав більше про те, що діється, знав, що вже немає Радянського Союзу і Горбачова, немає комуністичної партії і немає червоного прапора, який лишився тепер тільки над орбітальною станцією "Мир" та на комбінезоні космонавта.

Чуйко теж мовби злетів з аеродрому світу минулого, а приземлився зовсім на іншій землі. Мовби заново народився. Україна народжувалася, і Чуйко теж народжувався разом з рідною землею. Про суверенітет України він ще встиг почути, але тоді всі гралися в суверенітети, Єльцин, воюючи з Горбачовим, закликав "кушать" і "глотать" суверенітет хто скільки зможе, і тому все це багатьма всерйоз не сприймалося. Але

тепер Україна незалежна, має свого Президента, національний прапор, національний гімн, по телевізору співають "Червону калину" і молитву Лисенка "Боже великий, єдиний, нам Україну храни...".

А Чуйка виховували на пісеньках Пахмутової, на отому комсомольському підстрибуванні й підскакуванні, що нагадувало ідіотську назву кінофільму "Шла собака по роялю"...

Чуйко не був хворий, але нормальною здоровою людиною теж не був. Щось сомнамбулічне, стан анабіозу чи, може, роль медіума між світом, що віддалявся від нас майже з швидкістю світла, і новим світом, який надходив повільно, але всевладно, мов весняні води.

Хоч як там було, Чуйко тепер знав: його несподівана неміч тільки на користь. Звісно, проходити повний курс університету незалежності, перебуваючи в такому "підвішеному" стані, трохи дивно, та після всього, що він пережив за останній рік, дивуватися не доводилось.

Телевізор працював мало не з досвітку і до пізньої ночі. Чуйко не відривав погляду від маленького квадратика, йому здавалося, що бачить зображення навіть із заплющеними очима, він мовби й харчувався тільки телевізійною інформацією, майже нічого не їв, але Галка вже змирилася з цим, готова потрактувати Василів стан відомим народним твердженням, що чоловік "Божим духом живиться".

Чуйко що приймав, а чого й не приймав, та однаково знав: тепер зостанеться тут, на Україні, вороття назад немає, на аеродромі в Раменському його вже розшукують агенти доктора Алі й безокого московського генерала, який прийде по твою душу навіть мертвий. І скрізь розшукуватимуть тепер Чуйка, аж до Монголії й Афганістану, може, тільки й порятується він тут, на рідній землі.

Синьо-жовтий прапор Чуйкові припав до серця. І не тому, що не знав історії, а тепер йому розтлумачили бородаті депутати, і він возрадувався.

Все набагато простіше. Він льотчик, а синє й жовте — кольори повітряного флоту. Як у Тичини: "Наша армія Червона стереже свого кордона, а в повітрі флот. Він і б'є, і сіє, й носить, він республіку підносить до нових висот…" Так що, вважайте, Чуйкові не довелося міняти прапорів, як не міняв він і партії: поки доктор Аля довбалася в його мозкові, партія комуністів безслідно щезла, щезло й Чуйкове членство в ній. Усе нормально.

Президент України Чуйкові дуже сподобався. Виступає без шпаргалок, а ще: красивий мужчина. Чуйко сам був красивий мужчина, тому мимоволі симпатизував усім таким людям. Хоча як знати, що краще для політика: бути привабливим чи таким собі? Хіба Щербицький не був красивий мужчина? А якими словами його тепер поливають простонародні й загальнонародні депутати! А Брежнєв? Ми ракетоносці, а наш генсек бровоносець. Кажуть, жінки мліли від самого скинення бровою. А як по ньому витанцьовували горбачовці? Застійний період, страх і жах!..

Може, політикам краще бути такими, як голова парламенту незалежної України? Море симпатії, дядьківські хитрощі, дядьківський гумор. "Депутат Заєць, не стрибайте по залу!" "Депутат Бандурко, уступіть мікрохфон депутату Пиндюрко!"

Ну, не все було таке, щоб тільки ахкати. Надокучав Чуйкові гопак, якого жарили безупинно, а ще терпіти не міг він отих розчухраних співаків і співачок, що понаповзали на телевізійні екрани, мов циганська міль. Спершу на екрани московські, а тепер, виходить, і на екрани незалежної України. Які колись співаки були в нас, які хлопці! Гмиря, Гнатюк, Кондратюк, Мокренко. А голоси, а пісні! "Чом, чом, чом, земле моя, чаруєш ти мене…" А тепер, бач, або отой босий у галіфе, що обіцяє піти втопитися, або миршавенькі брати Гадюкіни з їхнім коронним номером "Наркомани на вгороді ріжуть маковиння…" Колись на вгороді у нас була верба рясна і дівка красна, а тепер що — наркомани? Тьфу!

Справжню втіху для душі мав Чуйко зате тоді, коли передавали про прийняття воїнами присяги на вірність Україні. Оце так! Оце по-нашому! Україна з нами, і ми з Україною навіки! Він і сам ладен був зірватися з постелі й бігти до найближчого аеродрому або військкомату, щоб присягнути своєму народові. Всі оті розбалакування з Москви, що не можна приймати одну присягу, а тепер ще одну, — єрунда й муть! Кому складав присягу він, Василь Чуйко? "Советской Родине?" А де вона? Комуністичній партії? А де вона? Шостій статті Конституції? А де та стаття і де Конституція? Коли подумати, то присягу ми приймали маршалам і генералам та всім отим родичам гарбузовим: синочкам, зятям, племінникам, онукам маршалів, генералів і генераликів. Позахапували всі тепленькі посади, в Афганістані або в "гарячих точках", в тайзі й у тундрі їх не шукай, всі вони в столицях та в "групах військ", а хто не їхній, той хай пре плуга!

І далі провисаючи в непевності, між життям і смертю, але твердо знаючи, що зрештою посадку здійснить вдало, Чуйко подумки укладав програму своїх дій, і першим пунктом там стояло: присяга Україні. Бо хто б же він був, не подбавши найперше про цей свій обов'язок! Та ще ж до того міністр оборони України — авіатор, свій хлопець, скромняга і симпатяга!

Чого ніяк не міг втямити Чуйко, так це вовтузіння з якимись купонами. Офіцерської платні останнім часом не вистачало навіть на випивку, Чуйко уже взагалі забув, як і що можна купувати взагалі, а тут мало не щодня з екрана телевізора коментатори, міністри, депутати і простий люд тільки й говорили, що про ціни, та про гроші, та про якісь купони, які ніби заміняли гроші, але й не заміняли, були чи то дорожчі за "полновесный советский рубль", чи то дешевші — хто тут в чорта розбере!

Може, ті загадкові купони врешті й привели Чуйка до початку одужання. Принаймні спонукали його до спроби заговорити вперше після початку його нез'ясованих хворощів, і він, дочекавшись увечері повернення Галки з санаторію, спитав її:

— Галко, ти можеш сказати мені, що воно за чортівня оті ваші купони?

Від несподіванки, від радості, що Василь нарешті заговорив, Галка випустила з рук сумку (вечеря для Василя з офіцерської їдальні, хоч він майже й не їсть нічого), підбігла до ліжка, припала до Чуйкових грудей.

— Боже! Василику! Заговорив!

— Ну, — обережно піднімаючи її голову, сказав Чуйко, — не онімів же я! Трохи помовчав, тепер можна й поговорити…

— Трохи! Ви чули його? Трохи! Та ти знаєш, скільки отак лежиш — ні живий ні мертвий?

— Солдат спить, а служба йде. Куди мені поспішати? Так ти мені поясниш про купони?

— Про купони? Знайшов про що говорити! Я вже й у діда в Тетереві була з твоєю неміччю. А тут цього Невдащенка-міліціонера насилу вигнала, все доскіпувався, хто ти та чого… А ти про купони.

— Чув я твого Невдащенка. Він що — жених?

— Чув? А чом же не обізвався хоч словом?

— Ліньки було.

— А на купони — не ліньки?

— Так торохтять же з ранку до вечора. Я й подумав…

— Ой Васю, ти б краще про своє здоров'я… А з тими купонами, — вона заплакала, — хай би вони ними подавилися!..

— Їх що — і на зарплату дають?

— Дають, у кого вона є. А в кого така, як оце в медсестри або й лікаря — двісті купонів на січень. А ціни ж тепер — ти не чув — вже й не скажені, а якісь зовсім нелюдські…

— В тебе є — подивитися, що воно за штука?

— Та подивишся, подивишся… Ще встигнеш… Ось я тобі повечеряти… Боже, і говорить, і…

Чуйко підморгнув їй: не журися, буде ще в нас з тобою і оте солодке "І", буде. Галко!

Згадав, як тоді в санаторії вперше зблизився з нею. З жінками він був завжди нерішучим і, хоч Галка впала йому в око з першого дня, ходив довкола неї цілий тиждень, поки наважився призначити побачення.

— Де ж саме? — насмішкувато спитала вона (пропозицій було так багато, що можна дозволити собі насмішкуватість навіть перед таким вродливим капітаном).

Чуйко розгубився і ляпнув не подумавши:

— Ну… можна поїхати в Київ.

— А тоді?

— А тоді? — вона штовхала Чуйка до вчинків непродуманих, може, й небезпечних. Чуйко розгубився ще більше, але ж льотчики не відступають! — Тоді можна зняти номер в готелі.

— І? — вона так глянула на нього з тим "І?", що він весь спаленів, але ж льотчики не відступають, у їхніх апаратів немає заднього ходу, чорти його бери, тому він, вдаючи з себе викінченого ловеласа, пообіцяв: "А вже там буде наше "І"!"

Номер йому дали в готелі "Москва" з виглядом на Київську Софію, але номер виявився на двох, і сусід, директор якоїсь донецької шахти, не бігав по Хрещатику, роззявивши рота на столичні дива, а висів на телефоні і кричав про вагонетки, штреки, троси, добичу, план і про трам-тарарам.

Чуйка він заспокоїв:

— Не дрейф, льотчику! Створю тобі умови. Ось із трестом доматюкаюся і щезаю! Відпочивайте, молодожони!

Чуйко і Галка, зачепившись за краєчки стільців, сиділи з дерев'яними спинами, поки шахтарський директор пересилав телефонними дротами вставні слова й речення, сиділи вони з дерев'яними спинами й тоді, коли сусід по номеру вискочив і загримів уже перед черговою на поверсі, і добре зробили, бо шахтар за хвилину повернувся і розвів руками:

— Звиняй, льотчику, ще треба сказати пару теплих слів одному типові!

Він вертався ще разів зо три, Галка досхочу насиділася в казенному номері на казенному стільці (ще трохи — і сама станеш мовби казенною), можна було вже й підвестися, вона це зробила і спитала Чуйка:

— Ну, що, поїдемо назад?

— Та поїдемо, — відповів він.

В електричці, коли Чуйко несміливо поклав свою руку на її маленьку долоньку. Галка пригорнулася до нього і прошепотіла:

— Який же ти дурний! У мене своя хата, і я в ній сама!

— Чом же не сказала одразу? — він здивувався так, що навіть забув обуритися.

— Ти ж не питав, — засміялася вона.

Тоді вони були щасливі, і їхнє щастя пахло осіннім листям. А тепер?

— Завтра йтимеш на роботу, залиш мені який-небудь купончик, однаково ж робити нічого — подивлюся, подумаю, — сказав Чуйко.

— Та про що тобі думати? Видужуй краще.

— А може, я хочу роздобути для тебе тих купонів.

— Ой горе моє! Лягай уже, вкрию, а то ще застудишся. Поглянув би на себе — як з хреста знятий. Тобі вже ні купонів, ні пупонів, а здоров'я б!..

19

Ролі змінилися. Досі Оксана вела, сказати б, паралельне існування з доктором Алею, тепер господиня "Затишку" стала господинею повноправною, а Оксана лежала повержена, переможена, нездатна поворухнути бодай пальцем.

Мов повстина, кинута біля дверей, щоб витирали об неї ноги.

І, хоч лежала на розкішному ложі доктора Алі, під балдахіном, ніби з арабської казки, а десь недалеко серед стогонів і зойків модуля Жака Тангі жебонів, мов ласкавий струмочок, голос доктора Алі, Оксана відчувала себе повстиною для витирання ніг, а не вільною особистістю, розумною й рішучою жінкою, представницею всемогутньої судової влади, третьої влади незалежної України.

— За моїми розрахунками, ви вже прокинулися і можете чути мої слова, — долинув до Оксани голос доктора Алі, — вважайте це за велике щастя, бо я могла й не дарувати вам такої ласки, могла б просто вбити вас і утилізувати ваші останки так, що ніяка прокуратура не знайшла б од вас навіть атома…

(Цікаво, де вона: в своєму кріслі-гнізді чи присіла на мармуровому бережку водограю, посеред якого…)

— Можна було б вчинити ще інакше. Здійснити над вами насильницький експеримент, з тих, що їх пропонували радянські псевдовчені, розробляючи так звані "закриті теми". Тобто зробити вам невеличку трепанацію черепа (у мене тут є ще й операційна, якої я вам передбачливо не показала) і вживити у ваш мозок мініатюрну електронну штучку, завдяки якій можна було б керувати всією вашою поведінкою. Як вам така перспектива? Або ще простіше: зробити вам лоботомію, тобто усунути якісь частки мозку, щоб ви стали напівлюдиною-напівтвариною. Перспектива ще привабливіша, неправда? Але все це примітив і кам'яний вік!

(Цікаво, який у неї сьогодні день і що вона п'є? Зміїну отруту?)

— Ми діємо іншими способами. Як казав вождь: ми підемо іншим шляхом! Скажімо, треба було обезвладнити вас, мила Оксано, вгамувати вашу агресивність. Нічого простішого! Один укольчик у ваші чудово сформовані сідниці — і ви повертаєтеся в стан передродової дебільності!

Але я, цінуючи ваш інтелект, подіяла на вас суто інтелектуальними засобами — і от ви лежите, смирна, як агнець Божий!

Середня кількість слів, якими послуговуються при командах усіх армій світу, сміхотворна й, коли хочете, жахлива: всього-на-всього сто два слова!

Сто два слова! І що там усі науки, філософії, мистецтва, геніальні уми, розсипища мудрості, спалахи талановитості! Досить ста двох слів для команди — і ми знов виколемо очі Гомеру, відріжемо язик Ціцерону, оглушимо довбнею Гегеля, віддамо в будівельні війська Шевченка, вхопивши за босу ногу, як радив Маяковський, потягнемо по булижнику бородою Льва Толстого. Сто два слова команди — і пустять прахом усю планету! І на все й про все — досить ста двох слів!

Тому мені смішно, коли ви, прекрасна Оксано, тужите над долею тих, кого буцімто новітня леді Макбет доктор Аля прагне перетворити на сліпі знаряддя московських (чи там яких іще) генералів, на таких собі інтернаціональних зомбі, на сліпі знаряддя найпонуріших сил. Ваша туга запізніла, сердешна Оксано! Все те, в чому ви хотіли б мене звинуватити, вже давно здійснене ще з часів Александра Македонського, персидських царів, троянської війни, і далі, далі, далі… А ми пішли іншим шляхом. Генна інженерія обіцяє нам виростити покоління нових людей, можливо, ідеальних. Але це буде потім. Треба ще довго ждати. Ми ж використовуємо, сказати б, наявний людський матеріал. Вдосконалюємо його, доводимо до ідеальності, а це означає: ідеальне використання людського мозку, цього великого дару космічного океану Бруно.

(Цікаво, чи в тебе в самої в твоєму акуратному черепочку мозок, чи тільки статева залоза, Lasciata, sed non satiata[5], і ти заради її задоволення ладна розкроїти черепи всіх чоловіків на світі і влити туди свою жовч, ненависть і отруту!)

— Ви чомусь вирішили, ніби ми з бідним генералом Сосиним намірилися виростити з майора Чуйка якесь страховисько, монстра, Дракулу для сліпих убивств і нищень. Але це ж смішно! Коли для команд солдатам досить лише ста двох слів, то способів убивства людей існує тисячі! Тільки в китайців існувала кара, що так і звалася: тисяча смертей! А космічна енергія Чуйкового мозку повинна бути використана лише на благо людству, для санітарних цілей, коли хочете! Ви чули, сподіваюся, як після провалу кремлівського путчу ГКЧП один за одним покінчили з собою два керуючих справами ЦК партії — діючий Кручина і вчорашній — Павлов, а слідом за ними — відповідальний працівник зарубіжного відділу ЦК, що мав справу з партійними фінансами в зарубіжних банках? Ви звернули увагу, що всі вони жили в тому самому (номенклатурному, звісно ж!) будинку і покінчали з собою в однаковий спосіб: сторч головою з балкона. Звідки й чому така вбивча одноманітність? Дуже просто: це був жарт генерала Сосина. Цих людей треба було усунути для спокою в суспільстві. Генерал приїхав до мене, і ми довго радилися. Майор Чуйко перебував у сомнамбулічному стані, з допомогою сконструйованих мною приладів я могла керувати діями його мозку як завгодно. Ви так мене зненавиділи за ці кілька днів, люба Оксано, що вважаєте, ніби я здатна сконструювати хіба що "лібідозний стимулятор" з студентсько-кавеенівських жартів, але насправді в мене було й дещо серйозніше. Отже, ми довго радилися. Досить було показати напівпритомному Чуйкові фотографії цих людей і дати відповідну команду його мозкові — вони всі просто вмерли б у своїх постелях від інфарктів або інсультів, і нема мови! Але ми звикли, що в постелі вмирають тільки кремлівські генсеки, а де і як вмирати їхнім лакизам і підніжкам? "Привілеї! — сказав генерал Сосин. — В народі тільки й мови про партійні привілеї, давайте скористаємося з цього. Я пропоную на вибір аварію на "мерседесі", пожежу на урядовій дачі, отруєння зернистою ікрою. А які ваші варіанти, доктор Алю?" Ясна річ, генерал Сосин був примітивний навіть у своїх найпонуріших жартах, "Ви надто поганої думки про наш народ, — сказала я йому, — машини, дачі, ікра — це просто вульгарно! Треба брати вище. Скажімо, в усьому світі практично для всіх приступні басейни і тенісні корти. Щоправда, за це треба платити. Але в нас для простих людей ні басейн, ні теніс не доступні ні за які гроші, для начальства ж

безкоштовно і без обмежень. Особисто я вибрала б басейн. "Сторч головою з вишки! — зрадів генерал. — Геніально! Я привіз відеоролики з особистого життя цих діячів, ми змонтуємо тільки сцени їхніх купань у басейнах і запакуємо все це в мозок вашого майора!"

Сказано — зроблено! І ви могли переконатися, строга хранителько законів, як один за одним кидалися вниз головою в уявний басейн небажані свідки минулих партійних розкошів.

Невже й після цього ви скажете, що доктор Аля вирощувала в потаємних київських закладах сліпих убивць для Кремля?

(Цікаво, куди ж стрибатимеш вниз головою ти сама? В оцей басейник для модуля Тангі? А чи не занадто він мілкий для цього?)

20

Наради для поради. Рада була вже в запорізьких козаків і в древньому Києві за князів та на вічах народних. Комуністи звели всі наради до накачок і стукання по голові. Іваненко не виконав — стук його по голові! Петренко недовиконав — стук і його! Сидоренко ще тільки збирається виконувати? Стук, стук, стук! У незалежній Українській державі все повинно бути інакше. —

Генерал Кущ запросив до себе прокурора Повха, майора Винокура і представника військової прокуратури Шумила справді для наради і поради, і питання, яке поставив перед усіма й перед самим собою, звучало так: "Що будемо робити?"

Власне, для перших трьох це питання стосувалося вже й не майора Чуйка, якого конче треба було затримати, ізолювати, знейтралізувати, знешкодити, а Оксани, яка мимоволі стала заложницею в руках доктора Алі. Про майора Чуйка було забуто. Але Шумило з військової прокуратури

повернув їх до початків цієї справи, показавши, яких небажаних розмірів вона набуває.

На Україні, як залишок від учорашньої комуністичної імперії, дислокувалося майже мільйонне військо, яке сьогодні вже не було вчорашньою тупою монолітною масою, а розокремлювалося, розчленовувалося, керуючись політичними й національними симпатіями, внаслідок чого значна частина солдатів, офіцерів і генералів приймала присягу на вірність Україні, інші хотіли повернутися до своїх національних держав і присягати їм, ще інші самі не знали, чого вони хочуть, вони ще сподівалися на збереження отого вчорашнього моноліту з маршалами й адміралами, з Москвою, Кремлем і Горбачовим. Тому звичайне розпорядження про затримання майора авіації викликало ефект люльки бравого солдата Швейка, яку він припалив, стоячи на посту коло порохового складу. Ті, що не хочуть приймати присяги, ловлять усіх майорів, підполковників і полковників, які присягу прийняли, а ті, хто прийняв присягу, платять своїм супротивникам тою самою монетою. Процес загрожує набути лавинного характеру. Справжнього майора Чуйка ніде ніхто не бачив, але всі твердять, що саме вони його затримали, і грозяться прислати до Києва. Завтра ми можемо мати тут цілі сотні так званих майорів Чуйків, а що буде позавтра?

— Це вже ваш клопіт, як навести порядок у військах, — буркнув прокурор Повх, — а от хто мені скаже, де моя співробітниця Оксана Винокур, хотів би я знати!

Де Оксана, добре знали і генерал Кущ, і майор Винокур, але, як її звідти видобути, не знав ніхто.

Щоправда, прокурор Повх і тут захотів бути оригінальним.

— Я дам санкцію на арешт цієї проклятої доктора Алі! — заявив він. — Вона викрала мою співробітницю і фактично вимагає за неї викупу цим майором-льотчиком. Це рекетирство!

— Цікаво, кому ви дасте санкцію? — спитав Винокур.

— Як кому? Своїм службовим особам!

— І як вони її здійснюватимуть?

— Пошлемо наряд міліції і…

— Куди? Ви чули, що доктор Аля недоступна не тільки для вашого наряду міліції, але й для всіх сил земних і небесних, для радіації, нейтронного й космічного випромінювання?

— Послати ОМОН, зрештою, оту вашу хвалену "Альфу"! У вас же, сподіваюся, є своя українська "Альфа"? Хай розтрощать те прокляте гніздо і видобудуть звідти вашу Алю, чи як там її!

— Не так усе просто, прокуроре, — зауважив генерал Кущ. — Про злочинність намірів доктора Алі ми можемо тільки здогадуватися, а здогади — це ще не підстава для будь-яких рішучих, надто репресивних дій. Далі. Ми й досі не змогли встановити, кому належав загадковий Центр доктора Алі й кому належить він сьогодні. Єдине, що ми знаємо: до України він має відношення тільки географічне, точніше, територіальне. Навіть звичайний телефонний зв'язок іде через Москву.

— Цікаво, що сказали б у Москві, довідавшись про існування в районі Арбату таємного центру, який належить Україні і до якого можна подзвонити тільки через Київ? — сказав Винокур.

— Імперія розпалася, а її метастази зосталися, — зітхнув генерал Кущ, — і ось нам подарунок на Новий рік!

— Я б за цю вашу Алю-Малю і мізинцем лівої ноги не поворухнув, аби не моя найцінніша співробітниця! Та ще цей майор з його головою!

Гіперболоїд інженера Гаріна! Кого ж нам ловити? Майора авіації чи доктора Алю? — сказав прокурор Повх.

— Ловити треба втрачений час, втрачені можливості і втрачені надії, — зітхнув генерал Кущ і сумовито поглянув на учасників наради.

Тільки в майора Винокура голова ще не була побита сивизною, а в обох прокурорів, у генерала і в майора Скирди, який, поштиво горблячись, нотував усі цінні думки присутніх, голови біліли від піни і шумовиння невблаганного і невдячного часу, існування якого доктор Аля взагалі заперечувала, великий Ейнштейн висунув гіпотезу про його трагічну й неминучу викривленість, а академік Сахаров — про поворот стріли часу. Куди?

21

Чуйкові треба було вправитися до обідньої перерви. Бо Галка прибіжить із санаторію, щоб погодувати свого немічного постояльця і підтопити грубку, і, коли не застане Чуйка… Ну, він зробить усе, щоб встигнути.

Вчора міг сказати їй, що вже все минуло, він здоровий, акумулятори зняті з підзарядки, готовий до виконання і хоч одразу зайняти готовність один. Але передбачливо змовчав.

Удосвіта, коли Галка збиралася на роботу, теж удав, що спить. Але, щойно вона вибігла, щоб устигнути на автобус, він теж зіскочив з ліжка, зробив фіззарядочку, перевіряючи слухняність м'язів і сув'язів, тоді, як був у білизні, пішов до холодної комірчини, щоб забрати свій одяг. Йому пощастило: крім його обмундирування і Галчиних речей, Чуйко знайшов у комірчині ще й чимало чоловічої вдягачки. Чи то від Галчиного діда, чи від її чоловіка-шофера, бо все було досить капітально засмальцоване.

Він знайшов підходящу куртку, оббейкані штанці, сорочку, стару шапку. Була і взувачка, але розміри не підходили, довелося взувати свої офіцерські ботинки. Не біда! В комірчині він знайшов і господарську сумку. Таке собі чортзна-що з синтетики. Якраз для задуманої операції.

Грошей, звісно ж, ні копса, але навіщо йому гроші? Не знав, як замкнути будинок, та, подумавши, махнув рукою: а що тут замикати? Його офіцерський кашкет та сині діагоналеві штани з голубим кантом?

Електрички йшли на Київ напхані напхом, як у Японії. Хоч став, як у Японії, на кожній платформі хлоп'ят, щоб утрамбовували людей у вагонах. Хлоп'ят Чуйко побачив і на ірпінській платформі, але не для утрамбовування вагонів, а для насильства й наруги над беззахисними бабусями й дівчатками-школярками, яких ці представники сильної статі нахабно відштовхували від вагонних дверей, пхаючись туди самі.

Чуйко вирішив випробувати свою силу, приплющив на мить очі, увійшов у нахабний дух отих курточників і кросівочників і постукав ними об платформу. Платформа була з товстого бетону, тому постукування вийшло глухе, без звуку, але доволі ефективне: хлоп'яги, мов вражені стовбняком, заціпеніли біля дверей, а дві бабусі, кілька школярок і Чуйко вільно пройшли до дверей.

У Святошині Чуйко пересів на метро, у вагоні опинився поряд із солідним чоловіком у дорогій шапці і в барвистому імпортному кашне і мав необережність спитати його, де в Києві банк.

— Банк? — підозріло глянувши на свого засмальцьованого сусіда (шофер? тракторист? сантехнік?), перепитав чоловік у дорогій шапці. — На Банковій вулиці.

— А Банкова вулиця де?

— Там, де банк.

Розмова — пальчики обсмокчеш! Майже армійський гумор. Хоч Чуйкові сьогодні було не до гумору. Він вторгався в чужий простір, не знаючи наслідків, не дбаючи про наслідки, намагаючись не думати про наслідки. Він вторгався в невідомий простір, як в той, тепер уже мало не доісторичний, рік пілот Су-одинадцятого, піднявшись у повітря з аеродрому Раменського, вторгався в простір, де вже був учбовий літак з Юрієм Гагаріним і полковником Серьогіним, і ті, щоб уникнути зіткнення з Су-одинадцятим, різко кинулися вниз, зірвалися в штопор і не змогли вийти з штопору — врізалися в землю. Він вторгався в чужий простір, як у далекому тепер вісімдесят третьому військовий льотчик Осипович пішов напереріз корейському лайнеру з 269 пасажирами на борту і, як на учбових стрільбах, збив його одною ракетою, пам'ятаючи тільки те, що лайнер вторгнувся в наш повітряний простір, і зовсім випустивши з виду, що він, Осипович, вторгається в життя і смерть 269 чоловік на борту і ще тисяч їхніх рідних, близьких і знайомих.

Може, це доля всіх льотчиків?

На станції "Хрещатик" Чуйко спитав у чергової по перону, як йому добратися до банку. Та махнула рукою:

— Ескалатор на вулицю Жовтневої революції.

Що ж, Жовтнева революція, як, здається, і всі інші революції в історії, завжди починалися з грабувань і експропріацій. Сам Ленін нальотчиком не був, зате плодами їхньої діяльності не гребував. Зате товариш Сталін був усім. "Кто был ничем, тот станет всем…"

Банк Чуйкові сподобався. Дореволюційна будівля. Багатство. Казка. Двері під кам'яними колонами, як у храм. Перед дверима походжає страж порядку: чорний кожух, чорні валянки, чорна шапка, біла кобура на білому поясі, радіостанція "вокі-токі" — все чин чином!

— Ану ж, козирни робочому класу! — безмовно звелів йому Чуйко.

На подив людей, що входили й виходили з банку, міліціонер застиг у стійці "струнко" й козирнув засмальцьованому роботязі з господарською сумкою в руці.

В самому банку було строгіше. Коло дверей було вже два міліціонери, у залі серед відвідувачів майоріло ще кілька сіро-синіх постатей, тому Чуйко, щоб не випробовувати судьбу й не дражнити гусей, примкнув повіки і постукав міліціонерами по банківській підлозі, вистеленій візерунчастими керамічними плитками. Він постукав ними, як пішаками об шахову дошку, і вийшло цілком пристойно і доволі переконливо.

"Сигналізація!" — згадав Чуйко і вивів з ладу всю сигналізацію і всі види зв'язку. До віконечок, за якими сиділи касири, що видають гроші (купони, а не гроші, купони, купони! — нагадав собі Чуйко), тягнулися вервечки черг, Чуйко обійшов усі віконечка і всі черги, вибрав касира чоловіка, безперешкодно підійшов упритул до дерев'яного бар'єра, подав касирові свою сумку.

— Накладіть сюди купонів. Грошей не треба.

Коли касир зробив непомітний, як йому здавалося, порух, щоб натиснути кнопку сигналізації, Чуйко заспокоїв його:

— Не треба. Сигналізація не діє. Взагалі не діє ніщо. І ніхто. Погляньте.

Касир глянув: справді завмерло все. Німа сцена, як у "Ревізорі" Гоголя. Касир був запеклий театрал. Пам'ятав ще Бучму, Шумського, знайомий був з Наталею Ужвій. Які люди! Боже, які люди! Тепер таких немає і вже ніколи не буде. Зате, бач, є грабіжники, яких ніколи ще не було і чи й будуть ще. Тут, мабуть, не один оцей тракторист, а ціла мафія!

— На повну сумку в мене, мабуть, не вистачить, — сказав касир.

— А мені й не треба повної сумки. Покладіть трохи — і досить. І більше дрібних, будь ласка.

Грабіжник таких здібностей і такі мізерні запити, та ще й "будь ласка" на додачу? Касир уже й сам не знав, де він: на своїй роботі, в банку, чи в театрі. А що наше життя? Театр!

Чуйко безперешкодно вийшов з банку, в кіоску на розі Банкової і вулиці Жовтневої революції купив кілька газет, акуратно прикрив пачки купонів (гарні барви — бірюза, фіалка, гранат, постать стрункої дівчини з розлітайкою за спиною, як на пам'ятнику Шевченку в Москві, і Київська Софія з її задумливими банями серед типово асигнаційних бароккових візерунків, щедро накручених не дуже вправним художником), попрямував до метро.

Буркнувши, як і перед тим у Святошині, "постійний", через турнікет біля чергової пройшов на перон, доїхав до Святошина, квитка на електричку, звісно ж, не став брати (якийсь чудик розмінює дорогоцінні купони на копійчаний квиток!), до Ірпеня добрався навіть швидше, ніж планував, і тепер спокійно міг ждати Галку.

І тільки коли готувався для маскування залягати в постіль, побачив засунуту під подушку записку, якої не помітив вранці.

"Васю! — писала Галка. — Пробач, не буду на обід, бо сьогодні заїзд нового контингенту. В термосі бульйон, в каструльці котлети й каша. Поїж і поспи. Цілую. Твоя Г.".

Він усміхнувся "твоїй Г.". В установі доктора Алі всіх піддослідних братців-кроликів, його так само, теж звали "контингентом".

Увечері він зустрів Галку при повному параді: в мундирі, поголений, начищений і надраєний. Виструнчившись, жартівливо відрапортував:

— Готовий до виконання нових відповідальних завдань!

Галка від радості заплакала, і він насилу вспокоїв її.

У вечірніх телевізійних вістях про пограбування Національного банку України не було й півслова. Те саме на ранок, і протягом наступного дня, і знов увечері. Мовчали мов їм позаціплювало, і Чуйко зрозумів: його теорія справджується. Тепер можна відкриватися перед Галкою.

Після вечері він почав здалеку:

— В тебе на автобус який квиток?

— Постійний.

— Можеш показати?

— Та нащо воно тобі? Може, хочеш завтра в санаторій приїхати? Візьми грошей, купиш собі хоч і десять квитків.

— Постривай. Тут не про це. На електричку в тебе не завалявся часом квиточок?

— На електричку? Мабуть, десь у пальті, може, й є. До діда в Тетерів їздила, трави тобі привозила.

— Покажи.

Вона пішла до комірчини, принесла йому паперовий прямокутничок. Чуйко глянув: порядок у танкових військах, в авіації також.

— Бачиш? — показуючи на обидва квитки, спитав він Галку.

— Та що тут бачити? Квитки як квитки.

— Ну гаразд. Якісь гроші в тебе знайдуться? Троячка, п'ятірка, півсотня, що там є.

— Півсотня? Де вона в мене візьметься!

— Ну, звичайний руб. "Подделка преследуется законом".

— Руб є. І троячка.

— Ну, от. І на грошах, і на цих квиточках, на квитку до кінотеатру, на лотерейному білеті, на всіх грошових документах, одне слово, що ми обов'язково маємо? Скрізь стоїть номер. Бачиш?

— Бачу.

— А на грошах, як і на облігаціях та лотерейних квитках, ще й серія. Згадай, як перевіряємо таблиці виграшу: номер сходиться, а серія ні. Або навпаки.

— Та воно ніколи не сходиться!

— А тепер візьми отой купон, що дала мені позавчора. Знайди на ньому номер.

Галка перевертала купон і так і сяк, але ніякого номера не було. Написано: три карбованці. Національний банк України, — гарні малюнки, колір приємний, але номера ніякого.

— Може, це тільки на трьох карбованцях? — висловила вона припущення.

— На трьох карбованцях? Ось тобі десять, двадцять п'ять, сто карбованців. Є тут якісь номери?

— Васю! — перелякано розширила вона очі. — Звідки в тебе стільки купонів?

— Звідки — це потім. Я тебе питаю; є номери?

— Та нема, нема! А купони? Де ти їх набрав? Я ще на сто рублів і не бачила.

— Начфін нашої дивізії приїздив. Видав мені платню. За вредність, за висотність, за нову техніку і за, — він зареготав, — і за доктора Алю з її московським генералом!

Але Галці було не до жартів. Де взяв, звідки такі купони, як же це так?

— Сядь біля мене і заспокойся, — звелів їй Чуйко. — І послухай, що я казатиму. Є закон, який діє в усьому світі: грошові документи — від копійки до мільйонів і мільярдів — обов'язково мають на собі номери, а іноді ще й серії. На трамвайному квитку — і то є номер. А на українських купонах — нічого. А це ж гроші. Хай тимчасові, але гроші, на які сьогодні можна закупити все, що є в магазинах, а то й набагато більше. Купони без номерів, отже, їх можна випускати скільки завгодно, можна красти ящиками, контейнерами, вагонами, можна роздаровувати всім родичам і друзям, можна гребти лопатою до себе й від себе — обліку ніякого. Було й нема, і нічого нікому не доведеш. Тоді що ж? Тих, хто таке зробив, треба негайно виганяти з роботи, знімати з найвищих постів і судити просто на площах, на морозі, привселюдно. Розумієш?

Вона мовчки кивнула головою.

— Тому питати мене, де я взяв кілька цих папірців, — смішно. Яка різниця? Поки я тобі показував три папірці, якийсь відповідальний товариш (тепер вони всі стали панами!) міг украсти мільйон, десять, сто мільйонів, підігнати до банку КамАЗ із причепом і завантажити його купонами — ніхто не спохопиться, бо полічити ці безномерні папірці незмога. А про справжні гроші як кажуть? Гроші лічбу люблять. Тут же, виходить, як у Греції чи в Римі: гроші не пахнуть. Ну, Галко? Ти вловлюєш?

— Що ж тут вловлювати, Васю, що вловлювати? — збентежено прошепотіла вона.

— Піди в комірчину і знайди там сумку. Така сіренька, їшачої масті.

— Це ще мамина.

— Ну, от. Принеси її сюди.

Вона пішла, принесла, поставила біля його ніг. Ще нічого не знала, але руки їй дрижали, дрижала всім тілом.

— Зніми оті газетки, — звелів Чуйко.

Вона підняла тільки краєчок газети "Правда" і зойкнула:

— О Боже! Що це? Це ж ти…

— Вкрав? Та ні. Заспокойся. Я ж тобі все розтовмачив. Украсти купони не можна, бо вони ж не піддаються обліку, раз без номерів. їх можна просто брати — от я й узяв…

— Я віднесу це, — безтямно белькотіла Галка, — оце зараз і віднесу… в міліцію… Не знаю, куди, а віднесу… Тут же он скільки! О Боже, Васю, що ж ти наробив?

Він підвівся, обняв її за плечі, пригорнув, став обціловувати їй голову, лице. Ще вчора так обціловувала його Галка, щоб зцілити, тепер він повинен зцілити її, але не тіло, не плоть, а її дух, над яким тяжіли тисячопудові моральні заборони.

— Не плач. Галко, — втішав жінку Чуйко, — я ж не задля користі. Не знаю навіть, скільки тут: тисяча, сто, півмільйона? Я просто хотів їм показати, що вони роблять. Ти ж помітила: ні по радіо, ні по телевізору — ні слова про це. В газетах теж, мабуть, нічого. Ти ж не чула нічого в автобусі, в санаторії? Ну, от бачиш. І не скажуть, все приховають, сподіваючись, що народ дурний і не збагне, в яку аферу його втягнули. А народ не такий дурний. Що ж, ти думаєш, оце тільки я помітив, що купони без номерів? Та тисячі цілі, і вже багато хто зробив висновки. Ну, Галко, заспокойся!

— Я… я спалю їх! — прошепотіла Галка.

— Спалиш? Ну, як хочеш. З сумкою?

— І з сумкою!

— Я допоможу. Ну, пару пачок про запас залишу, — положено ж мені за висотність і за доктора Алю? — а решту пали! Хай воно все йде димом!

22

У відомстві Валерія Винокура після здобуття Україною незалежності сталися великі зміни, але одне лишилося беззмінним: як у всіх колишніх детективах, тут могли спати на посту лише підлеглі, генерали ж не спали

ніколи і першими помічали ту нитку, потягнувши за яку можна розмотати весь клубок.

Винокурів генерал теж не спав і, хоч, здавалося, вже й забув про справу, доручену майорові, знов, як і тоді, після Нового року, коли прислав сталінського смершівця, вирішив підкинути свіженької інформації.

Він подзвонив по внутрішньому телефону, поцікавився Винокуровим самопочуттям і тим, як іде служба, а тоді несподівано спитав:

— А як там так звана доктор Аля?

— Не можемо добратися до неї, — розгублено відповів Винокур. — Я вже думав: може, попросити електронщиків з наших технічних служб…

— Боюся, що й електронщики не поможуть. Вона ж там так засургучилася, що сам Господь Бог безсилий. До неї треба добиратися інакше. Нетрадиційними методами. Рикошетом. Ось товариш з Київського метробуду, я попрошу його зайти до тебе, порадьтеся.

Метробуд і доктор Аля? Може, це вони споруджували її "Затишок"? Хтось же все те будував, чорти його бери!

Інженер Заремба, зовні мовби сонний і байдужий чолов'яга, вразив Винокура фантастичною відданістю обов'язку, так ніби він народжувався не в хрущовсько-брежнєвську епоху наплювательського ставлення до всього на світі, а вискочив з першої сталінської п'ятирічки, коли ще були дурні, які вірили в ідею.

Заремба керував прокладанням тунелю для нової лінії метро від головного вокзалу, попід Батиєвою горою до Совських ставків і далі на Теремки-два. Треба було проходити річку Либідь, під її руслом

наштовхнулися на потужні пливуни, довелося застосувати прохідницький щит. Ну, це і морочливо, і дорого, і…

Винокур пильніше поглянув на інженера. Зовні чоловік ніби й викликає довір'я, але говорить таке, що мимоволі починаєш думати про отого побитого склерозом смершівця, який патякав отут про свої нічні зустрічі саме з тим розшукуваним льотчиком.

— Одну хвилиночку, — ввічливо промовив Винокур, — ви сказали: траса метро від вокзалу до Батиєвої гори і далі… Але ж така траса не значиться ні в яких перспективних планах Київського метробуду. Як вас розуміти?

— Десятка, — сказав Заремба.

— Тобто?

— Ну, у вас була "дев'ятка"[6], а в нас "десятка". Десяте управління метробуду. Спершу, ще за Сталіна, створили його в Москві для прокладання секретних трас метро, тоді й у Києві. Ніхто й не знав нічого. Тільки Політбюро та хтось там з уряду. У нас воно й не дуже. Так собі — паралельні траси, якісь там вузли. А від вокзалу під Батиєву гору — це дає глибину. У нас і так завдання було: тунелі на 180 і глибше метрів, а пустити під гору, то це ще. пару сотень метрів, ніяка бомба не візьме. Ну, а далі — до Теремків, а може, й до нового аеропорту, він же планувався десь під Обуховом…

— Так можна було прокладати тунелі й до самої Одеси? — скептично примружився Винокур.

— А нам що? Аби асигнування. А тут же як вийшло? Як почав Горбачов оту перетряску, то ми вже й не знали, чи ми є, чи нас нема, чи вриватися нам далі в глину, чи плюнути на все…

На додачу до всього за Либіддю натрапили на якусь бенерю — нічим не вгризеш, а тут вся оця свистопляска з бюджетами, з цінами, з реформами, асигнування припинилися, хлопців довелося забирати з тунелю, перекидати на пускові об'єкти. А тунель — на консервацію. Ну, місяць, два, три… А що таке прохідницький щит? Це ж агрегат, як, для прикладу, ракетний крейсер з Чорноморського флоту. Про Чорноморський флот тільки й чуєш, а про їхній щит — ніхто нічого. Та й хто про нього знає? А на Зарембі щит вроді висить. Після Нового року інженер зазирнув туди ще раз. Узяв найдосвідченіших метробудівців, спробували вгадати: на що напоролися? Ну, не камінь, не залізо, ніщо його не бере, алмазний бур тільки вгинає цю чортівню, а тоді відлітає, як волейбольний м'яч від сітки або оті спортсмени, що стрибають і підскакують на сітках, як їх?

— На батутах, — підказує Винокур.

— От-от, саме ефект батута. Вгинається аж під саму Батиєву гору і спружинює, як ота китайська рогатка, яку натягувало сто мільйонів китайців, коли запускали першого китайського супутника. Ані вгризеш його, ні дряпнеш, ні відколупнеш хоч шматочок. Заремба вирішив, що напоролися вони на якийсь секретний об'єкт, але ні в міськраді, ні в Кабінеті міністрів ніхто нічого не знає. Питали військових, може, щось оборонне? Ні, не знають. До Патона. Може, наука? І Патон не чув. Тоді куди? До безпеки. Вона коли й не командує тією чортівнею, то хоч має якісь відомості.

— Генералові ви це розповідали? — спитав Винокур.

— Розповідав.

— І що він?

— А нічого.

— Чому ж ви вважаєте, що майор може знати більше, ніж генерал?

— Та це, мабуть, не я так вважаю, а ваш генерал.

— Ну гаразд. У вас є хоч шматочок тієї породи?

— Сказав же: ні відколупнути, ні дряпнути.

— І вгинається?

— І вгинається. Наче бурдюк з вином. Або гумова грілка з самогоном.

Інженер Заремба був досвідчений чоловік. Такі мальовничі порівняння. Бурдюк. Грілка. Трохи нагадує щось з хвастощів доктора Алі. Вона хвалилася, що "Затишок" обладнаний космічним захистом вищого порядку. Може, це і є той захист? Обклалася якимись "грілками" і чхає на все?

— Що там над вашою проходкою? — спитав Винокур.

— Якийсь ветеринарний центр. Стоять мордовороти, на територію не пускають і говорити теж не хочуть.

Служба генерала Куща. Він вчасно розпорядився, щоб узяти об'єкт під охорону.

Винокур гарячково обдумував почуте. Поки інженер Заремба тут, треба прийняти якесь рішення. Але яке? Де його шукати? За що зачепитися? Бурдюк. Гумова грілка. Вино. Самогон. Рідина. Припустимо. Все це має своє призначення. Перевезення, перенесення, зберігання. Як перевозять після авіаційної катастрофи "чорну скриню" із записами службових перемов екіпажу й землі? Перевозять компетентні органи для компетентного вивчення і для компетентних висновків, у гумових мішках

з дистильованою водою. Припустимо, що підземне сховище доктора Алі обкладене чимось подібним. Величезні гумові мішки з дистильованою водою. Для захисту всіх ступенів і всіх можливих модифікацій. Дистильована або й звичайна вода — може бути. Гумовий мішок? На якісь аморфні структури, не гумові, звичайно, а… Невідомий матеріал. Нетрадиційна речовина…

— Як вас шукати? — швидко спитав Винокур. — Телефони: робочий, домашній?

Заремба дав йому телефони.

— Я вам подзвоню. — Винокур уже знав, де треба шукати.

Десь у Києві є академічний інститут нетрадиційних матеріалів, установа таємничіша за службу безпеки, директор інституту жив усі ці роки з головою, поверненою в бік Москви, бо звідти йшли всі замовлення і текли всі блага і ріки в кисільних берегах. Вчену братію підібрано директором теж відповідно: працювати тільки на космос та на оборону, ракети, підводні човни, творити матеріали, яких не зміг сотворити сам Господь Бог, викомбіновувати в своїх засекречених алхімічних лабораторіях сполуки, що не горять у вогні, не тонуть у воді, не бояться ударів, вибухів, радіації, самого чорта-біса! Винокур трохи чув про цей загадковий інститут (черево й голова в Києві, а шия в Москві!), чув захвати, ахкання і прицмокування язиком від тих своїх колег, що займалися наукою, але сам ставився до всіх чудес спокійно. Коли вже вони здатні творити якісь чудеса, то чом би їм не дати нашим бідним селянам які-небудь надтверді (або й вічні) матеріали для лопати, борони або найпримітивнішої сапки? Або знайти легкий замінник броні, щоб наші хлопці, яким доводиться надягати незграбні бронежилети, не відчували себе так, ніби в них на шиї висить баштовий люк од танка Т-72.

Та все це "думки на сходах".

Своєму начальству про намір побувати в інституті нетрадиційних матеріалів Винокур так чи інакше повинен доповісти. Це службовий обов'язок, до того ж начальство домовиться з директором інституту, інакше туди й носа не просунеш — чи ти майор, чи генерал-майор служби безпеки України.

Але як бути з генералом Кущем? Відомство зовсім інше, хоч зав'язані в тісній справі. Інженера Зарембу знайшов не Винокур і не люди генерала Куща, а генерал служби безпеки. Отже?

Винокур вирішив: буде якийсь успіх з його підприємництва, поділиться і з генералом Кущем, і з прокурором Повхом. А з нічого — і немає нічого.

Директор інституту виявився зовсім не тим занудливим академіком, якого малювала Винокурова уява. Високий, худорлявий чоловік, ввічливий, терплячо-уважний, з усього видно, страшенно засмиканий і смертельно втомлений від багаторічного стояння навшпиньках перед всемогутніми московськими генералами, директор уважно вислухав Винокура, трохи подумав, тоді промовив:

— Точно не можу сказати, але, здається, ніби щось схоже було.

Винокур розгубився:

— Як же так? Ваш матеріал, а ви…

— У нас таке буває. Ми розробляємо, а тоді воно від нас відпливає. Куди? Питати не положено.

— Але ж це щось абсолютно унікальне, судячи з інформації метробудівців.

— У нас все унікальне. Коли хочете, можете поговорити з розробником.

— Буду надзвичайно вдячним.

— Домовились.

Академік натиснув клавішу свого робочого комп'ютера, в прозорій кулі, що стояла на краю його столу, з'явилася чорнява молода жінка, так схожа на Оксану, що Винокур здригнувся (не інститут, а фаустовська лабораторія після того, як доктор Фауст продав душу Мефістофелеві!), директор неголосно спитав:

— Всесвітня бібліотека на місці?

— На місці.

— Що там сьогодні?

— Як завжди, "Божественна комедія".

— Пекло?

— Пекло.

— От і чудово. Тут у мене майор Винокур, проведіть його. Марино, до…

— До пекла? — засміялася Марина.

— До пекла.

Винокур сподівався побачити унікальні лазерні установки, електронні гармати і електронні мікроскопи, фантастичні лабораторії — храми з імпортним обладнанням на сотні мільйонів доларів, а його провели звичайним казенним коридором, відчинили дешевенькі казенні двері, за якими ховався не Мефістофель, не доктор Фауст і навіть не божевільний середньовічний (або "оборонно-комплексний" радянський) алхімік, а сором'язливий молодий чоловік, з дівочими рум'янцями на щоках, з білявим волоссям, ввесь якийсь ніби білий, просвітлений і навіть прозорий.

Вродлива Марина не стала затримуватися, їй треба було повертатися в академікову чарівну кулю, а господар кімнати підвівся, подав Винокурові руку.

— Литвинець.

Прізвище йому пасувало. Не Литвин, не Литвиненко або Литвинчук, а саме Литвинець. Все зменшене: постать, голос, прізвище.

— Я щодо матеріалу, який ви розробляли, як сказав мені академік.

Сказати правду... Винокур не дуже вірив, що цей рум'яноликий хлопчик міг розробити штуку, якої не бере навіть алмазний бур. Тому й вирішив одразу брати бика за роги: так чи ні?

Литвинець запросив Винокура сісти, сів сам, сором'язливо кивнув на товстелезну, чи не на цілу тисячу сторінок, книжку невеликого формату, що лежала розгорнена десь на середині.

— Оце гризу Данте. Італійське видання. Універсальна бібліотека Ріццолі. Мені привіз знайомий дипломат. Батюк. Може, чули? Тут в чому суть? Видання унікальне тим, що прокоментоване кожне слово Данте. Ось погляньте. На 428 сторінці надруковано всього один рядок з двадцять першої пісні "Пекла", а далі вся сторінка — це коментар. Це

п'ятий рів восьмого кола. Данте описує скелі, мости, каміння. Скажімо, згадується геліотроп. Але не квітка, що її кладуть до труни небіжчика, а чудодійна яшма темно-зеленого кольору з червоними крапинками. Ця яшма оберігає від отрути і робить людину невидимою. З висоти наших знань ми тільки іронічно усміхнемося, почувши про таку яшму. Але не все так просто. Треба вірити не науці, а поетам.

— Поетам? — Винокур забув на мить, чого він сюди прийшов, але принаймні не для того, щоб слухати цю беліберду про поетів, яких він терпіти не міг.

— Так-так, — ласкаво погладив томик Данте Литвинець. — Ви думаєте, наш інститут видав би хоч один новий матеріал, коли б не велика світова поезія? У нашого директора є англійське видання Біблії десь з середини дев'ятнадцятого століття. Там, як оце у Данте, прокоментовано кожне слово. Люди, рослини, тварини, будівельні матеріали, кедри ліванські і дуби васанські, червоні крини, які збирав сам Христос на рівнинах Галілеї, каміння, з якого збудовано храм Соломона. І до кожного поняття, предмета, події — малюнок. Унікальна річ! Вважайте, половину всіх наших божевільних ідей ми почерпнули звідти, а наслідки — самі знаєте. У Шевченка, скажімо, є слово "дулевина". "В дулевину себе закуй..." Знаєте, що це таке?

— Не маю поняття. Якась груша?

— Груша? Спеціальний сорт надтвердої сталі, яка йшла на виготовлення вогнепальної зброї! Всі вже давно забули і про ту сталь, і про те слово, а поет зберіг його для нащадків. Ви знаєте, як любив поезію академік Глушков?

— Щось ніби чув, — Винокур подумав, що нічого не вшкребе в цих хитрих нетрадиціоналістів. Директор навмисне відіслав його до цієї "Всесвітньої літератури" (надзвичайно влучне прізвисько, треба

визнати!), щоб йому тут пудрили мозок, поки він не витримає і втече ні з чим.

— Наш академік трохи наслідує Глушкова. Ну, йому не вистачає розмаху, але нічого. Принаймні мені тут ніхто не заважає.

Литвинець нарешті ніби виговорився, і Винокур мерщій виклав, з чим прийшов.

— Доктор Аля? Ви її знаєте? — Литвинець, здається, вперше побачив Винокура і навіть забув про свого Данте. — Це фантастична жінка! Вона привезла з собою якогось однорукого і одноокого типа, якого я одразу ж за своїми літературними аналогіями прозвав Симеоном Пищиком, бо він не говорив, а пищав, обоє обіцяли інститутові й мені золоті гори, а мені особисто ще й квартиру, тільки щоб я зробив те, що їм треба, ну, самі розумієте…

— Дали вам квартиру?

— Наздогнали і ще дали! Сімнадцять років живемо з дружиною в "гостинці". Дві кімнати, шістнадцять квадратових метри. Дванадцять метрів і чотири. Двоє дітей. Я, звісно, в чотириметровій. Площа моєї майбутньої могили.

— І що ж доктор Аля?

— Вона з'явилася тут і процитувала мені з "Мастера и Маргариты" нашого земляка Булгакова: "В белом плаще с кровавым подбоем, шаркающей кавалерийской походкой, ранним утром четырнадцатого числа весеннего месяца Нисана в крытую колоннаду между двумя крыльями дворца Ирода Великого вышел прокуратор Иудеи Понтий Пилат".

Тоді заявила: "Мені потрібний такий матеріал". — "Який? — спитав я. — Той, що з нього збудовано було палац Ірода Великого?" — "Нащо мені палац? Плащ! Ви ж чули: "кровавый подбой". Ось саме такий матеріал нам потрібен". — "Тканина — не наш профіль", — спробував відкрутитися я, тоді в мене вчепився Симеон Пищик і без будь-якої дипломатії порадив не викобенюватися, а слухати, що від нас хоче доктор Аля. А доктор Аля сказала, що в даному випадку ніякі тканини її не цікавлять, хоч вона й жінка, і плащ Понтія Пилата вона використала для метафори: суть і колір. Прокуратор — всемогутній повелитель Іудеї, отже, його плащ — мовби покров цієї всевладності, а кривавий підбій плаща — колір влади. Що цікавить її? Матеріал, яким вистелено Всесвіт. Не нашу Галактику, не близькі й далекі зоряні світи, а весь Всесвіт, весь космічний океан Бруно. Я спробував заперечити: там нічим не вистелено, там порожнеча. Вона ласкаво, так, знаєте, як душать вас шовковою вірьовкою, пояснила мені, що це не моє діло філософствувати щодо порожнечі, від мене ждуть конкретної дії і відповіді: здатен я виконати їхнє замовлення чи ні.

— І що?

— Вони прийшли не з порожніми руками. Не тільки колір, а й властивості цього космічного будівельного матеріалу, і навіть хімічний склад.

— Звідки ж вони могли знати те, чого немає взагалі?

— Вони виходили з своїх потреб. Завдання завжди базується саме на потребах. їм потрібна була еластичність, якої не зустрічаємо ні в природі, ні в виробах homo faber. Плюс універсальний будівельний матеріал, якого найбільше на землі.

— Тобто?

— Звичайний пісок. Сіліціум о два.

— І ви справді розробили такий матеріал?

— Три роки. Працювала ціла бригада. Принципи, технологія, все, що треба.

— Виготовляли де? Тут, у вас?

— Симеон Пищик забрав документацію і повіз до Москви. Документацію і доктора Алю.

— А ви ніколи не думали, що доктор Аля не в Москві, а в Києві, а ваш матеріал…

— Робоча назва "Космічна кераміка".

— А ваша "Космічна кераміка" — навіть ось тут, під вашим інститутом.

— Під нами немає навіть лінії метро. Не дотягнули сюди.

— Гаразд. Вам відомі всі технічні характеристики "Космічної кераміки". Від чого вона може руйнуватися?

— Практично ні від чого.

— А теоретично?

— Думаю, що при абсолютному нулі настане розпад.

— Це охолодження рідким азотом? Як четвертий блок Чорнобиля?

— Рідкий азот не дає абсолютного нуля. Це треба проконсультуватися в нашій кріогенній групі.

— Ви дозволите, коли виникне потреба, звернутися до вас іще?

— Будь ласка! Ви ж бачите: я на трудовому посту! Зараз усе розвалилося. Радянському Союзу кінець, оборонних замовлень немає, Байконур заростає полинами… Мене виручає Данте… Ви ж знаєте: дорога в пекло вистелена благими намірами. А які будівельні матеріали застосовано для благих намірів — ось питання! — А ви знаєте? — вже навздогін Винокуру вигукнув Литвинець. — Найдивніше те, що в англійській Біблії, про яку я вам казав, про плащ Понтія Пилата ніякої згадки. Ні коментаря, ні малюнка, нічого. Звідки ж міг узяти Булгаков?

"А звідки ти зміг узяти цю чортову космічну кераміку, за якою тепер ховається новітня київська відьма доктор Аля?" — подумав Винокур.

23

Печена картопля, дрібкова сіль, квашена капуста з нарізаною кружальцями цибулею і з олією — давно вже Чуйко не їв такого смачного! А може, проста ця їжа видавалася особливо смачною тому, що біля нього сиділа тітка Явдоха (викапана мати його Килина!) і маминим голосом говорила, говорила, говорила до свого єдиного племінничка, до Василька, до сироти-сиротятка-сиротиночки…

— Оце ж, оце ж, нічим тебе й угостити до ладу! Кабанчика вигодували, так закололи ж іще на Різдво, свіжини попробували, а м'ясо дід одвіз у Бахмач на базар, бо грошей же ж нема, а воно все дорого, а тепер ще дорожче, куди воно все йде, сохрани й помилуй? І сьодні оце дід устав удосвіта та на елептричку до Києва, бо пенсії нам, щитай, уже чотири місяці не платять, тільки й чуєш: "Нема налічних, Юльцин усе забрав!" Що воно за Юльцин, де він є? То був Сталін — кляли, Микиту дураком всі звали, з Брежнєва сміялися, що слова застряють у роті, а з Горбачова, що меле, як вітряк, а це якийсь Юльцин, хто його й знає… Тебе ж на похоронах мами твоєї Килини не було, прийшла теліграма, що в секретній командировці, а я їздила, хоч дід і не пускав, бо в мене ж

ремантізм у ногах, упадеш, каже, в степу і заєць хвостом над тобою не помахає… Дякувати Богові з'їздила. А люди кажуть, як загорілася ваша хата ні з того ні з сього і все вже й повиносили, а тоді мама твоя Килина як не сплесне руками: "Ой Боженьку, Василька ж свого забула, синочка ув огні!" Там твоя котографія під рушником у рямці, в усьому льотчицькому, такий же красивий, як твій батько Василь був, а мо', ще й красивіший… Люди її й не пускали, а вона вирвалася, та в саме полум'я, а тут стеля завалилася… А ховати маму твою із району приїхали, виступали, кажуть: велика трудівниця, а син її доблесний воїн, і оцей — як його? — тер… тернаціональний долг і всі долги наші… Ну, й священик же, дякувати Богу, тепер же розрішили, з хрестом і з Євангелією… Тож каже: долги наші і не ридай мене, мати, зрящи во гробі… я вже так плакала, так плакала… Як згадаєш, то воно й усе життя наше самі плачі… Ти ж не знаєш, не було ще тебе, знайшовся ти коли ж? У шістдесят третім чи четвертім? Вже й войну забули, а Микита ще був, горохвениками дітей годували… І батько твій Василь ще був тоді… Це вже його коли ж? Коли тобі чотири годочки було, тоді його встрелили… Кажуть: усі Чуйки такі… У Лихівці в нас цілий куток Чуйків був… Такі ж всі красиві, як оце ти, а вже що тямущі… І вища сила над ними була, казали люди… Я тоді ще малою була, десять чи дванадцять годочків, а дідуся твого Офана як оце тебе бачу… Як гляне було, аж дріж пробирає! А вже чуткий був! Чув, як вітер з моря котиться, і як коні в степах скачуть, і як трава росте… А то ще чув воду крізь землю… У нас там у степу вода глибоко, колодязі й на тридцять сажнів риють… Вириють, а воно вода солона. Або жовта. А то гірка, як полин. А як скаже твій дідусь Офан: копайте отут — викопають, а воно вода чиста як сльоза і солодка, наче з медом або сахарьом… Ну, а за таку воду хто ж не заплатить! І ото як прислав Сталін колехтивізацію, тут зразу до твого дідуся Офана: куркуль, розкуркулити і на Соловки! Так він чи то вже сам, чи яка нечиста сила його, та тільки пропав дідусь твій, а тоді знайшли його в колодязі. А після похоронів і бабуся твоя Варка, царство їй небесне. Богу душу віддала, а твій батько Васько був тоді менший за мене, годочків, мабуть, вісім, його в патронат, це при колгоспах тоді зробили, щоб годувати діток, що зосталися сиротами після голоду та після отої колехтивізації… А мама твоя народилася ще пізніше, перед самою

війною, ми з нею не рідні сестри, а зведені, тато в нас один… І отож як пішов, на нас хвашист, так батько твій прямо з школи на хронт і був там до самого кінця, ще довго й не вертався, уже всі вернулися, а його нема, кажуть, лічився в Средній Азії від дуже великого ранєнія… А як приїхав, купив хату, пенсія в нього була і з войни грошей багацько, бо там йому всі генерали платили, було що не спитають, він усе бачить і знає. Чуйко, де такий-то фашист? А он же ж він. Чуйко, проведи наших через ліс чи через річку! Він і проводить. І додому як приїхав, то такий же ще молодий та красивий, дівчата вмирали за ним, а він без вніманія, ні з ким нічого, нікого не признає, вийде отак, стане на причілку і слухає. А що там, Василю? — питають його. А що ж? — каже він, — в Гамериці дощ оце йде. Або стане та й каже: у Хранції саме обідають. Що ж вони обідають, питають дядьки. Та що ж? Курку з витребеньками, а запивають вином. Ну, а коли чоловік отак бачить і що аж в Гамериці, і що у Хранції, то як же він не бачитиме, що витворяє голова колгоспу, а що діється в районі, як туди звозять з усіх колгоспів і хліб, і сало, і варене, і печене, і садовину, і городину, і мед, і олію, і теляток, і поросяток, і курей, і гусей, та все ж ото і секретарю отого руйкому, і голові радянської влади, і прокуророві, і судді, і начальникові міліції… Ну, за твоїм батьком і стали слідити… Кажуть, він по ночах не спав, ходив по деревах, по самих вершечках і прямо по воздуху ходив, щоб далі бачити… Ну, вони його й підслідили з міліцією і встрелили, а як ховали, то виступали з району отак, як над твоєю мамою, і казали, доблесний воїн, і як же жаль, що такий нещасний случай забрав у нас доблесного воїна Чуйка… І оце тепер і про тебе: доблесний воїн… Може, воно й правда…

— Може, й правда, тьотю, — засміявся Чуйко.

— Це ж ти в мене побудеш хоч трохи, бо куди ж тобі тепер? Сирота-сиротятко!..

— Побуду до завтра, а завтра в Бахмач… Прийму присягу на вірність Україні, залишуся тепер служити на Україні.

— Оце ж, оце ж! А то ганяли тебе по всіх світах. Слава Богу, тепер, кажуть, Україна… Дід мій каже: Україна є, а пенсії однаково чорт'ма, та ти його не слухай, він дурний…

24

Дні і ночі, дні і ночі ворожості, ненависті, відрази. Оксана вже не пробувала вирватися з електронізованого гнізда доктора Алі. Доктор Аля втомилася тримати Оксану в своєму психотропному полоні. Вони були ніби й вільні одна від одної, та водночас і зв'язані невидимими нитями: доктор Аля і далі ходила назирці за Оксаною, а та, хоч як ненавиділа свою наглядачку, не могла без неї нікуди втрапити в лабіринті "Затишку".

Телевізор доктор Аля вмикала так, щоб Оксана не могла орієнтуватися навіть у часі. Щастя, хоч пускала до бібліотеки, але читати Оксана нічого не могла: досить узяти з полиці будь-яку книжку, доктор Аля або ж стане щось цитувати з неї, або переповідати зміст, або ділитися враженнями про неї, або хвалитися своїм знайомством з автором. Але Оксана пристосувалася навіть до цього різновиду моральних тортур. Коли тобі не дають змоги читати, можна просто перебирати книжки, розглядати обкладинки, гладити корінці, гортати сторінки і думати, думати, думати про своє… Тисячний раз перебирала Оксана всю інформацію про майора Чуйка. Доктор Аля дзвонить до генерала Куща щодня, але новин — ніяких. Може, вони вже й облишили всі спроби знайти і затримати майора і тепер думають тільки про те, як видобути з наманікюрених пазурів доктора Алі її, Оксану? Вже двічі доктор Аля, подзвонивши до генерала Куща, жбурляла трубку: генерал просив її поговорити з майором Винокуром, який був у його кабінеті. А про що б міг говорити Валерій, як не про неї, Оксану?

В той день (чи ніч, в підземеллях це не мало ніякого значення) вони знов були в спочивальні доктора Алі, тільки тепер крісло-гніздо належало Оксані (доктор Аля сама встановила черговість), а господиня походжала довкола мармурового басейника і з залассям вслухалася в стогони і зойки модуля Жака Тангі. Бокал з червоним вином у руці, жовтий

шовковий халат на кривавім підбої розвівається, показуючи струнке, ще ніби дівоче принадне тіло, на яке нікому дивитися, і хвастощі, хвастощі… А спитати, чим тут хвастатися і перед ким?

— Ви якось висловили побоювання, люба Оксано, що в мене тут не вистачить напоїв, щоб кожен наступний день присвячувати якомусь новому різновиду з них. Я б хотіла вас заспокоїти. Самих тільки французьких вин у мене на всі дні року. Триста шістдесят марок! Цього не має навіть Політбюро.

— Самого Політбюро вже давно немає! — нагадала їй Оксана.

— Але ж воно було! Тримало в руках весь світ, а того, що маю я, не мало! Тоді питається: у чиїх руках справжня влада, в руках політиків чи в руках учених?

— Хіба ви вчена?

— А хто ж я, цікаво знати?

— Звичайнісінька канібалка. Людоїдка.

— Яка ви все-таки груба, Оксано. Невже професія накладає такий відбиток на людину?

— Ну гаразд. Я спробую висловитися трохи ніжніше. Не людоїдка, а людоїдочка.

— Фу, як це некрасиво! У мене в бібліотеці є збірник Германа Гоппе "Хороший тон", видання 1885 року. Я завтра покажу вам. Бо не можна ж бути такою нестерпною!

— Ви хочете навчити мене завойовувати друзів і здобувати ворогів, як той американець, що його поради роздрукували недавно всі наші газети? Чи, може, хочете навчити мистецтва мовчання? Але мовчання в оцій вашій електронній тиші — це гірше смерті! Хоча… Чуєте? Якийсь звук…

— Тут не може бути ніяких звуків. Просто ви не помітили, що я перевела модуль на інший ритм. Трохи пришвидшила. Ви побачите, який від цього буде ефект!

Вона змахнула широким рукавом халата — і модуль, ніби жива істота, справді весь здригнувся, видовжився, небезпечно наблизився своїми рухомими частинами до маленької жіночої постаті, з загрозливою пожадливістю заворушилися в повітрі бронзові й сталеві щупальці, голодно загуркотіли трибки й шестерні, краєчок шовкового рукава зачепився за кінець довгого важеля, тупа механічна сила смикнула за рукав, за халат, доктор Аля, скрикнувши, заточилася, втратила рівновагу і була б упала в басейн, але модуль з урочистим ревінням вхопив її одразу з двох боків, зібгав і зіжмакав, кинув у шестерні, під оті металеві товкачі й тертушки, а тоді все, що лишилося від ще мить тому живої жінки, втовкмачив у воду і став витанцьовувати на останках з таким моторошним чавканням, ніби в притемнено-кривавому просторі справляли жахливу учту десятки або й сотні велетенських крокодилів.

Оксана підлетіла до водойми, ладна була кинутися туди, виривати доктора Алю з механічних лабет, хоч бачила, що вже пізно, що вже не вирве, не видобуде, і ніхто не видобуде, ніхто не здолає безтямної сили, вона стала, заламуючи руки, неспроможна ні крикнути, ні заплакати, навіть дихнути…

І не чула, як підбіг ззаду Валерій Винокур, як вхопив її в обійми, не даючи впасти в басейн, як йому помагають ще якісь люди, добрі, прекрасні люди з свіжим запахом снігу, сонця, волі…

Сніг випав уночі. Радіо передало, що в Києві дощ, у Москві мороз і сніг, а на Чернігівщині хоч морозу й немає, зате сніг, як у Москві.

Старшина Гречаний, розсівшись на пів-"газика", повчав постового Повжика і сержанта-водія Миколаєнка:

— Справжній міліціонер завжди вибирає отаку порошу. Раньше в порошу свати шукали дівку хорошу, а ми тепер, як охоронці порядку в незалежній Україні, должні шукати жуліків, рекетирів і мафіозні структури. Понятно, постовий Повжик?

— Так точно, товаришу старшина!

— Не "товаришу", а "пане". Треба казати: "Пане старшина".

— Так точно, пане старшина!

— Не "так точно", а "На послух, пане старшина!"

— На послух, пане старшина!

— Ну, так воно вроді й нічого. Ще треба вчити та вчити, Повжику. Ану, стривай! Щось вроді передвигається по мєстності. Передвигається ж, Повжику?

— Передвигається, пане старшина.

— А ти, Миколаєнку, бачиш щось?

Миколаєнко не бачив нічого, бо спав. Щоправда, спав з розплюш, еними очима, та хіба на цій собачій службі не привчишся?

Вже було видно, що наближається військовий. До військових старшині Гречаному не було ніякого діла, розшук на якогось майора авіації, щоправда, прийшов до їхнього райвідділу, та коли вже це було, льотчика, мабуть, упіймали, тепер треба ловити свою бражку.

Військовий наблизився, вже було видно, що льотчик. Ну, що в нього на погонах, це побачимо зблизька, а тим часом…

— Повжик! — скомандував старшина.

— На послух, пане старшина!

— Піди перевір його документи!

— Так це ж воєнний…

— Кому сказано!

Повжик, забувши крикнути "На послух!", вивалився з "газика" і неохоче побокував назустріч льотчикові.

Так вони й ішли. Майор Чуйко, якому хотілося якомога раніше добутися до райвійськкомату і зголоситися приймати присягу, ішов спокійно, не змінюючи ритму, не збавляючи темпу. Повжик сунув повільно, відверто потерпаючи від самої думки, що доведеться заїдатися з цим красивим майором (він уже побачив Чуйкові погони).

— Прошу документи, — несміливо сказав Повжик, простягаючи назустріч Чуйкові розкриту долоню.

— Котись ти з своїми документами! — добродушно порадив йому Чуйко, обминаючи Повжика і прямуючи вбік од "газика".

Старшина Гречаний пильно стежив за всім, що відбувалося на засніженому путівці. Коли майор поминув Повжика, старшина й собі вивалився з "газика", скомандував: "Постовий Повжик, до мене!" і, тримаючи руку на кобурі пістолета, пішов наперереріз порушникові, бо той, хто не виконує розпоряджень міліції, є порушник і до нього можуть бути застосовані…

— Стій! — скомандував старшина Чуйкові. — Документи!

— І тобі документів захотілося? — весело здивувався Чуйко. — Ну, то котись і ти!

— Ах, так ти, значить, "котись"? Ти мене покотити хотів? Постовий Повжик, ви все чули? До мене!

Сам він загородив дорогу Чуйкові, на цілу голову вищий за майора, хліборобська сила в плечах, руках і ногах на добрячу голландську ферму, але ж не для ферм вирощував і виплекував свою силу старшина Гречаний, а для порядку і спокою в рідній державі, і коли десь, може, щось і "пройдьоть", то там, де старшина Гречаний, "не пройдьоть" ніщо, він облишив кобуру і, мов боксер-важковаговик, послав величезний свій кулацюру чи то в груди, а чи й просто в обличчя зухвалому майорові.

Постовий Повжик усе це бачив, знав, що рукоприкладство суворо заборонене, здогадувався, що можуть бути небажані наслідки, але що він міг вдіяти?

Коли б хоч удвох з Миколаєнком, але водій спав і нічого не бачив.

Він не побачив і того, що сталося далі, і згодом дуже шкодував.

А сталося щось несусвітне. Старшина Гречаний ніби хотів ударити майора-льотчика і ніби й ударив його, але вийшло чомусь так, що не льотчик відлетів назад, а старшина, і не відлетів, а тяжко відсунувся

метрів на двадцять, проорюючи в глибокому снігу своїми чоботярами сліди, наче від тракторних саней.

— Товаришу старшина! — мало не плачучи, закричав Повжик. — У вас же весь кулак синій!

Старшина покрутив у себе перед носом величезним кулацюрою.

Справді синє, як болгарський баклажан.

— Так ти що ж? — закричав до льотчика старшина. — Битися? Нападати на службову особу при ісполнєнії? Постовий Повжик, ви бачили, що він мене вдарив?

— Товаришу старшина, це ж ви його… Хотіли вдарити… А він…

Чуйко сміливо підійшов упритул до старшини, тихо звелів:

— Одставити всю цю петрушку! Дай команду водієві, щоб одвіз мене куди скажу.

— Дайте команду, пане старшина, дайте команду! — заскімлив Повжик, неспроможний витримати гострого, якогось ніби нелюдського погляду майорових очей.

Старшина Гречаний ще й досі дивився на свій синій кулак, і до Миколаєнка гукнув ніби й не він, а хтось зовсім сторонній:

— Миколаєнко, відвези цього… товариша майора! Та швидко мені! Одна нога там, друга тут!

Миколаєнко стрепенувся від сну, гаркнув двигуном.

— На станцію, — сказав Чуйко, вмощуючись на заднім сидінні. — Військкомат знаєш де?

— А він біля міліції. Там у нас все. Райком партії, ми, воєнні, безпека.

— Який райком? Їх же давно немає!

— Та я забув. Тепер воно зветься управлінням сільського господарства. А секретар райкому — голова управління…

Коли виїхали на райцентрівську площу, Чуйко побачив десятків зо два новісіньких "Волг". Усі машини були білого кольору.

— Що це за машини? — спитав він водія.

— Нарада голів колгоспів. Двадцять два колгоспи, і "Волги" двадцять дві. Можете не щитати.

— І всі білі?

— Бєлая ноч. Це наш район. А в сусідньому — слонова кістка. А то ще є сині, як каструлі. Це в нас такий шик!

— А що це з шоферами? — здивувався Чуйко. — Вони у вас тут завжди такі? З самого ранку вже п'яні?

Миколаєнко глянув і мало не випустив керма з рук. Одна з "Волг" із самої середини ні з того ні з сього здала назад і буцнула сусідню машину, та вдарила свою сусідку по праву руку, а на зачинщицю посунула "Волга" з лівого боку. За хвилину на площі утворився такий тарарам, що Миколаєнко кинувся своєю машиню в бічну вулицю, став просити майора:

— Товаришу майор, може, пізніше до військкомату? Ви ж бачили, що там твориться? Давайте я підвезу вас до чайної або й прямо до вокзалу. Га, товаришу майор!

— Вмовив, — засміявся Чуйко. — Коти на вокзал!

26

З лабіринту в пробоїни, в проломи, по коліна в жовто-червоній рідоті, безкінечно довгим тунелем, далі, далі, на волю, на світло…

Надворі була ніч.

— Аж страшно! — зітхнула Оксана. — Таке враження, ніби й досі ота новорічна ніч, з якої все почалося.

— Ми цілий тиждень протовклися лише отут, пробиваючись до нори, в якій заховалася доктор Аля, — сказав Винокур. — А до того, мені здається, минула ціла вічність…

— Майор Чуйко… Ви його не?..

— Ми про нього й забули. Все було кинуто на твоє визволення!

— Це він! — Оксана не змогла стримати своєї радості. — Він таки дістав доктора Алю! Він живий і дістав її! Послав до того безокого диявола!

— Хто з них більший диявол, ще треба буде подумати, — сказав Винокур, стежачи, як хлопці з особливого підрозділу витрушують Оксану з гумових чоботяр і метробудівської негнучої роби.

— Ці люди мене абсолютно не цікавлять! — заявила Оксана. — їх уже нема, і нікому більше не загрожує страшне зло, яке від них ішло. Головне тепер — врятувати майора Чуйка!

— Врятувати?

— А що ж? Ждати, поки ваші стражі порядку вб'ють його, як собаку? Ви ж, сподіваюся, роздзвонили на всю Україну?

— По всіх державах Співдружності. Дали сигнали туди, де він проходив службу. Ну, само собою — Україна. Місце народження, авіаційне училище, шляхи пересування…

— Ймовірні… Котра зараз година?

— Четверта ранку.

— Який у тебе транспорт?

— У підрозділу автобус, у електронщиків "рафик", метробудівці від нас не залежать, а я взяв оперативну "Волгу"… Без водія… Думав: одвезу тебе додому, може, доведеться побути трохи в тебе, незручно, щоб водій чекав…

— Побути вдома? Ти можеш таке говорити?

— А що?

Оксана хотіла зміряти його зневажливим поглядом з ніг до голови, але вчасно схаменулася, згадавши, що в темряві зневажливі погляди не діють.

— Де твоя машина? Чого ми тут стоїмо?

Коли сіли в машину і Винокур завів двигун, Оксана доторкнулася йому до руки.

— Давай спокійно обдумаємо. Де ви шукали Чуйка?

— Ну, я ж сказав. По місцях його служби. В рідних краях. Ніде не з'являвся. Загалом кажучи, затримано масу людей. Саме гаряча обстановка, в армії протистояння, конфлікти, політики ніяк не можуть домовитися, а тут ми з цим розшуком… Ну… Одне слово, дров наламали багато… Але все не те… Генерал Кущ до того розізлився, що вже хотів, щоб сама доктор Аля перевіряла всіх затриманих, яких йому притарабанювали… Ну, вона від ролі експерта категорично відмовилася!..

— Я чула цю розмову. Для доктора Алі живий Чуйко вже не був потрібний. Відтоді, як він вирвався з її рук, мови про повернення не могло бути. Скажи мені: а в Ірпені ваші люди були?

— В Ірпені?

— Чуйко лікувався там у санаторії. Три роки тому. Про це є відмітка в його особовій справі.

— Ну, Оксано, дорога, хто ж стане після втечі з такого закладу ховатися в Ірпені? В мене був один кадр, клявся, що бачив Чуйка новорічної ночі саме в Ірпені, я спитав його: "А в бюро перепусток нашої служби безпеки ви його не бачили?" А тепер ти теж про Ірпінь. Тоді вже краще шукати його просто на Хрещатику! Вирвався з рук новітніх компрачікосів з трьома дірками в черепі лиш для того, щоб погуляти на Хрещатику?

Оксана співчутливо поляскала його кінчиками пальців по руці.

— Яка тонка іронія! Бюро перепусток служби безпеки… Хрещатик… А скажи мені, будь ласка… Ось ти криміналіст з вищою освітою… Як ти вважаєш: хто все-таки, втікши від смерті, може ховатися поряд із тим місцем, звідки втік?

— Ну, хто? Та ніхто! Жодна нормальна людина цього не зробить!

— А ненормальна? Коли тобі загрожує смерть, то це вже ненормальність.

— А ненормальний забіжить ще далі. Світ за очі!

— Ну, так слухай, — сказала дуже серйозно Оксана, — зовсім близько, власне, й не втікаючи, стануть ховатися дві категорії людей.

— Які ж це дві категорії?

— Ідіоти і генії!

— І твій майор Чуйко…

— Геній!

— Оксано, ти й досі не можеш забути своєї захопленості від теорій Ломброзо?

— А чому б я мала це забувати? Тільки тому, що Ломброзо розкритикований марксистами? А що вони дали навзамін? Та Бог з ними з усіма. Ми не можемо гаяти часу. Одноокого диявола немає, доктора Алі немає, але ми не знаємо, які ще сили зосталися. Ви ж, мабуть, за цей час нічого не довідалися про доктора Алю?

— На жаль.

— Їй на дачу дзвонив якийсь її заступник. Знайшли його? Винокур мовчав.

— На дачі вона зустрічала Новий рік із своїм "другом". Вам вдалося встановити, хто її "друг"?

— Оксано, тут все набагато складніше… Навіть рідні батьки доктора Алі вважали, що вона працює десь у Москві. Ну, секретний об'єкт, ну, закриті теми, — все це так… Були натяки… Але що вона в Києві? Раз на рік, на День Перемоги (бо батько й мати фронтовики), блудна дочка з'являлася з розкішними квітами, шампанським, коньяком, шоколадним тортом, ікрою, лососями, чортом-бісом, а тоді знов зникала на рік, і для них час значився тільки новими орденами, преміями, званнями їхньої донечки, вони радувалися — от і все…

— Отже, ви знаєте стільки ж, скільки знаю я, — підсумувала Оксана, хоч ви були на волі і мали в руках весь державний апарат, а я… Але заради справедливості повинна сказати, що я мала дещо таке, чого у вас не було і… В особових справах, які нам роздала доктор Аля, бракувало даних про стан здоров'я майора Чуйка. Я помітила це одразу і спитала доктора Алю: як же так? Чоловік цілий рік перебуває в так званому науково-лікувальному центрі — і ніяких слідів? Якась карта його здоров'я, спостережень, даних стану організму — є вона? Ти скажеш: хто ж питає про очевидне? Але доктор Аля не захотіла мене й слухати. Лише згодом, коли ми з нею суто по-жіночому спробували видряпати очі одна одній, коли мені навіть здалося, що я перемогла і вирвуся на волю, а вийшло так, що перемогла все-таки вона і вже не зоставила мені жодного шансу, лише тоді доктор Аля кинула мені межи очі карту здоров'я свого найнебезпечнішого піддослідного!

— І що?

— Ми говоримо про Ірпінь, і я скажу тільки про це. Саме на час його перебування в санаторії припадає позначка в картці: стан найвищого сексуального задоволення…

— Якась єрунда! Що на ньому — від самого народження були поначіплювані датчики?

— Вона тримала його мозок напівприспаним і видоювала з нього всю потрібну інформацію.

— Ну, й що тобі — ота інформація про санаторій?

— Тоді він уже був розлучений з дружиною. Ще перед Афганістаном. А в санаторії, очевидно, з кимось познайомився… Цілком логічно, що після втечі від доктора Алі він кинувся саме до цієї жінки…

— Моя логіка тобі здається смішною, а от твоя — це залізо?

— Можеш іронізувати й далі, їдемо до Ірпеня!

— Оце зараз? Хто нас там жде?

— В санаторії повинні бути чергові. Та хіба в цьому справа? Просто я боюся, що можуть прийти в дію сили, про які ми нічого не знаємо. Ми повинні їх випередити!

Винокур зітхнув і ввімкнув швидкість. Оксані захотілося хоч чимось винагородити його за слухняність, вона обережно поцікавилася:

— Ти, мабуть, намучився, поки зміг добратися до її пацючої нори?

— Намучився? Нам поміг випадок. Виявилося, що метробудівці давно вже вели в тому районі тунель для одного з майбутніх радіусів метро і

наштовхнулися на якусь незнану породу, якої не брало ніщо… Вирішили, що це може бути якийсь таємний об'єкт, Міськрада не знала, військові не знали, вийшли на нас… Ну, генерал порадив мені поцікавитися… Я знайшов інститут, знайшов чудика, який розробив цей матеріал… Для кого ти думаєш? Для наших знайомих — доктора Алі і її одноокого московського покровителя. Космічна кераміка. Еластик кривавого кольору, як підбій білого плаща Понтія Пилата! Виготовляли матеріал вони самі. Десь налагодили виробництво. Що це було? Еліптичні місткості, десь близько десяти-одинадцяти метрів у діаметрі, наповнені водою. Знаєш, щось ніби величезні аптечні капсули з касторкою… Все це за принципом цегляної кладки громадилося довкола бетонного сховища, в якому розташовано "Затишок" доктора Алі. Космічний захист найвищого гатунку! Можна пересидіти найстрашніші катаклізми…

— У неї там було запасів на десятиліття для кількох десятків, а може, й сотень людей… Мабуть, вони з цим однооким чи ще там з ким — ми ж так і не довідаємося, очевидно, про це ніколи — хотіли виростити загони керованих ними людей з руйнівними силами в їхніх мозках і нацькувати їх на весь світ, а самим відсиджуватися в тій норі. Доктор Аля хвалилася, що досить ста двох слів для команд, виконуючи які можна знищити все людство! Уявляєш? І моторошна тиша в тому "Затишку" була мовби передвіщенням кінця світу. Мабуть, сама доктор Аля вже починала божеволіти від тої тиші, від якої не рятувала ніяка консервована (в неї все було консервоване!) музика, ні радіо, ні телепередачі, вловлювані супутниковими антенами з усіх континентів, тому вона поставила в своїй спальні модерну скульптуру швейцарця Тангі, ти бачив її сам, яка своїми звуками повинна була нагадувати про існування найпростішого, найпримітивнішого життя, бо життя завжди починається з примітиву і, може, все його принади теж зводяться до примітиву… Модуль став її спасінням, а тоді загибеллю… Коли я почула сторонній звук і сказала доктору Алі…

— Нам довелося вибуховим патроном підірвати одну перегородку в лабіринті, до якої електронщики не могли підібрати коду, — сказав Винокур.

— На щастя, доктор Аля саме тої миті переводила модуль на пришвидшений ритм і їй здалося, що це звук перемикання механізму. Тепер я розумію, що то була синхронність її приреченості, її кінця… Вже діяла невблаганна космічна сила майора Чуйка…

В санаторії "Сокіл" тої ночі черговим лікарем була невропатолог Лариса. Коли санітарка привела до її кімнати незнайому чорняву жінку (здається, досить гарну) і ввічливого спокійного чоловіка (дуже гарногої), Лариса, попросивши пробачення, швиденько поправила перед дзеркальцем зачіску, підмалювала губи, підвела олівчиком очі, усміхнулася до гостей:

— Я вас слухаю. Ви з путівками? У нас зараз майже порожньо. Путівки стали дорогі, з армією щось діється незрозуміле. Грудневий заїзд уже відбув свій строк, позавчора ми провели останніх, а тепер…

— Ні, ми не відпочивати, — сказав Винокур, до якого зверталася лікарка, — ми з іншого приводу…

Він показав своє посвідчення, сказав, що Оксана з прокуратури.

Лариса злякалася:

— Щось трапилося? В нашому санаторії?

— Ні-ні, — заспокоїв її Винокур. — Нічого тривожного… Скажіть нам, будь ласка, після Нового року хтось прибував на відпочинок?

— До санаторію?

— Так.

— Ну, я не можу сказати. А хто вас цікавить?

— Нас цікавить майор Чуйко. Не знали ви такого?

— З прізвищами не завжди… В нас тут контингент великий…

— Гаразд, — сказав Винокур, — ми вам покажемо фотографію. Оксано, покажи, будь ласка.

Лариса глянула на круглу, ніби вилиту з бронзи голову, і її очі перелякано заметалися.

— Ви бачили цього чоловіка? — з притиском спитав Винокур.

— Його… Його не було… В контингенті не було…

— Він лікувався тут три роки тому.

— Я в санаторії лише рік, — Лариса вже заспокоїлася. Але Винокур не відступав.

— Три роки тому майор Чуйко лікувався тут, а цього року він міг з'явитися не для лікування… Скажімо, на новорічний бал… Ви тут зустрічали Новий рік?

— Ні… Тобто тут, у санаторії.

— І ви могли бачити майора Чуйка на тому вечорі?

— Ні-ні! Я його не бачила на вечорі… Я…

— А де ви його бачили?

— Але я не сказала, що бачила!

— Ви сказали, що не бачили Чуйка на новорічному вечорі в санаторії. А де ви його бачили?

— Я не… Я не бачила майора, — лікарка зовсім розгубилася, її ніколи в житті не допитували (хіба що мати: де гуляла, та з ким, та…), а цей такий ніби симпатичний брюнет поводиться з нею просто нестерпно.

— Ви не бачили майора… А кого ви бачили?

— Я ж сказала…

— Ви нічого ще мені не сказали! Я вже зрозумів, що ви бачили цього чоловіка, але не знали, що він майор… Де ви його бачили?

— Я не знаю… Не можу… Мене кликали до хворого і…

— Хто вас кликав? Куди?

— Але це був зовсім не майор! — вигукнула Лариса. — Це… Я не можу… Це інтимне…

— Обіцяємо вам, що не станемо порушувати інтимних таємниць… Ми хочемо допомогти цьому чоловікові… Йому загрожує велика небезпека… Ви б хотіли помогти людині в такому становищі?

— Я лікар… давала клятву Гіппократа…

— Отже, ви бачили чоловіка… скажемо так: схожого на того, яким ми цікавимося. Так?

— Н-ну… Можливо… Але це був не майор, а… Брат з Сумщини…

— Брат? Чий брат?

— Нашої співробітниці… Медсестри… її звуть Галка… Але я не можу…

— Де вона живе? Тут, в Ірпені?

— Так.

— У неї що — квартира, будинок? Вона сама?

— Будиночок… Вона одинока… По той бік лінії…

— Ви нам покажете, де вона живе, — спокійно, як про справу вирішену, заявив Винокур.

— Ні… Ні!.. Це ж… Я не хочу…

— Ви вважаєте, що це зрада? Гаразд. Даю вам слово, що про це не довідається ніхто. Ви покажете нам будиночок здаля, ми привеземо вас до санаторію, і тільки тоді… І повірте: у нас найкращі наміри… Ми з добром. Ви вірите?

— Н-ну… Я не знаю… Я б хотіла повірити… Інакше…

Коли вони повернулися до Галчиного будинку вже самі, Оксана сказала:

— Тепер моя черга. З намальованою лялею, сподіваюся, ти наговорився досхочу, тут справа набагато делікатніша, дозволь уже мені. А ти посидь у машині.

— Ти що — приревнувала?

— Просто остерігаюся твоєї незграбності…

Галка вже давно прокинулася. Власне, майже й не спала, тривожачись за Чуйка. Не треба його було відпускати. Затявся: поїду, поїду, поїду. Вигадав це з присягою, все вигадав, аби оце їй…

Вона прибрала в хаті, затопила грубку. Може, Василь приїде, то щоб було тепло.

Надворі ще була ніч, скрізь тихо, навіть у циганів. Пройшла електричка.

Тоді ніби захурчала машина. Знову тиша, і знову перегодя ніби машина.

А тоді стукнуло в вікно. Галка припала до шибки — темно, нічого не видно. Стукнуло ніби й у надвірні двері серце їй заколотилося: Василь!

Побігла в сіни, вхопилася за ключ.

— Хто там?

Жіночий голос:

— Я від Лариси. Не бійтеся.

— Від якої Лариси?

— З санаторію. Вона сьогодні чергує.

Лариса справді сьогодні чергувала.

— Так хто ж ви?

— Ваш друг. Не бійтеся, Галко.

Вона відчинила двері, знаючи, що відчиняти не треба, тепер стільки банд, таке коїться повсюди…

Молода, гарна жінка стояла на порозі.

— Ви дозволите?

Галка мовчки нахилила голову, в якій билася думка: хто, хто, хто?

Задкуючи, впустила Оксану до кімнати, зачинила за нею двері, сторожко, недовірливо поглядала на незнайому.

Оксана, побачивши Галку при світлі, мало не скрикнула: "Доктор Аля!" Така разюча схожість була між цією молодою жінкою і тою, з електронного підземелля… Але ця була вдвічі молодша, і доброта йшла від неї теплою хвилею, а та розпросторювала лиш вбивчий холод. Оксана швидко, непомітно, з фаховою натренованістю озирнула кімнату. Все прибрано, постіль застелена, ніяких слідів од когось стороннього, ні від жінки, ні від чоловіка. На довгі розпитування і засльозені визнання часу не було, Оксана спитала навпростець:

— Навіщо ви його відпустили? Без вас він пропаде! Ви знали про це?

І Галка, піддаючись цьому несподіваному жорсткому натиску, приймаючи правила гри, запропоновані незнайомою, так само без передмов, розпитувань і розпитувань трохи відступила від Оксани і спитала своє, зовсім несподіване навіть зготовленої на все нічної гості:

— Ви… Ви — Тамара?

Про Чуйка вони не говорили, не називали його імені, але обидві мали на увазі тільки його, обидві вже були переконані, що говорять саме про нього, Тамарою звали колишню Чуйкову дружину, це теж було відомо їм обом, тому Оксана обмежилася найпростішою відповіддю:

— Ні, я не Тамара.

— Тоді хто ж ви? Невже… Невже доктор Аля?

Галка знала й це? Тепер між ними не стоятиме більше нічого, ніяких перепон, ніяких зон недовіри… Оксана підійшла до молодої жінки, ласкаво доторкнулася до п волосся, тихо промовила:

— Галко, дорога моя! Мене звуть Оксаною. Я не доктор Аля. Я… Повірте мені: єдине, що я хочу, як і ви, — це помогти Чуйкові, врятувати його… А доктор Аля… її вже немає… Кілька годин тому вона… Її…

— Він добрався до неї? Боже! А я ж так його просила, так же ж просила!.. Не треба було йому, ой не треба!..

— Треба, Галко! Ми ще не все знаємо, але, мабуть, так було треба… Але ви не повинні були його відпускати. Де він? Куди ви його відпустили? Галко, ми не можемо гаяти жодної години! Вже світає, незабаром день, ми нічого не знаємо, нічим не гарантовані… Вночі Чуйко був ще живий… З доктором Алею це сталося дві години тому, отже… Але що буде вранці? Тільки ми зможемо його врятувати, і ви повинні нам допомогти. Де він? Куди поїхав?

— Я не… Я не знаю… Він хотів прийняти присягу…

— Присягу? Яку присягу? Що за безглуздя?

— Ну, він же льотчик… Каже, всі на вірність Україні, а я тут… Ну, і вирвався… Довго хворів, я думала — вмре… А тоді видужав, і я вже його й не вдержала… Він сказав: на день або два вирветься — і назад… Бо в нього ж ні документів, ні…

— Присягу без документів? Куди він поїхав?..

— До тітки на Чернігівщину… Каже, там…

— Де це?

— Десь коло Бахмача… Тітка в селі живе…

— Як зветься село?

— Село?.. Н-не знаю… Наче й казав Василь, а я… Забула… Не можу згадати…

— Згадаєте в машині! У нас немає жодної хвилини. Ми повинні їхати. Тут мій чоловік з машиною, збирайтеся, будь ласка, Галко…

— Отак і їхати?

— А що ж? Треба, треба їхати!

— А санаторій? Там же робота…

— Ми попередили чергову… Як її? Лариса? Їдьмо, Галко, прошу вас, благаю, ради всього святого!

Чи їй треба було казати, що для неї це святіше, ніж для будь-кого!

27

Старшина Гречаний упіймав попутку, ще "газик" з клятим майором не встиг зникнути в засніженому полі. Величезний самоскид торохкотів до райцентру, звісно ж, порожняком, старшина показав водієві свого синього кулацюру, водій ударив по гальмах.

— Порожняком ганяємо? — залізаючи до кабіни, загримів Гречаний. — Пального на Україні немає, а ти порожняком? Повжик, залазь до кузова!

— Так витрясе ж мене звідти, пане старшина! Ми якось втулимося всі в кабіні.

— Втулимося, втулимося… Ну, залазь… А ти, значить, порожняком?

— А я що? — закричав водій. — Директор радгоспу каже, щоб їхав, я й поїхав. А що ж мені — не їхати?

— Давай їдь та пошвидше, а то розвів тут мітинги та демонстрації! До райвідділу! Знаєш?

— Ще б я не знав, — бурмотів шофер. — Хто б же знав, як уже б і я ото не знав…

Черговим по райвідділу був лейтенант, але Гречаний про субординацію не дуже дбав.

— Лейтенант! — закричав він ще з порогу. — Яка в нас тривога слідующа після атомної?

— А ти що? Так узяв з вечора, що тебе тільки тривогою опохмелиш? — насмішкувато глянув на нього лейтенант.

— Шутки в сторону! — підходячи до чергового і кладучи перед ним свій синій кулак, сказав Гречаний. — Давай бий по селектору тривогу! По станції, по всьому насєльонному пункту, по всіх шосе. Государственний преступник височайшої категорії! Оце бачив? Повжик, поясни лейтенанту!

Повжик стояв і дрібно тремтів, як осичина. Лейтенант перевів погляд з одного на іншого і натиснув клавішу селектора.

28

Тітка Явдоха не відпускала: побудь та побудь, дід заночував у Києві в сестри, а на ніч приїде, посидите, поговорите, а завтра вихідний, поїдеш уже з неділі, нікуди воно не дінеться…

Він пообіцяв, що повернеться, і таки вирвався… Якась сила гнала його, кликала, вела…

Вночі, вже, мабуть, передсвітом, несподівано приснилася доктор Аля. Ніби знов довбається йому в черепі, але не в понурому мовчанні анестезійного мороку, а в золотому ласкавому сяйві, в розмовах, радощах, захватах. "Чуйко! Що я бачу! Що у вас в голові? Ви бачите — тут саме золото! Золоті трибки, золоті шестерні, яка краса, яке чудо! Невже ви не бачите? Ви дозволите доторкнутися до вашого золота бодай пальчиком? Ледь-ледь, ви й не помітите… Не будете заперечувати, Чуйко? Чом же ви мовчите?" Чи він сказав їй щось чи не сказав, дав згоду чи не дав, хто ж то знає… Не міг бачити, що там у нього в голові, але таке сяйво оточило його і така золотиста музика залунала довкола, що він засміявся від радості.

Прокинувся від того, що сміється крізь сон. Сів на постелі і не міг стриматися від сміху. І до ранку вже не заснув і знав, що не зостанеться в тітки.

Якась сила вела його, й кликала, і сказала йому, що доктор Аля вже нікому не заподіє шкоди, не принесе лиха, і він з радістю підкорився тій силі.

Мабуть, трохи передав куті меду з тим дурним старшиною і з сонними ледарями-шоферами в білих "Волгах", але не міг стриматися.

Водій "газика", не питаючи, віз Чуйка, мабуть, просто до вокзалу, а може, до якоїсь особливої чайної, яку знав тільки він, — хоча хіба не однаково!

Чуйко заплющив очі і плив у золотих хвилях, згадуючи Галку, згадуючи, як він цілував її, як вона цілувала його і стогнала від пристрасті, і…

— Вокзал! — заявив Миколаєнко. — Показати вам бухвет чи ви й самі?

— Тут уже я сам, — заспокоїв його Чуйко. — Спасибі, що підвіз. Тепер коти до свого старшини.

— Ну, ви ж його й!.. І як ви ото так? Весь кулак побуряковів!..

Чуйко помахав йому рукою, ввійшов у вокзал, але одразу й вийшов крізь ті двері, що вели на перон. Біля другої платформи стояла електричка.

— Куди? На Київ? — спитав Чуйко залізничника в червоному кашкеті.

— На Київ, та не їде.

— Що таке?

— Якась аварія, мабуть. Тільки що по селектору скомандували дати "червоний" на всі виїзні і в'їзні світлофори…

Десь завила сирена, тоді ще одна… Черговий по станції глянув на небо.

— Вроді як тривога… При Брежнєві отак дурачилися, а при цих ще й не було…

Він озирнувся: майор десь зник. Ну, ясна річ, воєнний чоловік знає, що треба робити по тривозі. Черговий теж знав…

А Чуйко вже спокійно обходив платформи, електрички, переступав через блискучі рейки, йшов туди, куди вела його золота сила, що народилася в ньому вночі і не зникала, не покидала його, вела, кликала, несла, мов на крилах.

Сирени вили дедалі дужче й тривожніше, десь кричали люди, здається, пролунало навіть кілька вибухів чи пострілів. А може, то гуркали, зіштовхуючись, вагони порожняка…

Чуйко не здивувався, побачивши перед собою високе склепіння депо, поворотний круг, тяжкий електровоз на ньому… Він ніколи не був у депо, не знав, що там, які приміщення, як розташовані, але йшов, ніби ведений невидимим променем, відчинив двері кімнати чергового по депо, привітався і, не чекаючи відповіді, спитав:

— Де тут у вас вішалка?

І одразу й сам побачив вішалку. В кутку, дерев'яна, на три ріжки, два були зайняті, один вільний. Чуйко спокійно зняв шинель, повісив її, тоді зверху повісив кашкет.

Черговий заніміло стежив за діями цього незвичайного майора.

— Гей, товаришу майорі — схаменувшись, гукнув він до Чуйка, коли той уже виходив з кімнати. — Куди ж ви отак без нічого? Холод же ж!

В машині Галка згадала назву села. Курінь. Може, Василь пожартував? Бо хіба може так називатися село? Винокур заспокоїв жінок: однаково ж треба їхати спершу до військкомату. Будуть на станції — там про все можна розпитати.

До станції вони не доїхали. На шосе стояв БТР, автоматники зупиняли весь транспорт. Винокур вийшов з "Волги", звернувся до старшого:

— В чому справа?

— ЧП. Наказано нікого не пропускати.

— Я саме з цього приводу, — Винокур показав посвідчення.

— А з вами хто?

— З прокуратури.

— Можете їхати. Але обережно. Там уже стріляють.

Винокурові треба було на переїзд, але там доведеться затримуватися ще довше, він спрямував машину не до вокзалу, а в бік залізничного висілка і несподівано опинився зовсім близько від депо, і тут постріли вдарили так близько і так гучно, що їх не глушило навіть шумом двигуна.

— Зупини машину! — крикнула Оксана. — Що це таке? Що вони роблять? Зупини! Стій! Валерію! Галко! Що ж це?

Галка всю дорогу сиділа заплющивши очі, згадувала, як цілував її Василь, і з жахом думала, що вже ніколи він більше її не поцілує. І ніхто так не поцілує, та й вона сама…

І коли зчинилася стрілянина, і машина стала, і Оксана рвала ручку дверцят. Галка не здивувалася, бо вже знала й до того, вже була готова до…

Вона помогла Оксані відчинити дверцята, обидві вискочили з машини, побігли по снігу. Винокур біг за ними, постріли били з-за депо, довкола депо, з усіх боків, постріли поодинокі, тоді чергами, тоді…

І тут вони побачили Чуйка. Постріли били в нього, але кулі не влучали, вривалися в землю, били об булижник, в рейки, рикошетували, з моторошним виттям летіли в безвість. А Чуйко спокійно стояв посеред тих куль, чомусь без шинелі, простоволосий, усміхнений, оповитий якимсь ніби золотим серпанком і згори, з-під сіреньких зимових хмарок опускався просто на нього легкий стовп золотистого світла. Постріли стали ближчими і злішими, вже загалалайкали ті, що стріляли, хоч ще не було їх видно, і тоді світляний стовп зродив із себе прозору півкулю, півкуля обережно накрила Чуйка, все в ній заграло золотими блискітками, ніби якась золота метелиця, сині вогні вдарили по всьому обводу півкулі в сніг, у землю, і на тих синіх вогнях півкуля, ледь схитнувшись, стала повільно, прямовисно підійматися в небо, в той світляний стовп, з якого зродилася і разом з яким за мить зникла в безвісті.

Постріли захлиналися в безсилій люті.

— Куди стріляють, ідіотики! — вилаявся Винокур. — Тільки переводять народне добро!

Втрьох вони першими наблизилися до того місця, звідки щойно злетіла півкуля, яка забрала майора Чуйка. На снігу не було ніяких слідів од вогню. Тільки ледь помітне кружало, ніби хтось впустив на мить величезний обруч хула-хуп, та одразу й підібрав його. І Чуйкових слідів теж не було на снігу. Може, то його дух був? А дух не лишає слідів.

Винокур спробував кроками виміряти діаметр кола.

— Ти ж усе затопчеш! — осудливо глянула на нього Оксана.

— Затопчу? Що? Може, ви захочете провадити слідство? Тут усі ваші прокуратури, Оксанонько, на щастя, безсилі. Поглянь. Дев'ять метрів. Розмір місткостей з космічної кераміки, якими хотіла відгородитися від загроз доктор Аля. Може, справді існує космічний океан Бруно?[7]

Галка слухала, про що говорять Оксана і Винокур, і ніяк не могла збагнути, про що ж мова, і навіщо, і взагалі — до чого це все?

Василь стояв ось тут ще хвилину тому, вона бачила його так, як оце бачить п'ять пальців своєї руки, він був перед нею, а тепер його нема і не буде, і вона сама бачила, як він...

Галка стояла заплющивши очі, бліда як полотно, вся напружена, ось-ось перерветься, ось її пройняло, мов синя блискавка, золота метелиця, яка забрала Василя, заграла і затанцювала в її душі, і Галка відчула, що почала вірити в Бога.

Конча-Озерна,

1992

ПІД ЗАГРОЗАМИ

Вважається, що похмуре середньовіччя в Європі настало після завоювання Риму варварами в 476 році нашої ери, та вже задовго до цього трагічного року пролунали сповнені зневіри й розпачу слова одного з великих мислителів християнського світу блаженного Августина: "Я більше не мрію про зірки".

Півтори тисячі років після падіння Риму людство вибудовувало нову цивілізацію, завдяки фантастичним досягненням людського розуму вже не в мріях, а насправді сягнуло до зірок, і знов, як на початку нової ери, в кінці другого тисячоліття ми опиняємось перед загрозою втрати ідеалів, страшної нервозності, занедбання знань, нехтування розумом. Занадто обмежене, однобоке розуміння політиками ролі й цінності науки й техніки, які сформували наше життя й нашу культуру, призвело до вибуху популярності найрізноманітніших псевдонаук, знахарства, містицизму, магії.

Нині мовби повторюється вавилонське стовпотворіння, змішання мов, релігій, ідеологій, у всьому світі зродилася хвороблива цікавість до всіляких сміхотворних, а то й відверто безглуздих вірувань, які, коли б були правильними, принаймні свідчили про можливість проникнути в таємниці будови Всесвіту, але які, будучи неправильними, засвідчують тільки нашу розумову неохайність, відсутність твердих переконань і марну трату людської енергії на речі, які навряд чи зможуть полегшити життя. Тут можна б назвати астрологію, яка стверджує, що зірки, які знаходяться на відстані сотень трильйонів кілометрів і сходять в мить мого народження, цілковито визначають мою судьбу: "таємницю" Бермудського трикутника; всі повідомлення про літаючі тарілки; віру в древніх астронавтів; фотографії духів; пірамідологію (аж до того, ніби єгипетські піраміди збудовано інопланетянами); сайентологію; аури і фотографії кириліан; емоційне життя і музичні смаки кімнатних рослин; безкровну хірургію філіппінців; ідеї плаской і порожнинної Землі; сучасні пророкування, переміщення предметів на відстані; астральні розрахунки, легенди про Атлантиду (які в незалежній Україні набули "національного" забарвлення); спіритизм; віра в акт творіння, тобто в те, що люди були сотворені Богом або богами, попри всю нашу глибинну подібність з тваринами — чи то буде хімія, чи фізіологія мозку.

Всі ці атаки на людський мозок відбуваються на рівні підсвідомості, архетипів, первісних структур нашого мислення і приймаються нами добровільно, але ця, сказати б, добровільність мимоволі повинна була зродити спокусу впливати на розумову діяльність свідомо, примусово,

брутально, що й намагалися так чи інакше робити протягом тисячоліть жерці, шамани, ідеологи, інквізитори, диктатори. До людської душі добиралися вже давно, тепер на черзі людський мозок. Урядам, політикам, генералам уже не досить просто маніпулювати свідомістю і поведінкою мас — їм кортить залізти в мозок кожного громадянина, щоб керувати не тільки його діями і настроєм, але й думками. Власне, про це моя повість.

Я закінчив роботу над нею в квітні 1992 року, а в одному з червневих номерів московської газети "Комсомольская правда" було вміщено статтю, яку я подаю нижче, як одне з свідчень можливої правдоподібності всього того неймовірного, про що йдеться в повісті:

"Купіть устаткування для стеження за сусідами.

Попервах тека, на якій виведено: "Шизофренія на грунті КДБ", з'явилася в прокуратурі Москви. Кілька місяців там ретельно вивчали цю проблему, але, зрозумівши, що підстави для передбачень "Комсомолки" надто серйозні, передали в лютому документи до прокуратури Росії.

В кінці березня група опромінюваних була запрошена до заст. начальника відділу по нагляду за органами безпеки М. Яковлєва. Після півторагодинної бесіди він сказав, що "проблема існує і прокуратурі необхідний час для аналізу одержаної інформації". 12 травня прокуратура послала письмовий запит міністрові безпеки Росії Баранникову.

Вітчизняні психіатри, здається, визнали, що не кожна скарга на опромінення може бути підставою для діагнозу "шизофренія". Визнали з величезним запізненням, коли багато-багато "хворих", побідкавшись — чи то в вузькому колі, чи в листі на ім'я Генерального секретаря, — що їхні помешкання навмисно піддаються електромагнітному (СВЧ) опроміненню, вже були звільнені, дискриміновані в правах, упосліджені.

Тільки про одну таку історію ми розповіли в своїх публікаціях 19 жовтня і 30 листопада 1991 року.

— На ці статті надайшло понад чотириста відгуків, — розповідає герой публікацій, підполковник КДБ у відставці В. К. — До цього я знав про опромінення 10 родин. Пошта розкрила очі на справжній масштаб цього "всесоюзного" експерименту, що триває ще й сьогодні. Впевнений, що потік листів до "КП" — краплина в морі. З 10 знайомих мені московських родин до редакції звернулася лише одна. Хтось ще боїться, інші втратили надію, ще інші очікують наслідків публікацій.

"34 роки тому я працювала на заводі в особливо режимному цеху контролером виробів, що генерують електромагнітні СВЧ-поля. Виготовлення виробів було нове. Після розробки в Московському інституті радіотехнічної апаратури їх дали нашому заводові на освоєння.

Генераторами були магнетотрони з сантиметровою довжиною хвилі, потужністю 8 ват спрямованої дії. Магнетотрон стояв під робочим столом, на відкритій підставці, без захисту, сантиметрів за 30 від ніг. Стеля ж, стіни і вікна в кімнаті були екрановані.

До речі, за даними протоколу виміру рівня електромагнітного поля на змодельованому робочому місці (від 22 листопада 1989 року) допустиме добове навантаження перевищувалося в 160 разів — і це на одному стенді, а в нас їх було 8.

Вперше я звернулася з своїми скаргами до поліклініки, коли мені було 25 років. Поставили діагноз: "облітеруючий ендартеріїт". Тоді були "синдром Рейне", "хвороба Бюргера". Діагнози ставилися один за одним, а причину виявити ніхто не хотів і не хоче й досі. Виявляється профзахворювання — закрита область охорони здоров'я.

Мене багато разів посилали на консультацію до психіатрів. Але ті писали: психічного захворювання немає. Скликають консиліум в

міськздороввідділі, вмовляють лягти в психосоматичне відділення на лікування. А з яким діагнозом я звідти вийду? Т. Ж.

Перм…"

"Починаючи розробляти 20 років тому проблему КВЧ-терапії, ми домовилися, що відкриття в цій галузі ніколи не будуть використані на шкоду людині. Попередження генерала К. Кобеця про наявність у ОМОНу психотронних генераторів свідчить про те, що психотронна зброя вже створена. Опинившись в руках у зловмисників, вона може бути небезпечнішою за атомну бомбу, бо спроможна подавити волю людини…

Звертаємося до Президента Б. М. Єльцина, до демократичних організацій світу з вимогою заборонити використання психотронних генераторів як зброї.

М. Кацман, керівник наукового центру "Гіппократ", заслужений лікар РРФСР, кандидат медичних наук: Я. Пантюхін, керівник наукового центру СВЧ "Біотехніка", гол. інженер НДІ "Гідрохім"; Б. Михалевський, доктор технічних наук, професор Ростовського держуніверситету; В. Русаков, зав. кафедрою хірургії РОДНДІ, доктор медичних наук; В. Балязин, зав. кафедрою нейрохірургії РОДНДІ, доктор медичних наук".

Колишній директор ЦРУ Уільям Кейсі незадовго до своєї смерті згодився розповісти американському журналістові і письменникові Ларрі Коллінзу про все, крім експериментів над мозком. "З його мовчання, — каже письменник, — я виніс упевненість в існуванні сенсаційного небезпечного досьє".

Контроль над мозком, останньою невивченою областю людського організму, відкриває тривожні перспективи. Як вважають в паризькому НДІ, очолюваному відомим неврологом Прошантцом, "це не тільки означає, для прикладу, можливість створення досконалого детектора брехні, але водночас дає можливість маніпулювати свідомістю, тобто

вторгатися в святая святих людського організму. Подолання цього порога відкриє жахливі перспективи, скажімо, створення надлюдини або недорозвинених людей, керованих, на взірець ляльок-маріонеток, магнітними імпульсами".

Як говориться в недавній доповіді секретних служб Пентагонові, Радянський Союз має зброю, здатну "психологічно дезорієнтувати противника..." Ніхто не знає, що це означає насправді. Однак Коллінз, не торкаючись, між іншим, висунутих деякими вченими гіпотез про те, що ніби були "телекерованими" Джон Хінклі, який здійснив замах на життя Р. Рейгана, і терористи-самогубці на Близькому Сході, які сідали за кермо напханих вибухівкою автомобілів, дає зрозуміти, що в Москві далеко просунулися в поглибленому вивченні діяльності мозку. Це підтверджує, окрім усіх інших, колишній офіцер КДБ Микола Хохлов, якого Коллінз зустрів у фінансованій ЦРУ лабораторії парапсихології в Сан-Бернардино. Суть сказаного Хохловим така: "В СРСР досягли вирішального етапу, який можна зрівняти з 30-ми роками для досліджень в галузі атома".

"...Проваджувані за броньованими дверима секретних лабораторій експерименти по "перетворенню людської свідомості", про які Коллінз не став говорити, тим часом лишаються таємницею". (Журнал "Панорама". Італія 1989).

Достоту відомо, що багато країн, в тому числі й наша, розробляють так звану зброю третього покоління, куди експерти зачислюють і психотронну.

Достоту відомо, що вчені, часто на військові та інші спецзамовлення, досліджують, як діє СВЧ-випромінювання на живе, клітину, "на поведінкові функції людини (створення біороботів)" (з "Переліку даних, заборонених для публікації", 1990 рік).

Достоту відомо, що радянська репресивна система вдосконалювалася з року в рік, і правонаступник КДБ — МБР — досі

вважає за краще мовчати, бо багато з його ешелонів, попри всі понаддемократичні заяви нових вождів, діють і далі.

Нарешті, навіть в останні місяці з допомогою приладів спеціалістами зафіксовано інтенсивне спрямоване випромінювання в десятку московських квартир, мешканці яких давніше скаржились на опромінення.

Можливо, серед жертв опромінення знайдуться справді хворі, а може, такі, що стали ними після психотронного насильства протягом багатьох років.

Недавно утворена московська ініціативна група по екології житла укладає картотеку людей, опромінюваних, згідно з їхніми заявами, у власних квартирах. Сьогодні в списку сотні адрес.

І нарешті аргумент, для мене особисто найвагоміший: в неофіційних бесідах ряд співробітників КДБ і Міністерства оборони підтвердили, що історія В. К. цілком вірогідна.

До речі.

Химерна об'ява з'явилася недавно в "АіФ":

"Продам унікальний пристрій, з допомогою якого можна стежити за життєдіяльністю сусідів (бачити й чути)" С.-Петербург".

В. Умнов".

"Комсомольська правда" 9 июня 1992 р.

Щодо об'яви з "Аргументів і фактів" я міг би нагадати читачам про американський фільм "Слівер" (з відомою кінозіркою Шарон Стоун), який

недавно йшов на наших екранах. Там оте обладнання "для стеження за життєдіяльністю" вже не тільки рекламується, а діє в одному з наймодерніших американських хмарочосів.

Можуть сказати: то в Москві, а то в Америці, ми ж сьогодні живемо в незалежній демократичній Україні, де нічого схожого немає і не може бути.

Я міг би нагадати, що живемо не просто в незалежній Україні, а на уламках страхітливої імперії, тому не завадило б час від часу поглянути собі під ноги.

В Давньому Єгипті при дворі фараона серед тисячних натовпів челяді числився слуга, якого, користуючись сучасною термінологією, можна б назвати: трепанатор фараонового черепа. Він зобов'язаний був супроводжувати фараона повсюди: на урочистих палацових церемоніях, в храмах, у військових походах. Коли фараон помирав (природною смертю, в битві або від ворожого замаху), його смерть треба було засвідчити на державному рівні, щоб спадкоємець мав законне право сісти на трон. Для цього трепанатор фараонового черепа повинен був пропиляти в голові вмерлого володаря отвір, поглянути в те віконце на мозок і сказати: справді вмер фараон чи ще живий. Коли фараон був уже справді мертвий, то традиція і державний правопорядок торжествували, коли ж ще жив, то від такої варварської операції вмирав уже остаточно, і знов торжествували вищі державні настановлення, спрямовані на збереження вічності влади фараонів і самого єгипетського царства.

Тисячоліття минули, а охочих зазирнути в мозок (тепер уже не тільки до фараона, а мало не до кожного з нас!) не поменшало. І хай не втішає нас той факт, що Москва далеко, Америка ще далі, а Єгипет у безвістях часів, — небезпеки і загрози не знають відстаней.

П. ЗАГРЕБЕЛЬНИЙ

15 лютого 1994 р.

Примітки

1

Насправді статуя Леніна в залі була, але через погане освітлення співрозмовники її не помітили.

2

З роману А. Бєлого "Петербург". Цитувати до кінця доктор Аля не була зацікавлена, бо вся фраза у А. Бєлого звучить так: "Она была дама, а в дамах нельзя будить хаоса: в етом хаосе скрыты у дамы все виды жестокостей, преступлений, падений, все виды неистовых бешенств, как все виды на земле еще не бывалых геройств; в каждой даме таится преступница, но, совершись преступление, кроме святости, ничего не останется в истинно дамской душе".

3

Сингулярність — царина простору-часу, в якій порушуються всі відомі закони фізики і кривизна простору-часу стає безкінечною.

4

Слова В. І. Леніна.

5

Знесилена, але не задоволена (лат.).

6

"Дев'ятка" — Дев'яте управління колишнього КДБ, яке охороняло членів Політбюро.

7

Коли погодитися з теорією форм, яку запропонувала доктор Аля, і взяти до уваги асиметричність, характерну для всіх природних утворень, то перше асиметричне число в десятиричній системі буде три. Комбінація з трьох трійок дає ідеальний модуль, який багатьма древніми народами вважався священним числом (цей модуль покладено в основу християнської космогонії, славнозвісний пекінський Храм Неба теж споруджено за цим модулем).